

Biblioteca Centrală Universitară
București

COTA 36411
Dublet

INVENTAR 486480

COLECȚIA AUTORILOR ROMÂNI

D. D. PATRAȘCANU

UN
PRÂNZ DE GALĂ

BUCUREȘTI, 1929
EDITURA „NAȚIONALĂ”
S. CIORNEI

Din această ediție s'a tipărit
100 de exemplare pe hârtie
vellnă, iscălițe și numerotate
de la No. 1 până la 100.

Autografe
100

Un Prânz de Gală

DE ACELAȘ AUTOR

- SCHIȚE ȘI AMINTIRI**, ediția III, cu o scrisoare dela Caragiale, 1 volum pe hârtie velină, lei 50.
- TIMOTHEIU MUCENICUL**, lucrare premiată de Academia Română, ediția III, un volum pe hârtie velină, lei 40.
- CANDIDAT FĂRĂ NOROC**, ediția III, un volum pe hârtie velină, lei 35.
- DOMNU NAE**, Scene din vremea Ocupației, ediția II, 1 volum, lei 25.
- TREI COMEDII**, Intre Filologi, Cine răspunde și Actul VI, ediția I, un volum, lei 35.
- VINOVAȚII**, Reflecții și Impresii din vremea Neutralității și a Războiului, ediția II, 1 volum, lei 10.
- IN FAȚA NAȚIUNII**, Tâlcuind semnele vremii, Pentru cei ce m'au ales, Dela Tribună, Fapte și Documente, Din aceiaș vreme, Guvernul Marghhioman și Parlamentul din Iași, ediția I, 1 volum, lei 60.
- SPRE EMAUS**, Din Viețile Sfinților, Seria I, cu 28 de figuri, ediția I, în colaborare cu *Mihail Sadoveanu*, 1 volum, lei 35.
- SFINTELE AMINTIRI**, Din Viețile Sfinților, Seria II, cu 30 de figuri, ediția I, în colaborare cu *Mihail Sadoveanu*, 1 volum, lei 80.
-

357.6
P44

D. D. PATRAȘCANU

UN PRÂNȚ

DE GALĂ

EDIȚIA II

BUCUREȘTI, 1929
EDITURA „NAȚIONALĂ”
S. CIORNEI

~~118514~~

Biblioteca Centrală Universitară
36411 Dublet
486.480

36411
Dublet

B.C.U. Bucuresti

C486480

Reproducerea oprită
Drepturi de autor 1929
la D. D. Patrașcanu
București

Un Prânz de Gală

UN PRANZ DE GALĂ

Pe Jean Renaud l-am cunoscut mai bine în 1909, când l-am văzut în orașul P. din nordul Moldovei, unde era profesor de limba franceză. Venise aici după ce colindase toată țara, lăsând pe unde fusese amintiri neuitate. La munte cași la șes, în Dobrogea ori în Oltenia — pretutindeni unde îl ducea vitregia Ministerului de Instrucție — figura lui ieșea îndată în relief, iar personalitatea sa morală intra, ca să zicem așa, în filosofia poporului. Dar, pe atunci, hotarele României fiind ceva mai concentrate, limitele peregrinărilor didactice ale lui Renaud erau și ele mai restrânse. Acuma nu mai știu pe unde se găsește : i-am pierdut urma de mult. La dreptul vorbind, de când cu războiul, nici nu m'a prea interesat soarta lui...

Renaud — când l-am cunoscut — să fi avut

40 de ani. Mai mult gros și nu tocmai înalt, cu pânțele proeminente, umbla iute-iute făcând însă pașii mici, din care pricină oridecâteori l-ai fi întâlnit pe stradă, fără voie te uitai după dânsul. Mai purta apoi și pantalonii foarte largi sus, fie din pricina conformației bogate a abdomenului, fie din alte motive, în legătură poate cu vreo modă uitată, așa că și partea asta a îmbrăcăminteii punea o notă distinctă pe făptura lui. Subt brațul drept avea mai totdeauna o servietă, fără să vă pot spune precis ce anume ținea el într'însa. Știu însă că dimineața vâra acolo pâne, brânză, masline, și alte articole de băcănie pe care, ca un bun gospodar, le aducea acasă. Probabil însă că alimentele din piață se amestecau uneori cu lucrările școlare, căci elevii săi remarcă adesea că temele la franceză miroase a ceapă și-a usturoiu...

Renaud venise în țară de mic copil. Vorbea cât se poate de bine românește și, fără o ușoară hârâială, nici n'ar fi crezut că-i străin. Ce-ar fi fost acasă la dânsul, dacă nu și-ar fi părăsit solul natal, greu am putea preciza; la noi, după cum am arătat, era profesor de franceză, pe care o predă după o metodă proprie. Așa, între altele, orice spunea el de pe catedră, elevii trebuiau să repete în cor, *mot-à-mot* și cu glas tare. Și când răcnetele acestea se schimbau pe nesimțite în diverse

miorlăituri și behăeli, era un semn — după Renaud — că școlarii au obosit. Atunci, la o nouă comandă, începeau cu toții să intoneze un cântec franțuzesc, pe care profesorul îl conducea cu o vioară hodorogită, motiv iarăș de veselie pentru cei ștregari. Și numai când diavolii se întreceau prea din cale-afară cu obrăznicile, Renaud se încrunta și svârlindu-și pumnul înainte, striga :

„*Taisez-vous, coquins !*“

Cu rânduiala asta, în clasele profesorului de franceză era totdeauna un fel de rumoare, care silea adesea pe unii colegi, cu sisteme pedagogice mai liniștite, să reclame că, din pricina metodei lui Renaud, nu pot să-și facă lecțiile...

Altfel... amicul nostru era vesel și prietenos cu toți chiar dela întâia vedere. Din *mon ami, mon vieux* și *mon brave*... nu te mai scotea. Mie îmi zicea *mon brave*. Era însurat cu o româncă, o moldovancă neaoșă din Botoșani, și avea și trei copii — trei băieți. Din acest punct de vedere, dacă ar fi fost în Franța, ar fi bine-meritat dela patrie. Trăind însă în România, tinerii Rodrigue, Bertrand și Bayard erau destinați să devie trei ostași români. Tustrei se aruncaseră mai mult în partea mamei, căci și la chip și la gratu n'aveau nimica galic. Dar mai ales nici în ruptul capului n'ai fi putut bănuî, când îi vedeai pe toți la olaltă, că sunt trei Montmorency. Fiindcă Renaud era

un veritabil Montmorency — așa cel puțin m'a asigurat el.

Intâia mea cunoștință cu Renaud a fost scurtă și banală. Ne-am întâlnit într'o cafenea din București, cam cu un an înainte de a-l vedea la gospodăria sa. Atunci, numai vorba-i repezită și gesturile largi și viguroase m'au făcut să mă uit cu atenție la dânsul. Totuș înfățișarea lui, neobișnuită, se remarcă și aici: la cafenea, prin sgomotul pe care-l făcea — pe stradă, prin felul cum umbla... Venise în Capitală, chemat de Minister, ca să se descurge de oarecare ponosuri...

*

Peste un an, o plicticoasă afacere comercială m'a dus prin nordul Moldovei, așa că am ajuns și în orașul P. Intâmpinasem aici greutăți și neplăceri mari, din care pricină așteptam cu nerăbdare să-mi închei socotelile și să mă întorc mai iute acasă, măcar că altfel locul nu-mi era dispăcut. Cu câteva zile mai înainte ninsese tare; acumă însă vremea era senină și frumoasă, iar munții, acoperiți de omăt, străluceau în razele unui soare aspru. Dispoziția mea sufletească era însă rea.

Intr'o dimineată — astea toate se întâmplau prin Ianuarie — pe un ger strașnic, chiar și pentru regiunea muntoasă în care mă găseam, pe

când mă îndreptam grăbit spre otel, mă oprește Renaud. De bucurie că mă vede mi-a strâns mâna cumplit și, fără alt preambul, m'a anunțat că desară mânânc la dânsul. Am voit să refuz sub un pretext oarecare, dar el, nelăsându-mă nici să vorbesc, mi-a spus strada și numărul locuinței și m'a conjurat la plecare ca nu cumva să lipsesc.

Invitația lui mă cam plictisea. Mutre necunoscute... poate etichetă... eu posac... totul mă îndemna să nu mă duc. Dar, la urma urmei, o masă în familie, (ah, restaurantele de provincie!) într'un oraș străin și pe un ger ca acela, iarăș nu era de lepădat. De aceia, sara, amintindu-mi și de insistențele lui Renaud, mi-am pus redingota — pe care totdeauna o iau la drum — și la orele obișnuite am pornit spre locuința amfitrionului meu. Era într'o mahala depărtată și ascunsă, unde am descoperit-o în cele din urmă. Inșă casa, care corespundea indicațiilor primite, mi-a tăiat orice avânt când am dat cu ochii de dânsa. Infățișarea ei nu impunea nici prin formă, nici prin vechime și nici prin felul cum era ținută. Un felinar somnoros din apropiere îmi înlesnea s'o cercetez amănunțit. Lângă ușă și deasupra ferestrelor lipseau bucăți mari de tencuială; un geam stricat era lipit cu hârtie, iar capătul din dreapta al clădirii, pornit înspre stradă din pricini felurite, ca un om care ar căuta să alunge o durere subită

luând o poziție incomodă, era sprijinit pe un șarmpoiu, fără multe calcule arhitectonice. Apoi o aripă de gard, chiar în față, trântită la pământ, făcând inutilă porțița, ograda neîngrijită... complectau imaginea tristeții. Totuș, fiindcă ajunsesem până aici, nu-mi veni să mă 'ntorc — ba chiar, trebuie să mărturisesc, o ciudată curiozitate mă împingea înăuntru. Am voit să sun, dar n'am găsit nici sonerie, nici clopoțel și nici vreun alt mijloc de avertizare; de aceea am bătut în ușa, întâiu încetișor, apoi ceva mai tare — așteptând cu oarecare neliniște rezultatul...

Insfârșit auzii pași și Renaud ținând lampa într'o mână, îmi deschise. Era îmbrăcat cu paltonul, ca pentru ducă.

— *Vous voilà, mon brave!* zise el cu un gest care scoase o clipă flacăra lămpii pe deasupra burluiului. Chipul său era jovial...

Călăuzit de franțuz, am intrat în odaia din dreapta. Aici am voit să-mi scot blana, dar Renaud punând lampa pe masă, mă opri:

— Nu te desbrăca... uite și eu stau cu paltonul.

Și suluri groase de aburi îi ieșeau pe nas și pe gură cu fiecare vorbă, parcă ar fi fost o locomotivă subt presiune.

— După cum vezi — urmă el — am aer curat... ca la țară... Anume m'am mutat aici. Rustic și sănătos! *Voila mon cabinet de travail...*

Odăița designată astfel, era mică și joasă, cu podelele roase și pline de glöd, cu un pat invalid, acoperit c'o pătură de cazarmă, iar lângă geam, o masă de brad peste care stăteau aruncate în neregulă câteva cărți și caete, o perie de cap pleșuvă, un guler purtat și două fărâme de pâine uscată. Locul lămpii se cunoștea printr'o circumferință unsuroasă.

Renaud puse iar mâna pe lampă și deschise o ușă în fund:

— Aici e... *la salle de bain...*

Mă uitai cu atenție... Era acolo un cufăr mare, stricat, niște țoale aruncate într'un ungher și încă două-trei lucruri, străine cu totul de menirea anunțată a odăii. Nevăzând nici un șurub prin păreți, sau macar vreo stropitoare, ori cel puțin un lighean, m'am întors spre Renaud să-mi dau samă dacă nu cumva glumește; dar franțuzul dând cu totul altă interpretare mișcării mele, râdică lampa deasupra capului pentru ca nimica din interiorul odăii să nu-mi scape vederii. Părăsirăm apoi *le cabinet de travail* și trecând în antret, împinse ușa din stânga. Însă soția sa, care se găsea acolo, îi făcu un semn aspru cu capul și Renaud se retrase iute anunțându-mi:

„*La salle à manger*“.

Apucasem să văd două paturi, trei băieți, și un

câne de ogradă care urmărea mișcările Doamnei Renaud, ocupată cu așezarea mesei...

Ar mai fi rămas să-mi arăte *la chambre à coucher*, dar, după toate aparențele, atribuțiile ei erau împărțite între *le cabinet de travail* și *la salle à manger*.

Stând acuma în cabinetul său, eu pe un scaun și Renaud pe pat, începu să-mi povestească de neplăcerile târgului: orașul era prea mic pentru dânsul! Imi mărturisi părerea de rău c'a părăsit Franța, unde sigur ar fi ajuns profesor la Sorbona; că în curând vine și el în Capitală ca să iee o catedră la universitate, fiindcă acolo știința sa ar putea fi mai utilă decât „nespălaților lui de elevi“; că are o lucrare foarte importantă la Academie; că așteaptă încurând o decorație mare și că este prietin bun cu Ministrul Instrucțiunii.

Aici ușa se deschise și unul din băieți, îmbrăcat cu mantaua, ne pofti la masă. Renaud îi dădu o puternică acoladă :

— Bayard, spune *bonsoir* lui nenea!..

Băiatul, încurajat astfel, se apropie de mine și aflai cu ocazia asta că are treisprezece ani și că e în clasa întâia la liceu — adică elevul lui tată-său. Dacă și colegii lui aduceau cât de cât cu dânsul, colorata caracterizare a lui Renaud de mai adineoarea nu era o simplă figură poetică...

Râdicându-mă, am voit din nou să-mi scot bla-

na. Dar amfitrionul, având motivele lui, se opuse cu înverșunare spunându-mi că dincolo toți sunt cu paltoanele pe dâșii. De altfel... Bayard confirmă faptul. Deci Renaud înșfăcă iarăș lampa care, de atâta sbucium, își afumase cu totul hogeagul, și ieșirăm în antret.

N'am apucat însă să deschid ușa la *salle à manger*, și cânele sări pe mine sperându-mă strașnic.

— Marș Bismarck... nu te teme, *mon brave*... nu mușcă... Se cunoaște că ești om bun... altfel nu s'ar bucura... Uite cum te iubește...

Și Renaud, împreună cu băieții, mă desfăcu de îmbrățișările afectuoase ale dulăului. Salutai pe Doamna Renaud îngăimând:

— Soțul Dumneavoastră mi-a făcut onoarea să mă invite la...

— Așa face el, îmi răspunse stăpâna casei cu o intonație morocănoasă nelăsându-mă să-mi sfârșesc introducerea.

Am înțeles că Doamna nu era de loc încântată de prezența mea.

Masa era compusă din două mesuțe mici, așezate cap la cap, care neavând aceiaș formă și nici aceiaș înălțime, îmbinarea lor alcătuia o figură geometrică cu totul arbitrară. În fața unui tacâm se sprijinea de pahar un carton scris. Am priceput : era *menu*-ul. După conținut părea

cât se poate de bogat. Cartonașul avea împrejur două chenare: unul cu cerneală roșie și altul cu cerneală violetă. Textul era cu cerneală neagră și rânduri lungi alternau cu unele scurte. În colțul din stânga, o floricică, desenată cu tustrele colorile, trebuia să-i mărească decorul. Fără să-i cunosc talentul, am simțit numaidecât mâna lui Renaud...

Doamna îmi arătă locul — cel cu menu-ul — dar eu încercai încă odată :

— Permiteți-mi, vă rog, să-mi scot șuba.

Permisiunea îmi fu iarăș refuzată: într'adevăr toți aveau câteceva gros pe dâșii. Amfitrioana purta un șal de lână, legat la spate, ca să nu-i stânjinească mișcările.

Neavând încotro, am tras scaunul să mă așez, dar Renaud interveni cu grijă :

— Incearcă-l, *mon brave*, să nu fie stricat.

Verificându-l Bayard și Bertrand și găsiindu-l destul de rezistent, ne-am luat fiecare locul. Bismarck stătea între mine și Doamna Renaud.

Băiatul cel mai mic rădică un cuțit și uitându-se la el ca la o curiozitate, întrebă :

— De unde le-ai luat, mamă?

Renaud interveni aspru :

— *Tais-toi, coquin !*

— Dela coana Luța — răspunse Bertrand.

— *Tais-toi*, zise iarăș Renaud cu un semiton

mai rădicat. Apoi, cătră nevastă-sa : — Acuma, Madame Renaud, câte un rachiuaş... pe frigul ăsta...

Dar Madame Renaud :

— Nu e rachiu... ce tot atâta rachiu?

— Vă rog — zic — dacă e pentru mine... nu vă deranjați... eu... niciodată nu obișnuesc.

— Și pentru dumneata și pentru mine, *mon brave*... ce dracu? O drojdie...

— Doar tu în fiecare zi bei la Teodorescu — zise fără milă stăpâna casei.

— Bei... bei... — imită Renaud pe soția sa cu un accent foarte dramatic — *c'est rustre, Madame!*

Și de ciudă svârli lui Bismarck o bucată de pâne pe care cănele o înghiți numaidecât așteptând alta.

Imi aruncai ochii pe *menu* :

„*Aperitifs à la russe*“.

Vasăzică începeam masa deadreptul, fără această introducere. Rodrigue — băiatul cel mai mic — scânci :

— Mie mi-i frig !

— De ce n'ai făcut focul, Madame, — întrebă Renaud cu ton aspru pe nevastă-sa, nemulțămît însă mai mult de lipsa drojdiei decât de a căldurii.

— De ce? Incă vrei să știi?... Acuș îți spun... însă n'are să-ți placă — îi răspunse femeia.

— Lăsați, vă rog — zic eu — nu-i așa de frig...
Iar în gând: „Cine dracu m'a adus aici?”

Dar Renaud:

— Știi ce? Pune-ți căciula 'n cap.

— Vai de mine — zic — eu și șuba aș scoate-o
depe mine.

— Uite... o iau și eu, îmi spuse amfitrionul.

Și într'adevăr, sculându-se dela masă, îmi a-
duse repede căciula și își puse și el pălăria. Bă-
ieții ne imitară cu oarecare veselie.

Mă gândii cu groază : „De n'ar veni și rându-
l mănuișilor!”

Doamna Renaud ne scosese dintr'un castron
câte un polonic de lichid în care, pe lângă niște
verdețuri, zării și câteva fasole. Cercetai pe menu:

„*Consommé Richelieu au fumet de céléri...*”

Am gustat cu oarecare neîncredere gândindu-
mă dacă marelui cardinal îi plăceau într'adevăr
fasolele. Renaud înghiți cu poftă o sorbitură, a-
poi uitându-se la mine, făcu :

— Hein?

Asta însemna:

„Ai mai mâncat așa ceva de când ești?”

— Intr'adevăr... e gustos — i-am răspuns eu
cu toată bunăvoința, dar fără multă convingere.

Rodrigue, lungindu-și gâtul înspre castron, zise:

— Dă-mi mai multe fasole!...

Renaud îl fulgeră încruntat :

— *Tais-toi, coquin!* Iar mie : — La mine.. nu merge... educația înainte de toate... ca la cazar-mă... Și n'au ce face... îmi cunosc cu toții moarea, cum ziceți voi.

— Ba că chiar! — făcu Doamna Renaud.

Franțuzul se întoarse speriat cătră femeie, voi să zică ceva, dar se stăpâni bătând de trei ori barabanciul pe masă.

Am sorbit cu toții lichidul din farfurie : nici supă, nici borș. Ca să fi fost cea dintâi, îi lipsea tăria și gustul; ca să fi fost al doilea, n'avea a-creală.

Îmi rădicai o poală la blană și mă scărpinai în cap, subt căciulă. Renaud îmi turnă vin... un vin roș:

— Ia gustă te rog, *mon vieux*, și spune-mi ce zici? E dela prietinel meu Chirculescu...

Intr'adevăr pe *menu* era trecut : „*Bourgogne Kirkoulesco*“.

— Are băiat la liceu, lămuri Bayard...

— *Tais-toi coquin!* — Apoi cătră mine : — La voi, în București, nu găsești așa ceva...

Aici avea dreptate : vinul nu era rău...

Amfitrioana ne strânse farfuriile și părăsi *la salle à manger* cu teancul în mână. Mă uitai pe *menu* :

„*Pommes de terre à la française, sauce divine*“.

Mâncările cu sos nu-mi prea plac, cu cartofele

mai ales nu bat de loc. De astădată eram însă curios să cunosc compoziția.

Doamna Renaud aduse numaidecât o mâncare de cartofe *à la française*, adică fără carne. Gustai sosul... Așa ceva mâncasem de multe ori sau... mai exact... nu-l mâncasem niciodată.

În ce privea pe franțuz... avea o poftă de lup. Apetitul i se cunoștea și după sgomotul elocvent cu care își mesteca alimentele. De asemenea cei trei băieți lăsară farfuriile curate, cași cum le-ar fi spălat.

Bismarck, cu ochii la stăpânul său, parcă-i zicea :

„Frumos mânânci; să nu mă uști însă nici pe mine“. Renaud muie o bucată de pâne în sos; mai șterse cu dânsa și farfuria și i-o aruncă. Cânele o înghiți cu lăcomie, se linse pe buze, apoi privi iarăși fix la divinitatea sa tutelară.

Amicul îmi atrase atenția :

— E de rasă... *griffon* și *terre-neuve*.

Mă uitai și eu la dânsul: aș, câne de-al nostru... moldovenesc...

Doamna Renaud, fără să se mai scoale de pe scaun, întinse mâna pe pat și luă de-acolo un teler acoperit. Controlai pe menu :

„*Suprême de merlans batelière*“...

După ce mi-am căpătat porția, am gustat o bucățică concentrându-mă... Parcă-i scrumbie... Da,

da... scrumbie de poloboc... cu ceapă și cu oțet...

Franțuzul exclamă cu entuziasm :

— Asta-i mâncarea mea!... Delicios!... Face bine la ficat.

Și gastronomul nostru, încântat că scrumbiile au și proprietăți medicale, a scos și capetele, a consumat toată ceapa adunând cu meșteșug și oțetul, însfârșit s'a comportat astfel, cași cum ar fi fost chiar bolnav de maiu. Când n'au mai rămas decât cozile, Doamna Renaud a strâns totul de pe masă, apoi a pus la mijloc, *sans façon*, un pumn de nuci. Trăsei cu coada ochiului să vadă cum sunt trecute pe menu : „*Poularde braisée a l'americaine... „Vasăzică... friptură“* — îmi zic eu — „după nuci... nu cred însă să mai vie“.

Mă uit mai jos : „*Corbeille de fruits...*“

Amfitrionul luă două nuci și sfărâmându-le între palme îmi zise :

— Cu sare și cu pâne sunt excelente! Ia încercă, *mon brave...*

De oarece îmi era tot una, mâncai și pâne cu nuci și sare cu nuci și pâne cu sare.

In *salle à manger* era acuma o bocăneală și o scârțâială, parcă ne-am fi găsit într'un atelier.

— Eu le mânânc și cu mămăligă — mă înștiință Renaud. — Sunt delicioase...

Lipsind mămăliga, fui scutit de această probă.

După nuci, Renaud își frecă mânila :

— Și acuma... o cafeluță !

Felul cum și-a enunțat această dorință, ar fi putut să însemne : „Acuma, după o masă atât de copioasă, o cafea merge de minune !“

Dar n'a apucat să sfârșească bine, și nevastă-sa i-a făcut un semn cu piciorul, al cărui înțeles l-am prins numaidecât :

— Cafea... eu nu iau — zic — mulțănesc... nu obișnuesc... Mă cam enervează și pe urmă nu pot să dorm.

M'am grăbit, firește, să mă conformez situației de fapt știind că brașoavele mele nu pot fi controlate.

Renaud însă nu se lăsă :

— Asta nu merge, Madame... trebuie să faci două cafele...

— Nu e cafe, spuse cu cruzime soția.

— Cum se poate? se miră strașnic Renaud. De ce n'ai luat dela Teodorescu?...

— Fiindcă nu vrea să mai dea fără parale...

— Ah, *mon cher... les femmes!... Qu'elles sont affreuses!*

Dar nici nevastă-sa nu se dădu bătută :

— În loc să-ți bei leafa la Teodorescu, mai bine te-ai îngriji să fie în casă ce trebuie...

— *Tais-toi co...*

Și Renaud înghițind restul cuvântului, schimbă tonul :

— Auzi, auzi, *mon brave!* Și... mai zi că Baizac n'are dreptate...

Mă temeam să nu se încaiere la masă. De aceea, când Renaud m'a întrebat ce caut prin orașul lor, i-am povestit pe larg păsul ce mă adusese, bucuros că convorbirea luase o întorsătură atât de departe de... Teodorescu.

La rândul meu l-am întrebat și eu de când e în târgul acesta și el mi-a istorisit, tot pe larg, cum a fost întâiu profesor la liceul lui Bașotă din Pomârla — când s'a și însurat, (aici povestitorul întoarse doi ochi grozavi în spre Doamna), apoi cum a fost mutat la gimnaziul din Alexandria și pe urmă la cel din Râmnicul-Sărat, — cum, din pricina „unei mari canalii“ a fost trimes la Târgu-Jiu și în ce împrejurări a venit la liceul local — acu șase ani. Mi-a mai spus apoi că el e filoromân... dovadă că stă la noi... căci altfel ar putea să aibă o situație splendidă în Franța... fiind un Montmorency...

— Ieși afară, spurcăciune, strigă deodată Doamna Renaud trântind cu piciorul în câne, nu fără motiv.

— *Hors d'ici*, Bismarck, — zise și Renaud care se râdică depe scaun și luând cânele de-o ureche îl târi spre ieșire, cutoatecă animalul nu se da de loc dus din *la salle à manger*...

Renaud, după ce închise ușa, se așează iarăși la masă :

— Și... cum îți spuneam...

Cânele scheună sgrebțenând ușorul:

— *Tais-toi, coquin !...* Și... cum îți spuneam... sunt un Montmorency... înrudit cu familiile Hauteville... Bouteville... Monthléry... cu Bourbonii... și cu toți regii și împărații din Europa. Unchii mei au fost conetabili... mareșali... amirali... cardinali...

Doamna Renaud întrerupse genealogia cu o nuanță ironică :

— Vorba ceia : „Ce folos că tata a fost Domn...”

— Ce-are a face — intervin eu repede nelăsând-o să-și termine ideia, destul de transparentă de altfel. — Vasăzică — urmez eu imperturbabil — băieții dumitale sunt Montmorency...

— Mai vreau nuci — se pronunță ferm Rodrigue...

— Și... dacă sunt Montmorency — continui cași cum numai această chestiune m'ar fi preocupat — atunci... poate moștenesc dela niscaiva rubedenii...

— Aș, zise sceptic Doamna Renaud — ți-ai găsit berechet...

— Pentru ce nu? insist eu...

— Pentru că ar fi să umblăm după cai morți...

Dar Renaud :

— D'apoi că și dela Tuguii tăi...

— Eu mai vreau nuci! — interveni la timp băiatul.

— Rodrigue, vino încoace — îl chemă tatăl său. — Ia spune lui nenea o poezie frumoasă...

Băiatul, îmbrăcat c'o scurteică de-a mă-sei, cu mânicile îndoite, veni lângă mine. Ședea însă botos pentrucă, în loc de nuci, i se punea înaintea perspective mai puțin nutritive.

— Haide, băiete, spune... că nenea are să-ți dea gologani să-ți cumperi șocolată.

Auzind de gologani și de ciocolată, Rodrigue începu cu cel mai pur accent botoșănean :

*Pentru țară, pentru neam,
Bucuros dau tot ce am.
Pentru neamul românesc,
Bucuros eu mă jăvresc.*

— Drăguță — zic eu apucându-l de bărbie — eu mă jertfesc... nu mă jăvresc...

Rodrigue zise după mine, din toată inima :

— Eu mă jă-vresc!

— E foarte deștept — sublinie Renaud.

— Se vede — zic.

Și, pentru ca să-mi arăt mulțămirea, bineînțeleș urmând și sugestiunii tatălui — i-am dat tânărilor Montmorency cincizeci de bani pe care Rodrigue i-a strâns cu multă energie în palmă,

cași când ar fi avut intuiția unei confiscări violente.

Ne-am rădicat dela masă cu tofii neuitând să iau cu mine și menu-ul lui Renaud pe care, aruncându-mi încă odată ochii, văzui trecută și cafeaua (*Café-Filtre*) sfârșind cu „*Bon appétit !*” Am mulțămît frumos amfitrionilor, scoțându-mi căciula din cap, și am părăsit locuința soților Renaud presimțind că în urma mea se va începe lichidarea „dineului”. Bucuros că am scăpat relativ ușor, am ieșit în centru și am intrat într’un local de noapte, să iau un ceaiu, căci... *merlanii* lui Renaud îmi stăteau în gât. Pe când sorbeam băutura fierbinte, mă gândii la evenimentele sării și în special la menu-ul ticluit de franțuz : „Hm... Mare ticălos... Auzi... *Corbeille de fruits !*.”

Noaptea am visat pe soții Montmorency aruncându-și în cap cu farfuriile, așa că m’am trezit apărându-mă. Dar când m’am văzut singur și la otel, — deci în afară de cercul discuțiilor contradictorii ale franțujilor mei, — am răsuflet ușor...

A doua zi am plecat la București.

Trage-i cinci părechi de palme!...

TRAGE-I CINCI PĂRECHI DE PALME !...

Pentru multă lume, Petrică Popescu e un anonim. Căci ce poate spune numele Popescu... fie el și Petrică? Dacă însă voiu adăuga că posesorul acestui cognomen este domnul cel înalt care umblă pe stradă cu gura căscată, dând adesea peste oameni, și care *in petto* ține discursuri elocvente felinarelor și unor ostrețe din garduri, atunci e posibil să se individualizeze puțin în masa anonimilor săi. Cu toate acestea... nu zic... poate nici amănuntele de mai sus nu spun mare lucru, așa că Petrică... tot Popescu să rămâie pentru unii. În acest caz, ca să-l cunoașteți, trebuie să vă duceți pân' la *Cafeneaua Modernă*, unde prietinel meu vine aproape în fiecare zi începând dela patru, ca să bea un șvarț întors, dar mai ales ca să cetească gazetele : slăbiciunea lui. Nu

doar că Petrică ar fi cine știe ce ageamiu care iea drept literă de evanghelie toate brașoavele politice, ori vreun cointerestat care *pour cause* ține mort-copt să fie în curent cu situația guvernului. Nu!... Dimpotrivă. Răsfoind zilnic maldărul de ziare, vrea numai să afle ce se petrece prin țară, atât în sferile conducătoare, cât și în păturile adânci ale poporului, pentru ca pe urmă să-și scoată el, după capul său, concluziile necesare. Politică... Petrică nu face de loc... ba nici la vot nu s'ar duce — cum nu se ducea nici când era înscris la colegiul întâiu — dacă odată cu sufragiul universal nu s'ar fi introdus și votul obligator. In materia asta el are o părere sumară: „toți sunt hoți!“ Acuma... se 'nțelege că o asemenea axiomă trebuie luată cu nițică rezervă, mai ales când vom ști că ea în bună parte e fructul unei negre mizantropii. Căci Petrică... așa cum îl vedeți... e un mizantrop și jumătate. Era el și înainte, dar după rășboiu veselia aproape i-a pierit, firea i s'a mai întunecat, de oameni are idei rele de tot, iar de guvern... nici nu mai spun: „să umpli pușcăria cu el...“ este altă vorbă a lui. Așa că, oricând îl auzi discutând despre trebile publice, dacă nu i-ai cunoaște și caracterul, ai crede că numai nenorociri personale i-au venit de pe urma lui Averescu și Brătianu...

Altfel nu e om rău. Am uitat să spun că noaptea

nu poate adormi până nu strânge o pernă în brațe care... „vara îi ține răcoare și iarna de cald“, iar uneori, ziua, fără vreun motiv aparent, aleargă tam-nesam la oglindă, unde c'o cimbistră își scoate un fir din sprinceană...

La urma urmei, nu știu dacă era nevoie numai-decât să înșir toate obiceiurile lui Petrică, mai ales că mare legătură n'au cu cele ce vreau să vă povestesc. Poate... ar fi fost deajuns să spun dela început că Petrică este unul din oamenii cei mai distrați ce mi-a fost dat să văd. Și nu ți-ar fi ciudă să fie neamț sau măcar profesor la universitate, căci și meteahna asta are socotelile ei. Dar Petrică este român get-beget (feciorul lui Iancu Popa din Bârlad, arendașul Stolnicenilor), iar profesor la universitate nici prin gând nu i-a trecut vreodată să se facă. Așa că nevastă-sa — orice-ar spune el — are dreptate când îi zice ba una, ba alta...

*

Despre isprăvile lui, prietinii povestesc multe, dar nu cred să fie toate adevărate. Dealtfel... și el singur spune cum a rupt două acte omologate și a vârit în loc niște ciorne netrebnice; cum a ieșit dela bărbier cu peria și cu un pieptene des în buzunar, — noroc că l-a văzut stăpânul care se înțelege c'a dat cu totul altă interpretare faptu-

lui — și cum a scris odată lui Conu Manolache Calfoglu „cu cel mai mare regret“ în loc să se exprime cuviincios „*cu cel mai profund respect...*“

Câteva pozne de felul acestora le cunosc și eu și, dacă nu mă 'nșel, tot dela dânsul le știu...

Trebuind să vadă anul trecut pe Domnu Pannaite Cucu, avocatul din strada Melodiei, Petrică a pornit grăbit de acasă, să nu-l scăpe la tribunal. Pe drum iaca și Domnu Cucu. Petrică îl salută, avocatul îi dă mâna și-l întreabă: „încotro așa iute?...“ iar amicul nostru îi răspunde în treacăt că se duce pân' într'un loc și se teme să nu întârzie.

Acasă, la avocat, îi iese o servitoare:

— Spune te rog boierului c'a venit Cuconu Petre din Gramon...

— Domnu a ieșit — răspunde servitoarea.

— Știu, a spus iute Petrică. Acuma m'am întâlnit cu dânsul.

— Da?... Atunci?...

— Atunci...

Și Petrică deșteptându-se din somn, se scărpină plictisit după ureche.

— Atunci... vin eu altădată.

D'apoi când a plecat de-acasă dichisit și spilcuit, (se ducea la onomastica unui amic), cu cămeșa peste pantaloni? Dacă un trecător nu s'ar fi bătut cu mâna peste gură uitându-se lung după

dânsul, Petrică ar fi fost în stare, pe onoarea mea, să-și prezinte hiritiselele în fustanelă națională...

Cea mai ciudată încurcătură i s'a întâmplat însă în ziua Sfinților Impărați Constantin și Elena, când a voit să se ducă și el, ca omu, la biserică. Trebuia să dea părintelui Grigore o leturghie, pentru pomenire. Pe atunci stătea în Principatele-Unite, așa că plecând de-acasă a ajuns drept la Sfântul Neculai, — care era la doi pași de dânsul. Dar, în loc să se oprească aici, cum îi era programul, a pornit mai departe prin Bibescu, apoi a cotit-o pe Cheiu și, prin strada Carol, a ieșit în Calea Victoriei. De aici a luat-o la picior cu așa iuțeală, încât văzându-l cineva cum dă peste oameni, ar fi crezut că o afacere considerabilă îl așteaptă înspre Capul Podului. Pe la mijlocul străzii, dincoace de Biserica Albă, s'a oprit însă brusc, a intrat într'o farmacie și a întins spițerului un petec de hârtie. După asta s'a așezat pe scaun răsufând adânc, ca unul ce și-a ajuns la țel.

Farmacistul și-a aruncat ochii pe hârtiuță, apoi s'a uitat semnificativ la client. Văzându-l c'așteaptă liniștit, a început să cetească: „Gheorghe, Maria, Vasile, Agripina...” — după care s'a adresat lui Petrică:

: — Mă rog... ce fac eu cu asta?

— Da ce-i aceia? întrebă cu candoare amical.

— După cât văd... un pomelnic.

— Un pomelnic?

Și Petrică uitându-se speriat la rafturile cu gavanoase verzi și albastre, întrebă nedumerit:

— Da unde sunt aici?

Spîterul îi răspunse din ce în ce mai mirat:

— La „Ochiul lui Dumnezeu“.

— Cum la ochiul lui Dumnezeu? Apoi cu borcanele ce faci?

— Doar aici e farmacie...

— Așa? De ce nu spui mai iute, nenisorule?— zise Petrică desmeticindu-se. — Adă încoace pomelnicul.. nu-i pentru dumneata.

Ieșind din farmacie, Petrică s'a uitat la dreapta și la stînga, a fixat bine firma și, văzând acolo „ochiul lui Dumnezeu“, și-a făcut o cruce mare zicînd : „ptiu, drace!“ Apoi, după ce s'a limpezit bine, a pornit îndărăt tot așa de iute vorbind singur și fluturînd din mâni.

Auzind asemenea boroboațe, poate vă veți întreba: „oare de ce să fie Petrică așa de zăpăcit?“ Când Ampère (André-Marie) a luat fundul unei călești drept tablă de scris și a început să facă cu creta socoteli alergînd după trăsură — e că se gîndea la teoria fenomenelor electro-dinamice, ori la clasificarea corpurilor simple, sau poate la telegraful cu sîrmă, al cărui principiu fundamen-

tal l-a și descoperit. Fiindu-i deci capul plin de electricitate, putea să puie ceasul la fiert și să se uite la ou. Dar Petrică ce probleme rezolvă el când dă busna în spițerie crezând că vine la biserică?

Și cu toate acestea... între Petrică Popescu și Ampère (André-Marie) e o mare asemănare. Căci și amicul meu este preocupat în felul său de oarecare date și chestiuni, numai că ele nu sunt așa de abstracte și nici de natură pur științifică. Și... dacă ar fi trăit într'un mediu mai prielnic și nu l-ar fi chemat neaș *Popescu*, ci... vreun nume mai pocit, am fi cetit și bazaconiile concetățeanului nostru și nu ne-am mai fi scandalizat. Da! Petrică este o fire eminentemente meditativă. O senzație... o idee... un fapt... însfârșit un lucru de nimic... care la dumneata și la mine trec fără urme, la dânsul sunt reținute tiranic de aparatul său intern, apoi transformate cu totul în laboratorul sufletesc — colorate și fasonate după anumit calapod, încât la ieșire nu le mai recunoști sub noua lor formă hiperbolică. Și asta nu de azi ori de ieri : așa a fost de când e el...

*

Când era copil, dacă de pildă suia un smeu... să zicem de o jumătate de coală... cum îl dădea jos îi apărea de douăzeci... de patruzeci... de o sută de coale, cu o sbârnâitoare care cutremura

văzduhul și cu coada ca a cometei care se ivise pe atunci. Și dacă un fleac de smeu trăgea așa de tare, d'apoi unul cât o față de arie? Nu mai încapă vorbă că l-ar rădica și pe dânsul stând pe-un ceatlău și ținându-se cu mânilor de funie. De aici până la sburat, pentru o imaginație atât de grandioasă, era mai puțin decât un pas. Și într'adevăr... chestiunea plimbării prin spațiile aeriene l-a preocupat foarte mult pe Petrică în vârsta fragedă a copilăriei. Ajunsesse chiar la două soluții: ori să se ție cu mânilor de capătul odgonului — cum am văzut — ori să-i crească niște aripi ca la arhangheli. Prin urmare, dat fiind că Petrică are astăzi 38 de ani... am putea, făcându-l oarecare dreptate, să-l numărăm și pe dânsul printre precursorii aviației...

Dacă însă se juca de-a soldații, cei doi-trei tovarăși de hârjoană se transformau imediat într'o armată. Mai exact, Petrică vedea două armate: una a lui, cu steaguri, tunuri și călăreți, cu tobe umflate și talgere, în frunte cu un tambur-major care de-a minunea învărtea buzduganul între degete, și alta, dușmană, echipată la fel. Ca și acel scriitor englez care o noapte întreagă uitându-se la degetul lui cel mic a văzut în toate amănunțimile luptele dintre Cartagineji și Romani — tot așa și Petrică în cei câțiva desmățați admira oștiri sclipitoare. Și când atâta soldătime trecea dela

un capăt la altul al târgului, oamenii lăsându-și trebile baltă, ieșeau prin porțițe ori pe la garduri și se făceau numai ochi. Apoi oștile stând față 'n față, se încăierau la luptă și se măcelăreau între ele, fără să se știe de partea cui e izbânda. Atunci Petrică — comandantul cel mare — provoca la luptă dreaptă pe generalul armatei inamice, întocmai ca Preda Buzescu pe tătar. Și, după ce se luptau amândoi în săbii și 'n sulii, după ce se trânteau și se bușeau de gema pământul, Petrică scotea și el o săcure mică și lovind pe dușman, „*îl făcea de pică*“. La dreptul vorbind Petrică nu prea înțelegea bine ce pătea dușmanul în urma loviturii lui cu săcurea cea mică, dar captivat de frumuseța versului, se oprea aici nemai recurgând și la „măciucă“. Decâteori ajungea însă vorba la lupte și la măciuci, Petrică sărea ars, ori unde s'ar fi găsit, și scrâșnind din măsele dădea cu pumnul în vânt lovituri omoritoare care băgau în răcori pe cei din casă. Iar mama sa — femeie bună și blajină — luându-se numai după manifestările lui exterioare, îi zicea pe subt ochelari :

„Iar, măi nebunule?“

Și așa cu toate lucrurile... Dacă mânca un măr, fie și de cele ce-i strepezeau dinții, îndată se instala în grădinile din Testamentul Vechiu, cu Fișon și cu Gihon, ori se trezea în vreo livadă fer-

mecată, cu iarba fiarelor, sau prin grădina ursului, unde, pe 'ndelete, culegea sălățile cele scumpe... mă rog cum cetise el prin cărțile ce-i cădeau la îndemână.

Mai toate năsdrăvăniile acestea le clocea el stând culcat, cu mâinile sub cap și cu ochii în grindă, obicei pe care l-a păstrat până astăzi când împlinește atâția ani. Vasăzică boala e fără leac: cu dânsa a venit pe lume, cu dânsa are să se ducă de-aici...

*

Astăzi, ca și pe vremea când era mic, imaginația lui Petrică este tot atât de inflamabilă — numai fondul este altul. Ca să fim bine înțeleși... să dăm... așa... un exemplu. Dacă de pildă i s'au sfârșit lemnele și afară ninge ori viscolește, iar nevastă-sa îi dovedește pe un diapazon rădicat ce fel de gospodar este el, până să se ducă la depozit, Petrică s'a și refugiat într'o țară călduroasă. Acolo... cu o pușcă englezească în mână, c'o pălărie de plută, cu perdeluță la ceafă... stă pitit într'un tufiș strecurându-se tiptil ca să nu-l simtă leul. Și pe când soția îi argumentează de s'au-de și 'n stradă, Petrică, încordat și cu privirea fixă, își scoate batista și-și șterge nădușeala — măcar că 'n casă e frig...

— Haide, du-te odată — îl zorește femeia, pentru ca să vie mai degrabă cu lemnele acasă.

— Uite... mă duc — răspunde Petrică, fără să se urnească din loc.

— Ce atâtea calcule pân' la depozit — se miră nevasta care nici nu bănuiește că socotelile lui sunt cu leii africani.

Dar... fiindcă a venit vorba de Madame Popescu, trebuie să ne oprim un moment. În domeniul spinos al căsniciei, eflorescența fantaziei amicului nostru este cu atât mai bogată, cu cât și neplăcerile de pe urma acestei instituții sacre sunt mai numeroase și mai acute. În asemenea cazuri, (veracitatea ne face să spunem că-s foarte dese), Petrică începe totdeauna prin a regreta pasul nechibzuit pe care l-a făcut acu 14 ani. Apoi se gândește cum au rezolvat unii acest rău necesar? Luând multe femei. Și amicul se și vede pașă turc cu trei sute de neveste. Dacă sunt trei sute... sigur că nu sbiară cu toatele... atunci n'ar mai fi harem, ci balamuc sadea. Vasăzică... fiind multe... le poți ținea mai ușor în respect... Altfel n'are nici un haz chilipirul ăsta... Cum sbârânie una... boțovanul de gât... și bâldâbâc în baltă! Din trei sute... două-trei lipsă... nu se cunoaște... Și apoi, dacă vrei... pui altele la loc făcând bineînțeles alegere mai bună...

Ori... dacă trebuie să ai numai una... s'o cauți

cu ciubote de fier. Vorba e... unde-o găsești? O brună cu ochii verzi, cu gene lungi, cu păr bogat... cu pufușor de-asupra buzei, mână mică, picioare atâtica, durdulie și rotundă... să fie dela țară... mai bine dela munte — sânge curat și sănătos — crescută în nevinovăție... în curățenie trupească și sufletească și'n poezia naturii... bună, blândă, naivă... deșteaptă... spirituală și plăcută... iubitoare și credincioasă... gospodină, econoamă și ordonată... ageră și pricepută... să urască bărbații (pe dânsul să-l adore) să vorbească cu soțul ei încet și cu respect... meșteră la bucate, la dulciuri și la cozonaci... să nu fie cicălitoare, nici să-l întrebe unde a fost și cât a cheltuit... să-i repare hainele și să-i cârpească ciorapii... să aibă câteva moșii și un capital lichid... să cheltuiască puțin... să nu-i placă lumea, nici balurile, nici petrecerile... și să stee numai în casă... Câte odată... rar... (când va zice el...) să iasă amândoi călări... ea în amazoană, el cu mâna 'n șold... să se plimbe pe moșie... ori cu barca pe lac... vorbind și râzând și... mâncându-l din ochi...

Când Petrică ajunge aici, de obicei suspină sgomotos, căci dincolo un glas ascuțit de cucoană aprigă îl scoboară din cer pe pământ.

Așa își petrece vremea prietinel meu: între vis și realitate. Dacă s'ar putea face un bilanț de timpul cheltuit cu diversele lui ocupații (Petrică

e rentier) desigur că cel mai mare ar fi, după somn... cu visatul.

*

După războiu, Petrică e un revoltat. Caracterul acesta nou, hultuit pe cel vechiu, a făcut din el alt om. Greutățile tot mai mari ale vieții, nesiguranța zilei de mâne, decăderea morală și corupția, abuzurile celor puternici, îl scot din sărite pe amicul nostru, iar gazetele îi alimentează zilnic indignarea. Știe tot: fraudele dela Căile ferate, hoțiile dela Domenii, neregulile cu împrumuturile, scandalurile cu permisele, traficul cu pașapoartele, potlogăriile unora, ghelirurile altora...

Poate să-ți spuie oricând cum stăm cu împrumutul... ce e cu Liga națiunilor... cu problema dezarmării... cu pactul de siguranță... cu Mica Antantă... cu rivalitatea anglo-franceză... cu datoriile de războiu... cu propaganda bolșevică.

Îți explică cu șart pentru ce mergem din rău în mai rău; de ce scade leul într'una; îți vorbește de etalonul aur, (aici lămuririle lui sunt puțin cam obscure); îți dovedește negru pe alb cu indicele de scumpete la alimente, îmbrăcăminte și combustibil, că nu-i nici o speranță de îndreptare — afară de revoluție... fiindcă, vorba lui : „trebuie să crăpe undeva“. Iar revoluția, după

dânsul, înseamnă să ieși în stradă cu'n revolver și să tragi în dreapta și'n stânga. Pentru moment... putem spune că atunci când Petrică își vâra țigara cu tutunul în gură și strică patru-cinci chibrituri ca să-i aprindă cartonul, pricina nu-i decât una: revolta împotriva guvernului...

— Fiindcă, *moncher*, — îmi spunea el mai zilele trecute — să-ți lipsească și pânea... și unde?... în țara grâului... și s'o aduci dela mama dracului... asta nu poți să zici că nu-s hoți. Și dacă este așa... nu ne rămâne altceva decât să iei un revolver, să ieși în stradă și... poac! poac! poac!...

Vasăzică revoluția...

Prin urmare acuma nu mai e nici un mister pentru noi. Când Petrică stă lungit pe sofa și se uită în bagdadie, se gândește la fraude... la abuzuri... la matrapazlăcuri; când face schime misterioase și se 'ncruntă, combate un adversar, iar când vorbește și gesticulează lângă felinar, judecă un ministru...

Dar... pe stradă nu e tocmai ușor pentru asemenea virulente debateri... căci mereu e întrerupt: ba de un grobian care se uită urît, ba de un prietin care-l bate peste umăr, ba de o mișcare greșită care-l vâra uneori în bucluc. Acasă însă... pe canapea... în poziția sa favorită... poate da frâu liber tuturor resentimentelor. Iar dacă se închide

===== TRAGE-I CINCI PĂRECHI DE PALME !... =====

și cu cheia în odaie, atunci din cei trași la răspundere, nu scapă nici unul.

În general, tema sa de predilecție, cu mici variații, este cam asta :

Să fie el un despot... un Tamerlan... un Gîngiskhan... ori un Nerone... și să aibă siguranța că n'o să i se întîmple niciodată nimica. Să stee într'o sală mare... așa cam treizeci pe douăzeci de exemplu. În mijloc, o masă cu dosarele vinovaților... În fața mesei, un fotoliu enorm de piele roșie pe care șede el. De jur-împrejur, soldați smirna, armați până 'n dinți, cu puștile încărcate, iar lângă dânsul doi gealați. Ș'apoi... să mi ți-i judece el!...

.....
— Să vie ambasadoru... Gealat, stăi colea... Mă rog cine ți-a vîrît dumitale în cap să te faci diplomat ?

— Să trăiți!... Am făcut sacrificiu...

— Trage-i cinci părechi de palme !... Așa. Acuma ia să-mi spui : îți cunoști mutra ?

— Mi-o cunosc.

— Apoi dacă ți-o cunoști... cum ai îndrăznit să te bagi într'o slujbă ca asta, ambasador ce-mi ești ?

— Dacă m'au rugat...

— Poate că ți-au căzut și'n genunchi, ai ? Gea-

lat, ia adă... Stăi drept... frumos... nu bâțâi din picioare. Așa! Gealat, adă... abruhu-buhu (știi... tușesc)... adă, gealat... o... oglindă. Ia uită-te co-lea... Ai fașon?

— N'am, sărut mânille...

— Uiu, mamă! Mă lingusești, ai? Ce samsarlâcuri ai învărtit?

— Cu consolidarea...

— Dar cu preschimbarea?

— Și cu preschimbarea...

— Da cu amânarea?

— Și cu amânarea...

— Poate și cu degrevarea?

— Și cu degrevarea.

— Trage-i cinci părechi de palme! Bon! Din fondurile ambasadei cât ai furat? Gealat, fii atent.

— Cam vreo sută de milioane.

— Și din mituială?...

— Altă sută.

— Asta face... două sute. Dar din samsarlâcuri?

— Vreo trei sute.

— Care vasăzică... cinci. Bruhu-buhu! Când ai început politicaua, ce avere aveai?

— Nimica, să trăiți!

— Și acuma cât ai?

— De !...

— Ei, cum ai îndrăznit să furi cincisute de mi-

TRAGE-I CINCI PARECHI DE PALME!...

lioane? Bărbieru!... Domnule bărbier... dumnealui e ambasador... Uită-te bine la dânsul... O să-și facă puțin harakiri... în baie. Dă-i o mână de ajutor... Pașol! Să vie mocanu...

— Cum îndrăznești să te prezinți înaintea mea c'o burtă așa de mare?

— Vă rog... scuzați... n'o să mai fac.

— Bine-bine... n'o să mai faci... da uite c'ai făcut-o. Hai să nu mă supăr!... Să zicem c'o să-ți scadă... fiindcă în curând... foarte curând... o să-ți scadă. Gealat, stăi la distanță potrivită... Câte coroane ai schimbat?

— O sută de milioane...

— Trage-i cinci părechi de palme! Și... coroanele... de unde? Negustor nu te știu... industriiaș nu... zaraf, nu! Ei, de unde?

— Câr-mâr.

— No!... De unde? Și... cu cât ai schimbat coroana?

— Un leu bucata.

— Vasăzică... dintr'un condeiu... o sută de milioane. Așa-i?

— Așa-i...

— Burta când ți-a crescut? înainte ori după schimb?

— Cred că după.

— Foarte bine. O s'o aranjăm noi. Domnule

bărbier, să mi-l fasonezi frumos la burtă. Să vie excrocu !

— Ce societate ai dumneata?

— Culturală.

— Uite, frate! Nu te știam așa cultural. Și... pentru ce ai făcut societatea asta?

— Pentru binele și fericirea neamului.

— Trage-i cinci părechi de palme! Și... când se adună societatea dumitale?

— La Crăciun... la Paști... la Bobotează... la 24...

— Știu. La Crăciun, ca să mâncați sarmalele strămoșești... la Paști... să ciocniți ouă roșii... la Bobotează... să beți un pahar în sănătatea Mântuitorului... Și pe urmă?

— Pe urmă...

— Să-ți spun eu... Pe urmă... dai la gazete... ca să se aplece că ești în treabă. Ei, cum ai îndrăznit să prostești atâta lume?... Gealat, fii atent!... Cu lotăria... ce e?

— O să se tragă.

— Când?

— La Duminica Tomii.

— A-ha!

— Se trage sigur.

— Da? Las' că ți-o tragem noi... da... știi...

bine... binișor... bine de tot... Cu subvențiile cum stai?

— Subvenții?

— Nu te fă că nu 'nțelegi!... Subvenții... adică... câți bani ai papat?

— Patruzeci de milioane.

— Pentru ciocnit ouă, ai? *Bestiola periculosa!*

Ce e cu palatul?

— Se face.

— Unde?

— Pe strada Frumoasă.

— Și... cine o să stea în el?

— Președintele.

— Da președinte cine-i?

— Eu.

— Parol? Ei, bată-te să te bată!... (Formidabil). Bărbieru!... Domnule bărbier, umflă-mi-l și să mi-l dai nițeluș în dulap pe strada Frumoasă. Vezi să fie grinda 'naltă și să scoată limba bine... Să vie clănțăul!

— A, uite-l și pe dumnealui! Tot frumos și fercheș cum te știu, ai?... Nu te marghioli înaintea mea... Bagă de samă... Bagă bine de samă! Embruhu!... Mă rog, ce banchet ai dat dumneata?

— Mi s'a oferit de concetățenii mei.

— Știu-știu!... Te-au rugat... Dumneata haber

n'ai avut... Și când ai aflat... te-ai opus... dar n'au voit ei. Parcă eu nu știu? Vorba e: ca ce?

— Am greșit.

— Nu te grăbi... stăi!... Asta o s'o vedem noi. Deocamdată... câți oameni au fost la banchet?

— Șapte mii.

— Trage-i cinci părechi de palme! Ei, cum ai îndrăznit să dai un banchet de șapte mii?... Dă omu... unu de zece... de douăzeci... hai de-o sută... dar de șapte mii! Insfârșit... l-ai dat-l-ai dat. Gealat, așează-te bine. Ca să te iert... o să-mi spui câte scânduri, câte cuie, câte găini, câți cucosi, câte ouă, câte vaci și câți boi ați mâncat la zaiafet?...

— Opt vagoane de scânduri, două tone de cuie...

— Cum ai îndrăznit să strici atâtea cuie?... Poftim!... In loc să se bată la o casă... la un... hambar... Ci-că să-l iert! Și ce așteptai mă rog dela chiulhanul ăsta?

— Să mă facă ministru.

— Drăguțul de el... e băiat sincer! Ia fă două tumbe.

— Cum porunciți să le fac?

— De colo încoace. Incepe dela colț... Așa. Voinicește! *Allez-hop... Allez-hop!* Bravo. De ce nu te bagi la un circ, neiculiță? Gealat, dă-l afară... de marțafoi!

TRAGE-I CINCI PĂRECHI DE PALME !...

Petrică e în vervă. I-ar judeca pe toți... pe miniștri... pe directori... pe bancheri... până desară. Dar nevastă-sa îi strică rostul :

— Cum nu ți-i greu să stai atâta tolănit ! Băiatul n'are haine... ghetele i s'au rupt... nu poate să se ducă nici la școală. Haide, scoală-te !

Petrică se uită buimac, căci nu știe unde se găsește: la judecată cu gealații, ori acasă cu femeia.

— Ce este ? — întreabă el nedumerit.

— Băiatul...

— Trage-i cinci părechi de palme !

Temperament Egal . . .

TEMPERAMENT EGAL . . .

Cu vreo doi ani înainte de războiu — dacă nu mă înșel prin 1912 — concurasem la un premiu al Academiei. Era o lucrare din științele morale, cu subiectul fixat. Fiindcă scrisul meu n'a strălucit niciodată prin însușiri caligrafice, trebuia să găsesc pe cineva care, mai bine înzestrat decât mine, să se însărcineze cu copierea manuscrisului. Întâlnindu-mă într'o zi cu amicul meu, Doctorul Caton, îmi spuse auzind despre ce e vorba:

— Îți trimet eu un caligraf care te va mulțami. E un băiat deștept și... ai noroc... tocmai e neocupat.

Peste câteva zile, într'o după-amiază, când voiam să mă las puțin pe canapea, aud clopoțelul sunând. Era cam pe la începutul lui Noemvrie. De

câtva timp începuse să sufle un vânt rece dinspre
miazănoapte, iar în ziua aceea cerul era încărcat,
nouri negri se rădicau din toate părțile și prin
dreptul ferestrelor flutura când și când, câte un
fulg de zăpadă. De pe geam, văzui la ușa intrării
un om sgribulit, cu gulerul sacoului rădicat (era
fără palton) — cu mâinile în buzunările pantalo-
nilor și cu genunchii lipiți unul de altul. Fața nu
i se vedea, dar atitudinea era a unui biet nevoiaș
care își luase toate măsurile ce-i stăteau la îndă-
mână, ca să suporte cât mai ușor biciuirile cri-
vățului. Am ieșit în balcon și am întrebat din ușă:

— Cine-i acolo?

Omul îmi răspunse prin altă întrebare:

— Aici șede Domnul Iulian Ștefănescu?

— Aici. Ce e?

— Am treabă cu dumnealui.

— Eu sunt...

Și făcui un pas înainte...

Musafirul scoase mâinile din buzunări și zise
râdicându-și pălăria:

— Vă salut, Domnule Ștefănescu, sunt trimes
de Domnul Doctor Caton...

— A, dumneata ești? Vină, te rog, înăuntru.

Și el a intrat prin bucătărie.

Așa am cunoscut pe Isac Kornblum...

Era un tânăr înalt, slab și cam palid la față,
cu privirea francă și cu o libertate în mișcări ce

se oprea tocmai la limita, de unde ar fi produs o impresie neplăcută. Să fi avut 24—25 de ani. Dar ceiace mă lovise chiar dela prima vedere, era starea deplorabilă a îmbrăcămintei lui, și sumară, și uzată peste măsură. Sacoul subțire — un gheroc de vară — era destrămat pe la mâneci și cu o mulțime variată de pete care, probabil din pricina colbului stârnit de furtună, își definiseră contururile foarte vizibil. Pantalonii — îi cădeau mereu pe vine — țineau bună tovărășie surtucului, atât la fason cât și prin vechime, iar ghețele nu făceau de loc o notă discordantă în echipamentul său. Pe scurt, încă o ușoară exagerare în rău a obiectelor pomenite, și lucrul ar fi fost nu numai jenant, ca în cazul de față, ci chiar deadreptul... rușinos.

Dar vizitatorul meu părea că nu iea în samă de loc asemenea nimicuri. Mi se adresă cu încredere :

— Am venit pentru manuscris...

— Intr'adevăr... am ceva de copiat, am răspuns eu, însă aș dori să văd mai întâiu cum scrii.

Intâmpinarea i se păru cu totul firească :

— De ce nu? Putem face proba.

Și el își râdică pantalonii.

Am trecut amândoi în odaie la mine. Kornblum aruncă pălăria pe un scaun — o ținuse până atunci în mână — descoperindu-mi prin gestul său

larg că panglica, desigur în altfel de împrejurări, s'ar fi cerut numaidecât înlocuită. El se așază apoi la biurou, iar eu îi pusei o foaie albă dinainte. Muind tocul în cerneală, mă întrebă:

— Ce să scriu?

— Știi și eu?... Scrie... de pildă:

„Mărul mălăeț are un gust mistreț, mărul cel domnesc e împărătesc“.

Kornblum mă întrebă :

— E o poezie?

— Nu o... cugetare.

— Atunci putem s'o complectăm, zise el cu gravitate.

— Cum?

— „Mărul cel crețesc e... dumnezeesc...“

— Se poate... am răspuns eu gândindu-mă însă dacă are dreptate.

Fiind lămurit acum asupra îndoelilor sale, învârti condeiul în aer de câteva ori, ca un exercițiu preliminar, apoi așternu pe hârtie o frumoasă literă inițială punându-i și o încârjoietură drept ornament. Pe urmă, plecându-și capul pe umărul drept, scoase puțin vârful limbii într'o parte și scrise dictandul meu cât putu mai caligrafic întrebându-mă pe la mijloc :

— Are gust... cum?

Ii repetai :

— Mistreț...

Kornblum făcu o schimă care însemna că la urma urmei lui puțin îi pasă ce fel de gust au merele mălăețe.

După ce-i puse punct și aruncă în treacăt asupra operei o ochire admirativă, îmi întinse foaia așteptând rezultatul cu oarecare emoțiune. Imi plăcu scrisul său mașcat — un grafolog ar fi zis că denotă energie — și-l angajai. Am făcut prețul (el nu s'a tocmiț de loc) i-am dat un aconto, de care am simțit că avea absolută nevoie, și Kornblum, mulțămīt, a luat la subsuoară topul voluminos de hârtie, cu manuscrisul meu, și-a rădicat pălăria de unde o aruncase și a plecat dorindu-mi un cordial rămas bun.

Când a deschis ușa, am observat că gheata din dreapta călca pe ștaif..

Poate altul, în locul meu, ar fi stat la gânduri dacă să aibă ori nu afaceri cu dânsul. Aspectul său exterior, de bunăsamă, nu constituia o recomandatie; mie însă, felul său de a fi, cu toate scăderile lui, îmi inspirase încredere și într'adevăr nu m'am înșelat. Kornblum mi-a scris curat tot ce-am avut, mi-a adus manuscrisul la timp și nu mi-a pocit nici un cuvânt — lucru de care, drept să spun, mă cam îngrijeam. Ca să-mi arăt bunăvoința, i-am acordat pe deasupra și o gratificație pe care a primit-o mulțămindu-mi frumos...

Am aflat atunci că crescuse la țară, pe malul

Tazlăului, și că i-ar fi plăcut să trăiască acolo, că venise numai de vreo doi ani în București, ca să-și caute norocul, că făcuse în Moldova șase clase liceale și fusese nevoit să se lese de școală, că părinții săi — mici negustori — trăiau la munte, într'un târg mărginaș, și că el venind în Capitală, a încercat ba una ba alta, dar îmi dăduse să înțeleg că nu prea izbutise. Toate astea mi le-a povestit cu francheță, ba chiar cu oarecare voieșie. Numai când a vorbit de instrucția sa, mi s'a părut că întrezăresc o ușoară amărăciune..

— Acuma, sfârși el, fiindcă am timp liber, aș dori să-mi capăt o ocupație. Poate știți dumneavoastră...

I-am spus să-și lese adresa. Kornblum mângâli pe un petec de hârtie : „D. Petre Iosipescu, strada Oițelor, 70 bis,“ și mi-l întinse. Intrebându-l dacă asta i-i locuința, mi-a ripostat cu oarecare revoltă :

— Aș ! Vin deseori pe aici..

Unde sta însă, n'am putut afla...

Aș fi fost bucuros să-i pot găsi un serviciu, dar oriunde m'am adresat, locurile erau ocupate și postulanții numeroși, așa că, cu toată bunăvoința mea, nu i-am putut face nimic.

Intr'o zi, servitoarea mă anunță că „Domnul cel rău îmbrăcat“ iar a venit. Am înțeles numai-

decât că-i vorba de Kornblum și i-am spus să-l cheme înăuntru...

Kornblum s'a scuturat de zăpadă tropăind viguros din picioare și a intrat în odaie vânăt la față, dar altfel, ca totdeauna, bine dispus. Costumul era acelaș, numai că acum gâtul îi era înfășurat de două ori cu un baidir liliachiu. Mi-a spus că fusese informat — fără să-mi precizeze anume de cine — că am iarăș nevoie de scris și, „fiindcă ține să mă servească“ a venit fără întârziere. La răspunsul meu negativ, nu numai că n'a arătat nici o mirare, ci chiar a întors-o cu oarecare veselie: „nu face nimica“ și s'a rădicat să plece. Afară viscolea cumplit. M'am uitat la hainele lui ușurele, apoi cu groază mi-am aruncat ochii pe geam. Din când în când viforul svârlea în ferestre o mână de mazăriche, parc'ar fi vrut să ne strige: „nebunilor, nu părăsiți odaia!“ In sobă pâlpâia focul. L-am reținut pe Kornblum înadins, să se mai încălzească. El s'a așezat din nou pe scaun, și-a liberat puțin gâtul din învălișul lui și mi-a vorbit cu humor de-o întâmplare a Domnului Iosipescu pe care numai-ce îl văzuse. Apoi a făcut glume asupra vieții căutând să mă convingă că oricum ar fi ea, nu trebuie luată decât în ușor. Iar ca motiv, îmi dădea caracterul ei vremelnic și schimbător. Și deodată... aducându-și aminte de ceva:

— Apropo,.. poate puteți să-mi împrumutați douăzeci de lei. Bine-înțeles, dacă nu vă deranjează.

Și, ca să strice efectul:

— Cum vedeți, încă n'am ajuns milionar.

Intr'adevăr, asupra acestui punct, nu putea fi nici o îndoială...

Desigur nu l-am refuzat.

După asta, Kornblum n'a mai dat multă vreme pe la mine.

Peste vreo lună, pe când mă întorceam într'o zi dela Palatul Justiției, l-am întâlnit pe aproape de Cheiu. Venea dinspre piață. Subsuoară ținea un pachetel, învălit într'o bucată de ziar. Din el ieșea afară... ceva... întocmai ca o codiță de șoarec. După perii rari care o împodobeau ici și colo, ușor puteai recunoaște... o ridiche.

Kornblum, puțin cam stânjinit — așa mi s'a părut — zise arătându-mi cătră pachet :

„Provizii“.

Și zâmbi disprețuitor...

Aș fi voit să-l opresc, dar temându-mă ca nu cumva să vadă în asta vreo aluzie străină de intențiile mele, m'am îndepărtat surâzându-i amical.

*

A trecut iarna, o iarnă aspră și vijelioasă, cum nu fusese de mult, am intrat în primăvară și era

acuma pe aproape de sărbătorile Paștilor. Pe Kornblum îl cam uitasem, când, a doua zi de Duminica Mărțișoarelor, fără să mă aștept de loc, mă trezesc deodată cu dânsul. Fiindcă ziua era frumoasă, o zi cu soare primăvărată, iar în casă începuse scuturatul și grijitul, l-am primit în ogradă. Pe fața lui Kornblum cetii o nerăbdare elocventă care mă făcu atent. El mă vesti într'adevăr că are să-mi comunice ceva important și, după ce se așază pe scaun, scoase din buzunarul dela piept o hârtie păturită, o desfăcu și mi-o întinse...

M'am uitat pe dânsa, dar n'am înțeles lămurit despre ce poate fi vorba. Văzui numai atâta că era o adresă dela Muntele de Pietate. Kornblum mă desluși:

— Mi s'a întâmplat ceva ciudat. Să vedeți... Prin Octomvrie trecut, am depus la Muntele de Pietate pardesiul și umbrela. Fiindcă... n'am prea avut nevoie de ele... le-am lăsat să stea acolo... ba... între noi fie vorba... chiar le socoteam pierdute. La urmă... pagubă'n ciuperci! Pot trăi și fără ele. Azi primesc înștiințarea asta din partea administrației, ca să mă prezint să le rădic, căci mi le-a achitat... Regele.

— Cum Regele?... am întrebat eu uimit.

Kornblum îmi întinse hârtia din nou :

— Poftim cetiți și dumneavoastră.

Intr'adevăr... lucrul era tocmai așa!

— Și... cum se face asta? Te cunoaște Majestatea Sa?

— De unde? Nu ne cunoaștem...

— Ce sumă era?

— Optsprezece lei... N'au vrut să-mi dea mai mult...

Mă gândii ce poate fi...

— Probabil — am zis eu — de sărbători, Regele achită unele datorii, garantate cu obiecte de prima necesitate.

— Uite... așa trebuie să fie... și ideia nu e rea, fu de părere Kornblum.

Apoi, după o secundă :

— Ei, să mi le fi dat de Crăciun!

Și regretând cu duioșie inadvertența regală, Kornblum uită remarcă sa de mai adineoarea că... n'ar fi avut ce face cu ele...

— Oricum... tot e bine și acuma, încheie el.

— Mai ales că... la ocazie... le putem *depune* din nou, am zis și eu glumind.

Kornblum întinse un deget afirmativ :

— Tocmai! Și atunci vom verifica dacă ipoteza noastră se adevărește.

Cu aceste cuvinte, mă părăsi ducându-se la instituția populară de credit, pentru a reintra în proprietățile sale. Era vesel și bine dispus. De atunci nu l-am mai văzut, nici n'am știut multă vreme ce s'a mai făcut cu dânsul...

A venit anul fatal pentru Europa, când dorința generală de mai bine a prăbușit bătrânul continent în groaznică mizerie trupească și sufletească, i-a minat civilizația și a aruncat popoarele nenorocite în durere și'n suferință. Odată cu deslănțuirea războiului nebun, știm că noi ne-am declarat neutri, dar mai știm că doi ani de neutralitate au revărsat pe pământul mănos al României, valuri de aur din care o bună parte a ajuns în lăzile celor cu noroc. Dar, cum se întâmplă mai totdeauna în asemenea împrejurări, prin jocul capricios al hazardului, printre cei blagosloviți de Dumnezeu — de obicei oameni mari și puternici — se strecoară uneori și câte un nechemat, vreun pârlit cu coate goale, care, fie că culege fărâmurile dela mesele celor îmbuibăți, fie că, dacă e mai îndrăzneț, se așează tam-nesam chiar la ospăț. Așa s'a întâmplat și atunci și, firește, nu trebuie să ne pară rău c'a fost așa...

Intr'o dimineață — era în primăvara lui 1916 — mă suiam încet la deal, pe strada Carol, către Poștă. Preocupat de cine știe ce chestiuni ale zilei, mergeam gânditor uitându-mă la pietrele caldarâmului cași când de-acolo trebuia să-mi vie vreo soluție. Prin dreptul magazinului Rietz, când am rădicat ochii, pe cine văd în fața mea? Pe Isac Kornblum...

— Bună ziua, Domnule Kornblum, încep eu. —

Imi pare bine că te văd. Apropo... Ți-am găsit o slujbă...

Intr'adevăr, cu două zile înainte, un director de pension mă rugase să-i recomand pe cineva care, în schimbul întreținerii, să-i facă oficiul de secretar. Văzându-l acuma pe caligraful meu, am socotit că n'ar fi rău să-i propun lui asemenea chilipir.

Kornblum îmi răspunse însă surâzând :

— Mulțămesc... acù sunt ocupat.

— Așa? Imi pare bine — am răspuns eu, și de astădată m'am uitat la dânsul cu mai multă luareaminte...

Am rămas cu totul surprins... Sfinte Dumnezeule, ce schimbare !

Mai întâiu era îmbrăcat, cum să zic?... Nu bine... nici foarte bine, ci splendid... ireproșabil ! Pantalonii, de culoare cenușie, cu dungi fine de matasă, aveau niște muchi... dar ce muchi ? Dumneata, dragă cetitorule, — să mă ierți că ți-o spun — niciodată n'o să le ai la fel, afară doar dacă nu vei porunci unui maestru al fierului călător ca în fiecare dimineață să ți le calculeze la milimetru. O vestă cărămizie, cu puchiței negri, era tăiată în lat de un lanț subțire de aur, trecut prin cheutoare dela un buzunar la altul. Jagheta neagră, croită parcă cu compasul, îl îmbrăca așa, încât, pe legea mea, ar fi deșteptat pu-

țină pizmă și în sufletul unui arbitru al eleganței. În cap... o pălărioară moale... boțită cu neglijență, dar cu oarecare socoteală, acoperea o sprinceană ceva mai mult decât pe cealaltă, iar botul cocârjat al ghetelor de glanț te făcea să vezi numai decît pe meșterul yankeu din New-York care le tăiase, bată-l pustia, anume pentru Kornblum. Cravata... cum să spun ca să pricepeți?... ca pănușa păpușoiului uscat... avea o coșcogemite perlă, iar mănușile, asortate cu cravata, le ținea ușurel într'o mână cu bastonul, a cărui cîrjă era toată-toată de aur. Dar cî stau eu și vorbesc? Zădarnic mă trudes: condeii mei grosolan nu poate să rede, nici măcar pe departe, strălucirea lui Kornblum! Ceiace mă minuna însă și mai mult era că fostul meu copist își modificase și figura. Las'că se rumenise la obraz și căpătase și puțin pîntec, dar acuma, în preajma urechilor i se sborșeau două favorite buclucașe — niște cotlete apelpisite — la care numai cî te uitai și rămâneai fără cuvînt.

Tînărul se bucură de întîlnire, eu de asemenea :

— Îți mărturisesc, Domnule Kornblum, că...

El mă opri :

Nu mă mai chem Kornblum...

— Așa? Și cum te chiamă acuma?

— Jac Corneanu.

— Foarte bine, Doamnă Corneanu, am zis eu, mulțămît și de treaba asta. — Dar, pentru Dumnezeu, ce s'a întîmplat? Ai găsit o comoară? Ai primit vreo moștenire? Ia te uită... Bre! bre! bre!

Și inspectându-l cu admirație din cap pînă la picioare, privirea mi se opri pe inelul din degetul său, la care lucea un briliant cît o fasolă...

Kornblum îmi răspunse grav:

— Nu! am intrat în afaceri...

— Bravo, Doamnă Corneanu, să fie într'un ceas bun! Să te văd c'o sută de mii de lei. Da' frumos briliant ai...

Kornblum, zâmbind cu înțeleș, îmi întinse brațul stîng, să-i admir în voie nestimata dîndu-mi și o lămurire:

— Șase mii de lei, dela Helder.

Și, pe cînd îi potriveam mîna, ca să-i deosebesc apele :

— Să mă crezi că-mi pare foarte bine. Acuma zic și eu c'ai nimerit-o.

Dar el:

— Știi ce, Doamnă Ștefănescu? Imi faci o mare plăcere... vino să-mi vezi casa... Nu stau departe. În cinci minute suntem acolo.

— Ți-ai cumpărat și casă? am întrebat eu din ce în ce mai zăpăcit.

— Nu. Deocamdată stau cu chirie. Zece mii de lei anual. Sunt în vorbă înșă s'o cumpăr.

Căzui ca din pod: vasăzică el își și făcuse suma.

— Și zi, vrei să te faci proprietar în regulă...

— Imi cere cam mult...

— Cât îți cere? am întrebat eu de curiozitate.

— Două sute zece mii de lei. I-am dat o sută nouăzeci de mii.

— Bre! Frumos capital!...

— A, e un palat...

...Iar eu care crezusem mai adineoarea că 100.000 de lei e ceva imposibil pentru dânsul!...

— Și, mă rog, care e rețeta? N'ar fi rău s'o cunoaștem și noi...

Kornblum îmi răspunse cu un ton, ca și cum ar fi trebuit să pricep lucrul dela sine, fără să-l mai întreb :

— Import-export.

— Atâta ?

— Altă... ce să mai fie ?

— Ei... comedia naibei...

Ocolirăm două-trei ulițe — Kornblum saluta în dreapta și'n stânga aruncând ici o vorbă, dincolo un surâs — și ieșirăm pe o stradă centrală. De departe, întinse bastonul :

— Uite casa...

Intr'adevăr, un palat ! Mare minunăție...

*

Când am ajuns, Kornblum sună. O subretă tâ-

nără, cu bonetă drotată, cu șorț foarte curat, ne deschise ușa...

Chiar dela intrare, am rămas prostit!

Ca să ajungi la parter, te sui ai pe o duzină de trepte acoperite cu un covor verde deschis, fixat cu drugi de alamă care străluceau parcă ar fi fost de aur. De o parte și de alta a scărilor, două oglinzi urieșe, zidite'n părăți, față'n față, reflectau în lumina lor adâncă sumedenie de plante exotice, care cu frunza lată, care cu ea ascuțită. Totul aici era verde. Ne-am lăsat pălăriile și bastoanele în cuierul din fund — verde și el — eu mi-am șters bine picioarele și am intrat... vorba lui Kornblum... în *hol*. Doamne, Doamne, ce lux, ce gust, ce bogăție!

Foteluri și canapele, peste care erau aruncate scoarțe țărănești și lăicere străine, se împărechiau, într'o neregulă artistică, cu mesuțe de fantazie, înrustate în fel-de-fel de sidefuri, cu puffuri bocănețe și taburete pitice, așezate unele strâmb prin unghere, altele gospodărește, mai încoace. Lângă intrare, un barometru cât o roată de căruță, arăta lui Kornblum variațiile atmosferice. Apoi oglinzi, pe unde nici nu te așteptai, și tablouri de toate dimensiunile. Erau și cât fața mesei, erau și de-o palmă. Mă oprii înaintea unuia mărișor, atârnat mai la iveală : un car cu fân, tras agale de doi boi plăvani, cu un țăran în-

tr'o rână, cu nouri albicioși pe de-asupra. Kornblum mi-l explică:

— Grigorescu... Opt mii de lei... Veritabil.

El îmi atrase atenția arătându-mi în treacăt și alte rarități insistând numai asupra unor caractere specifice, neuitând însă niciodată să-mi indice și prețul cu care intrase în posesia lor...

Abia acuma băgai de samă că în *hol* culoarea galbenă era inadins căutată. Da... așa e... Și covorul persan de pe jos, și perdelele grele de catifea, și tapetele delicate, ba chiar și unele aruncături de pe jâlțuri — toate erau în acelaș ton începând dela coaja portocalei, trecând pe lângă sora soarelui și șofran și sfârșind cu spicul de grâu când e copt...

Zic :

— Ce faci cu atâtea oglinzi?

Zice :

— Să mă văd... ori pe unde trec...

M'am uitat la dânsul... Ei, nu... c'avea haz !

Kornblum apăsă pe un buton din părete, și servitoarea de adineoarea apăru la moment. El îi șopti ceva, fata făcu un semn de înțelegere și plecă.

Am trecut în odaia din stânga : biuroul! Aici, chiar din prag, îmi luă ochii un portret în mărime naturală, pus în pervaz grandios. Ei bată-te să te bată... Kornblum leit! Da, Kornblum din

epoca a doua... cu cotletele sborșite... cu lanțul trecut prin cheutoare... cu mărgăritarul lui. El ședează pe un fotoliu... cât un beiu... picior peste picior... c'o mână pe genunchiu, iar cu cealaltă se sprijinea de capătul jâlțului, așa fel, ca să i se poată vedea briliantul... cel cât fasola. Un surâs ușor... mai exact... disprețuitor... îi înflorise pe buze. Căutai locul precis de unde să-l pot admira în toată strălucirea concepției și, cu ochii mereu la favoritele lui de sus, i-am spus :

— Ești așa de bine, încât îmi vine și mie să strig ca ăla : „Domnule Kornblum, *per che non mi parli?*“

Dar el, corectându-mă :

— Corneanu...

— Așa, că bine zici... Și... cine-i autorul ?

— Vermont. O mie cinci sute de lei. Cinci ședințe.

— Nu e scump: te-a flatat puțin.

Kornblum protestă :

— De loc! Așa eram în ziua aceea.

Apoi :

— Te rog... un moment, Domnule Ștefănescu.

Până atunci... ia șezi coala...

Mă îmfundai într'un fotoliu de piele roșie — aici jâlțuri și sofale erau de marochină stacojie, asortate cu restul mobilierului — și așteptai să văd ce voește să facă...

Kornblum se duse la telefon... și :

„Allo-allo ! Șaptesprezece pe douăzeci“... iar
cătră mine : „Numai un singur moment“.

Înțelesei că dorește să-l vad oarecum în exer-
cițiul funcțiunii și-mi pregătii o mutră atentă...

Clopoțelul sbârâni... Kornblum dușe recepto-
rul la ureche :

„Ellu-Ellu !... aici casa Corneanu... Casa Cor-
neanu ! Da-da... Chiar dumnealui în persoană. A-
colo Domnu Bercovici? Domnișoară, ce vrea să
zică asta? Dece m'ai întrerupt? Lasă-mă deschis.
Totdeauna faceți astfel. Trebuie să aveți și nițică
atențiune. ...Doar plătim... Domnu Bercovici? a bu-
nă ziua, Domnule Bercovici! Am fost pe la Dum-
neata... Mi-a părut foarte rău... Foarte bine-foarte
bine !... Când? Astăzi? Aprobata !... Chiamă și pe
Domnu Șulemson... Pe Domnu Șulemson ! Vreau
să-i spun ceva... Să-i dau instrucțiuni cum să pro-
cedeze... De asta mie puțin îmi pasă... Ministerul
va trebui să plătească... La nevoie vom vedea pe
Conu Alecu... Foarte bine... La revedere !... Nu
uita pe Domnu Șulemson... îți mulțămesc... La re-
vedere... La revedere-la revedere !“

Kornblum închise aparatul :

— E vorba de-o afacere bună... O furnitură in-
ternă. Putem câștiga dintr'un condeiu două sute
mii de lei. Și... cinstit, Domnule Ștefănescu...
Foarte cinstit !

— Se poate... am afirmat eu cu toată convingerea gândindu-mă însă și la puterea misterioasă a lui... Conu Alecu. — Dar, cred, că tot trebuie să ungi... pe ici... pe colo...

— Mai e vorbă?... Uneori... chiar din gros. Altfel nu mișcă nici el din urechi — mă lămuri Kornblum.

Apoi, aducându-și aminte de oarecare lucruri :

— A, să-ți arăt ceva... E interesant.

El deschise un săltar dela biurou, de unde scoase câteva hârtii pe care mi le prezintă...

Am întrebat:

— Ce sunt astea ?

— Uită-te la ele...

— Spune-mi dumneata.

Kornblum îmi luă din mână fițuicile — erau niște chitanțe — și ceti :

„Crucea Roșie, zece mii de lei. Familia Luptătorilor, zece mii. Marpe Lenefes, șapte mii. Ezra Betzaroth, șapte mii. Malbiș Neurim, zece mii. Azilul de Noapte, patru mii...”

— Ce sunt sumele astea, am întrebat eu.

— Donațiuni.

— Și... cine le-a făcut ?

— Subsemnatul.

— Dumneata ?

— Firește...

— Bravo !

Rămăsei pe gânduri...

— Ai dat și Azilului de Noapte?...

— Se'ntelege că i-am dat. Pentruce să nu-i dau? Și... în fiecare an... de Sfântu Dumitru — nici mai târziu, nici mai devreme. — cincisprezece paltoane și zece pardesiuri sunt achitate la Muntele de Pietate...

— Vasăzică... faci și dumneata ca...

— Desigur, mă întrerupse el. — Decât... eu le dau toamna.

— Vrai să spui că dumneata dai vara car, și iarna, sanie.

— Tocmai.

— Să fim drepți, Domnule Kornblum, — am răspuns eu. — Pardesiul este o haină de primăvară, așa că Majestatea Sa a putut crede că...

— Ei, uite, asupra acestei chestiuni eu am altă părere.

Și punând chitanțele în plicul lor :

— Apropo... și dumitale îți datoresc ceva...

— Lasă — zic eu — îmi dai altădată.

— De ce?

El scoase dela piept un portofel durduluiu :

— Cât era ?

— Parcă... douăzeci de lei.

— Ai să-mi schimbi o hârtie de-o mie ?

— Aș, de unde?...

— Uite... am găsit. *Les bons comptes font les*

bons amis. Și acuma... să vizităm dormitorul. E la etaj.

Mă rădicai de pe fotoliul roș și, fără voie, aruncai încă o ochire spre chipul lui din cuiu care mă privi iarăș surâzând. Când să suim scara principală, acoperită cu un covor ca scortîșoara, auzii un țăcănit uniform. Am întrebat :

— Cei-i asta?

Kornblum deschise o ușă alăturată. Era altă odaie, însă mobilată sumar. O domnișoară tânără, cu coada pe spate, cu brațele goale, scria la mașină. Eu făcui cu capul că... cine-i? Dar el, tare :

— A, e dactilografa mea...

Ne-am suit la etaj și intrarăm în dormitor...

Insfârșit iată și odaia albastră ! Dar aici nu te mai fermeca culoarea, ci baldachinul somptuos. Patul de nuc, un respectabil refugiu pentru două persoane, în care un sculptor îndrăzneț își arătase toată dibăcia artistică, mai ales la capătul principal, avea pe deasupra lui un acoperiș elegant, bombat ca un coviltir, simbol protector pentru cel care dormea, — în cazul de față... pentru Kornblum. Era căptușit cu matasă ca azurul, împodobit cu șnururi și găitane, îmbrățișate într'o frățescă torsadă, care-l ocoleau de jur-împrejur. De aici porneau cam de două palme în jos, ciucuri și franjuri cu peruzeaua și dantele subțiri ca pânda de păinjen.

Pologul era susținut de un panou, drapat și el în matasă la fel; iar de sus, chiar de lângă coviltir, se lăsau până'n pământ două perdele ca apa mării, care faldurite frumos în momentul de față, la nevoie puteau schimba adăpostul într'un alcov. Totul era de-o eleganță atât de strălucită, încât; pe-onoarea mea, dacă patul lui Kornblum nu aducea, în felul său, cu mobila similară a Regelui-Soare, așa cum se poate vedea astăzi în pomposul castel din Versailles...

— De ce l-ai făcut așa de luxos? am întrebat eu arătând spre baldachin.

Kornblum îmi răspunse neted :

— Ca să mă despăgubesc de nopțile când dormeam la Azilul de Noapte...

Răspunsul lui îmi plăcu strașnic :

— Bravo, Domnule... să trăești ! Și... la mai mare !

Și, drept mulțămire, i-am strâns mâna cu căldură...

— Vasăzică... donația... de aia...

— Ei da... își are tâlcul ei.

Abia acum am înțeles pentru ce în epoca întâia n'am putut afla niciodată unde-i era locuința...

Deoparte și de alta a patului, doi urși albi ca omătul — bine-înțeles numai blănile lor—stăteau cu gurile căscate fioros și cu labelle rășchirate, gata să-și împlinească oficiul.

Era singura culoare deosebită în odaie. Zic :

— Astea nu se potrivesc aici.

Și cu vârful ghetei am atins botul uneia din cele două dihăanii...

El zise nedumerit :

— Ce puteam pune alta ?

Ii răspunsei grav :

— Vulpi albastre.

Kornblum se uită la mine neștiind dacă vorbesc serios ori glumesc...

— Văd că patul e pentru două persoane — zisei. — La o adică... ar încăpea și a treia... însă cred că nu...

Dar el :

— E vorba să mă însor...

— Apoi de ce nu spui așa, nenisorule! Ei, uitate asta îmi pare chiar foarte bine. Și... pe cine? Nu cumva domnișoara... care...

Și cu mâinile imitai jocul clapelor dela mașina de scris. Dar el, revoltat :

— Aș, se poate? Cunoști pe Domnu Rosenberg...

— Care ?

— Lupu Rosenberg...

— Lupu ? Am cunoscut un crâșmar...

— A, nu!

— Atunci... nu-l cunosc.

— Are magazin în Lipscani, lângă Papagal...

— Nu... nu-l cunosc.

— E milionar...

— Pe fata lui?

— Da... pe Domnișoara Rebeca.

Eu scoborîi tonul :

— O iubești?

Drept răspuns, Kornblum învârti iute pumnul de trei ori, apoi mi-l repezi ușurel în stomah... asta, ca să-mi arăte că pricepe și gluma.

— Apoi, Domnule Corneanu, — am spus eu acum solemn — dacă e vorba așa, ce-am auzit să fie cu noroc...

De astădată, ne-am strâns mâinile voinicește...

Kornblum îmi dădu oarecare indicații :

— Mă pregătesc de câteva luni... Altfel nu mi-aș fi mobilat casa. Imi lipsește numai salonul. E comandat la Portois Fix. Cincizeci de mii. Stăi... să vezi ceva. Să facem însă mai întâiu o mică operație... preliminară... carevasăzică. Așa!..

Și el închise obloanele dela ferestre, lăsă stururile în jos și făcu întuneric în odaie. Apoi aprinse un bec.

— A, dar asta e curată feerie... am exclamat eu.

Intr'adevăr, o lumină albastră, tainică, ca o noapte de Maiu, învăluia acumă cu reflexul ei patul, paravanul, pieile de urs, schimbând ietacul într'un colț de paradis.

Kornblum zise fudul :

— Noaptea... e încă mai frumos.

— Și când va veni Domnișoara Rebeca, va fi și mai frumos... hoțule !...

Și... ca să se vadă că-i glumă... l-am scuturat de umăr.

Kornblum îmi trânti un dupac peste omoplat, deastădată ceva mai tărișor.

Din dormitor am trecut în baie. Dacă antretul era odaia verde, *hol*-ul odaia galbenă, biuroul odaia roșie și dormitorul odaia albastră, baia ar fi putut fi numită în toată voia *odaia albă*. Ce faianțe! Ce albeață! Ce frumuseță! Kornblum îmi explică rostul feluritelor căzi și lighene deschizând și robinetele respective : unele țâșniră... altele împrôșcară... unul vâjâi... din altul căzură stropii lin, ca o ploaie binefăcătoare.

— Bine, zic eu... Asta e apă rece... dar caldă, cum ai ?

Kornblum îmi răspunse :

— Automat.

Și el voi să-mi facă dovada pe loc aprinzând un chibrit și îndreptându-se înspre o sobă luxoasă de nichel, așezată pe la mijlocul unui părete. L-am oprit crezându-l pe cuvânt. Kornblum mă sfătui :

— Acuma... trebuie să-mi vezi și caloriferul.

Am primit, firește, și am ieșit în antret. Aici el

imi arată o uşă discretă, şi făcând cu mâna un gest oblic, par'că ar fi dat c'o sabie, zise :

— *Tout à l'égout.*

După asta am început să scoborîm cele 50-60 de trepte, învârtite în spirală, ce alcătuiau scara de serviciu şi duceau în subsol. Pe la mijloc, ne-am întâlnit cu un om al casei, care, smerit, şi-a scos pălăria şi s'a lipit de părete sugându-şi violent abdomenul, mai mult din respect exagerat pentru Kornblum, decât dintr'o necesitate topografică. Am ajuns unde trebuia. Cazanul enorm şi ţevile numeroase, sucite şi răsucite, care găureau păreţii, — termometrele şi grădele colorate, şi-au primit şi ele cuvenita admiraţie, lucru care încântă pe noul lor stăpân. La urmă am spus lui Kornblum arătându-i spre mormanul de cărbuni :

— Uite şi odaia neagră !

El mă aprobă râzând...

Vizitarăm şi atenansele contigue, dar aici toate erau la fel... am putea zice fără culoare. După ce am sfârşit totul, i-am strâns mâna încă odată, apoi am suit scările, una câte una.... însoţitorul meu lăudându-mi straşnic binefacerile încălzitului cu ţevi.

Trecurăm printr'un antret, apoi prin altul, pe urmă am străbătut pe al treilea. Aici Kornblum, deschizându-mi o uşă, mă invită să trec înainte, subliniindu-mi :

— *Pour la bonne bouche.*

A, sufrageria !...

*

Cum am intrat aici, parcă anume, o succesiune de sunete melodioase răsună ca un fel de salut. Mă uitai într'acolo... să văd ce-o mai fi. Era orologiul: să nu spun minciuni... peste un stânjin de lung ! Unsprezece fix : tocmai bătea sferturile.

Fiecare sfert era anunțat prin patru note armonioase, șaisprezece tonuri în total, care, și după timbru și după cadență, alcătuiau o arie unitară. Urmară apoi unsprezece lovituri, armonizate cu rezonanța ultimei bătăi a sfertului din urmă, unsprezece apeluri grave, solemne, fatidice, ca glasul sumbru al unui prooroc apocaliptic. La sfârșit, se auzi o mică sfârâială și... deodată picură în odaie, ca niște boabe de mărgăritar, o muzică fină, ușoară ca un vis de fecioară, una din acele melodii dulci și suave care, adiind parcă din vremi de mult uitate, îți răscolește tot ce e poetic în tine... tot ce e nostalgic... tot ce e visător ! Era un cântec de pe alte tărâmurii. Nu mă mai găseam în sufrageria lui Kornblum, în vremea groaznicului măcel omenesc, ci, prin acea tainică putere pe care numai muzica o stăpânește, eram râpit... purtat cine știe pe unde... în veacul al XVIII

pcate... în palatul Trianon, înaintea unul tablou de Watteau... ori în grădinile lui Le Nôtre... cu havuzuri și fântâni scânteietoare. Simfonia urma dulce și eterată învăluindu-mi sufletul de înduioșare. Da, timpul Regentei... al Gavotei... al Doamnei de Pompadour !... Prin fața mea treceau marchiji eleganți, strălucind de tinereță, cu perucile pudrate... acoperiți de panglici și de danțele, ținând de mână rumene marchize în vertugadine de mătăasă... și paji, cu fețe de copii, ca heruvimii, în pas ușor de menuet... afundându-se în depărtări vapoase...

Am ascultat cu emoție cantilena, ultimele acorduri se pierdură unul câte unul într'o negură depărtată, și mecanismul se opri brusc... când tic-tacul monoton îmi spuse apoi cu limba sa înțeleaptă, că totul pe lume e numai iluziune și că însăși viața, cu bucuriile și durerile ei, nu-i decât o himeră înșelătoare.

Kornblum zise ștergându-se la ochi :

— De câte ori o aud, îmi vine să plâng...

Mă prefăcui că duc basmaua la nas și, cu colțul ei, svântai și eu o lacrimă dela coada ochiului care se furișase acolo...

Stăpânul ceasului mă ispiti :

— La jumătate are alt cântec.

— Să-l auzim, am propus numaidecât.

Kornblum aduse cu degetul minutarul mare, în-

tăiu la ora trei, apoi la șase. După ce răsunară sfer-turile, roțița sfârâi iarăș, și... deastădată năvăli impetuos în odaie o muzică sglobie, veselă, săltă-reață, mai ales săltăreață. Era un danț popular, un soiu de bătută care, la intervale egale, arunca în aer o notă ascuțită, ca o chiuitură, parc' ai fi fost la Tazlău. Cu ochii la ceas, ascultarăm de astădată aria, într'o dispoziție veselă, Kornblum marcând tactul cu mâna, eu cu piciorul. Și când muzica tăcu, contenirăm și noi măsura.

— Admirabil, am exclamat eu. De unde l-ai luat, Dom'le ?

— Dela Biscabor... Zece mii de lei.

— Fie, că face !...

— Am ținut numaidecât să aibă și muzică.

— Drept să-ți spun că n'ai avut gust rău.

Kornblum zise vânturându-și batista :

— Dar noi nu luăm nimic ? Nici măcar un a-peritiv ? Ce fel de casă este asta, mă rog ? Să ve-dem — aici pufni — te pomenești că se găsește...

Și el sună :

— Leonoră, adă-ne ceva, că uite... leșinăm. Vezi să fie rece... că boierului așa-i place.

...Boierul eram... eu.

Iar cătră mine :

— Doar am suit și am coborât... nu glumă !...

Și zicând, suci de două ori un șurub din părete. Policandrul din mijlocul bagdadiei își aprinse în

două răstâmpuri toate luminile. Kornblum îmi făcu cunoscut rostul lor :

— Când mânânc... îmi place lumină multă.

— Vasăzică... muzică și lumină, am accentuat eu, așezându-mă pe scaun.

— Da... vorba lui Goethe : „mai multă lumină“.

Și citând celebrele cuvinte, stânse candelabru...

Leonora aduse o tavă pregătită, o pusă pe masă, apoi mai aduse una. Era țuică bătrână, și vin la gheață, și salam de Verona, și sardele de cutie, și masline de Volo, și felii de jambon, și bucăți de cașcaval... Ridichea lipsea.

Kornblum porunci Leonorei :

— Adă și scobitori...

Am mâncat de toate, am băut cu poftă privind pe furis scafele și lambriurile de nuc (aici coloa-re-a era a nukului natur) și polițele pline cu fel-de-fel de străchini, de ploști și ulcioare vechi și moderne, așezate după mărime. Cel dintăiu pahar l-am ciocnit sculându-ne în picioare. Și amintin-du-mi de prostia din stradă, când i-am urat o sută de mii de lei, m'am corectat de astădată :

— Ei, Domnule Corneanu... Să te văd ca pe Rotschild...

Ei nu se dădu înlături :

— Și asta se poate... Și dumitale îți urez... un premiu dela Academie...

— Îți mulțănesc...

Cam puțin îmi dorea... nu e vorbă...

— Vasăzică, știi că nu l-am căpătat atunci...

— Cum nu?... Ne-am muncit degeaba... Vii la nuntă?

— Cu plăcere. Și la botez... Dar nu mi-ai descoperit rețeta. Trebuie să mi-o spui...

Kornblum zise curățind o felie de șuncă :

— Îți spun. Vin într'o sară la dumneata și... stăm de vorbă. Mare lucru însă nu-i. Totul e... numai să voești, dar să voești așa... cum am voit eu. Prima mie de lei e grea. Incolo treaba merge dela sine și... să mă crezi... mare procopseală nu-i.

— Însă... tot mai bine așa — și arătai spre bufet — decât...

Și... nu-mi terminai ideea.

— Firește, îmi răspunse Kornblum. Dar... (aici făcu un gest larg cu mâna spre mobila sufrageriei) toate astea sunt pentru proști... și nici dumneata nici eu nu facem parte din tagmă. Bea vinul... că se răcește. Vivat! Viața nu trebuie luată decât în ușor. La urmă... *je m'en fiche... parole!* Eu știu să dorm nu numai sub baldachin. Să trăiești, nene Iulian!

Am mulțămit lui Kornblum, mi-am luat ziua bună și am părăsit casa Corneanu cât se poate de bine dispus. Cum s'a întâmplat însă transformarea asta miraculoasă, n'am aflat nici până în

ziua de astăzi. Kornblum n'a mai venit pe la mine, eu nu m'am dus la nuntă, am intrat pe urmă în rășboiu, așa că nu pot să vă spun cum tânărul Isac Dudl Kornblum, de pe Valea Tazlăului, a devenit peste noapte milionarul Jacques Corneanu din București ..

Strategie . . .

STRATEGIE...

*Luptătorului
pentru Adevăr și Dreptate
Damnului C. G. Costa-Foru*

Generalul Bubi Ionescu, îmbrăcat civil, ținând subsuoară o geantă voluminoasă, intră cu pași siguri în localul plin de lume. E însoțit de doi prietini : unul scurt și gros, cu ochii bulbucați și cu două rânduri de gușe, care, și după chip și după umblet, îți evocă broscii depe marginea bălților, — celălalt, înalt, cu ochelari de aur pe un nas coroiat și cu havana aprinsă, figură tot atât de elegantă și distinsă pecât a tovarășului său e grosolană și vulgară. Amândoi pășesc în urma Generalului, conștienți de importanța celui pe care-l urmează și de favoarea deosebită a intimității lui. Tustrei trec grăbiți printre cele două rânduri de

mese și se îndreptară spre fundul sălii, urmăriți de privirile clienților care, arătând cu capul spre cel din fruntea grupei, șoptesc cu respect :

„Generalul !”

Așa este, el e : generalul prin excelență !

Un chelner se repede și deschide o ușă lătu-ralnică pe unde cele trei personaje intră cu gra-vitate într’o odaie mai mică, rezervată anume pentru dâșii.

Și, pe când introducătorul, cu gesturi largi fă-cea mesei ocupate de noii veniți toaleta de rigoa-re — formalitate zădarnică în cazul de față — Generalul adresându-i-se direct îi spuse cu tonul omului deprins să poruncească :

— Ștefanache, halbele ! Nu primesc pe nimeni. Am de lucru.

Intr’adevăr, Ștefanache nici n’a apucat să exe-cute comanda, și Generalul, cu mișcări rigide, a și scos din servietă o hartă pe care a întins-o pe masă. Apoi, sprijinindu-și capul pe mâna stân-gă, pironi cu privire de vultur un punct din cen-trul Carpaților, cașicum ar fi voit să-i absoarbă toate calitățile topografice. Meditând adânc di-verse alternative tactice, strategul îndeapărtează probabil pe cele dubioase rădicând ușor din u-meri și pufnind vehement din când în când. Cei doi amici nu mai mișcă : cu ochii măriți, urmă-resc gesturile lui Ionescu.

Căci Bubi e un Cesar... un Hanibal... un Napoleon.

Halbele sosiră. Ștefanache le făcu loc pe masă îndoind puțin unul din capetele hărții. A Generalului este în vas propriu: o căpățână de mort, căreia capacul îi pune o streșină metalică de-asupra orbitelor goale. Simbolul funebru, — care servește zilnic marelui comandant ca un *memento mori*, — dovedește din parte-i și înclinări filosofice...

Generalul, cufundat în crâncena sa reverie, soarbe distrat din lichidul spumos urmărind mereu cu ochii desfășurările carpatine. Amicul gușat își dă toate silințele ca să tulbure cât mai puțin închegarea operației războinice, de pe urma căreia trebuie să vie pierderea și confuziunea inamicului. Prietinel cu ochelari a depus ușurel Havana lângă bere și nici nu suflă: se uită la hartă cu priviri de lunatic...

Momentul e solemn...

Generalul, încruntându-se, lasă pe crestele munților trei urme de sânge — din creionul roșu — trage două linii, una dreaptă și alta ondulatorie, cu albastru, și înscrie patru cercuri asimetrice cu un grafit ordinar, — toate pe teritoriul fraților subjugați. Ce însemnau, fiecare în parte și toate la un loc, în ansamblul general al operațiilor strategice, precis n'am putea-o afirma; dar...

probabil că de acolo avea să iasă Ardealul liberarea. Apoi, iluminat subit, comandantul se rădică victorios în picioare, pentru ca linia de unire pe care o ducea, virtual numai în acel moment, să lege o localitate joasă, danubiană, de un punct culminant, maramureșan. Muștele sburau încolo și înapoi, și bâzâitul lor uniform, ca o muzică lină, — acompania meditația eroică a strategului.

După ce Generalul privi încă odată în față capul de mort deșertându-i aprig jumătate din conținut și-și duse batista parfumată la gură, dădu oarecare explicații prietinelor săi :

— Intrăm. Situația s'a limpezit.

Amicii, căpătându-și libertatea, veniră cu scaunele mai aproape. Generalul își lipi însă degetul de buze :

— *Silentium !*

Cei doi prietini protestară :

— Mie pe aci îmi intră și pe coala îmi lese, zise cel înalt.

Și el își arătă pe rând amândouă urechile...

— Eu am și uitat, declară cel gros făcând cu mâna semnul că știrea s'a și dus... a sburat.

Generalul, convins, urmă :

— Intrăm. Am iscălit convenția. Luptăm numai pe un front. Bulgarii, cum vor da cu ochii

de Muscali, pun puștile la pământ. O să fie frumos... Să vă citesc manifestul.

— Ce manifest? întrebă cel înalt.

— Manifestul rusesc cătră zarzavagii.

Generalul scoase din geantă o foaie de hârtie și ceti :

„Bulgari, armatele rusești, cași acum 39 de ani, s'au ivit iarăș la granițele voastre. De astădată ele vin să pedepsească pe trădătorii care s'au sculat împotriva Rusiei...”

— Bravo! zise cel înalt.

— Să-i facă... harcea-parcea... de tâlhari! spuse cel gros.

Generalul urmă :

„Acuma a venit ceasul amar. Pocăiți-vă, Bulgari, cât mai e vreme. Dacă vă veți căi sincer, însă foarte degrabă, veți căpăta iertare dela marea Liberatoare și veți scăpa de jale pământul vostru strămoșesc. Aduceți-vă aminte că ați trădat Rusia care, cu sângele său, v'a dat libertatea. Pocăiți-vă, Bulgari, și lăsați ca mânia puternicei împărății să cadă cu toată greutatea numai asupra câtorva din oamenii voștri care o merită pe deplin...”

— O să se răscoale îndată, zise cel înalt, emoționat.

— O să cadă în genunchi... de tâlhari! com-

plectă cel cu ochii bulbucați punând greoiu picior peste picior.

— O să fie frumos... încheie Generalul. Apoi continuă :

„Arătați-vă recunoștința, Bulgari ! Goniți pe trădătorii plătiți de dușman ca să vândă pe ruda voastră. Grăbiți-vă, orice clipă pierdută vă aduce groaznică nenorocire. Iar dacă nu veți face-o, luați-vă gândul dela veșnica milostivire a Rusiei: ea vă va șterge de pe fața pământului...”

— E strașnic !... zise cel înalt rădicându-se în picioare și așezându-se imediat la loc.

— E ceva...

Și cel gros, neputând găsi un atribut potrivit emoțiunii momentului, își duse halba la gură...

— Și când se împarte? întrebă el.

— In momentul intrării noastre în acțiune... o să se arunce din aeroplane. Le va acoperi pământul.

Generalul strânse documentul, apoi spuse :

— O sfârșim iute-iute. *Silentium* ! Am luat toate măsurile. Aliații fac o ofensivă generală... Franțeji... Engleji... Italieni. Rușii atacă linia Rusciuc-Varna ; Brussilov răsbește... mă'nțelegi... în Ardeal... iar Sarrail lovește din flanc. In vremea asta, monitoarele noastre atacă Buda-Pesta. Și, pe când încurcătura de mațe e generală... hop și nen'tu în șocăți...

— Perfect, aprobă cel înalt ducând cu precauțiune havana la gură, ca să nu-i strice arhitectonica scrumului.

— Chestiunea e... pe unde intrăm, zise Generalul.

— Și... cam pe când? întrebă cel gros cu oarecare timiditate.

— *Silentium!* Nu se spune. Lucrul trebuie ținut secret... ca să-i surprindem.

— Foarte bine, uite... nici nu mai întreb, se apără gușatul.

— Atâta pot să vă spun, reluă Generalul cu glas scăzut întorcând capul la dreapta și la stânga ca să se convingă că nu mai aude nimeni—că intrarea noastră coincide cu o sărbătoare mare... care e... un patron... Un patron... însemnat. Mai mult să nu-mi cereți.

Cei doi amici se uitară o clipă în podele, apoi făcură semne de înțelegere. Dar Generalul îi dojeni cu asprime :

— *Silentium!*

Și el schiță din nou gestul tăcerii absolute. Apoi, brusc, schimbând tonul :

— Băieți, am o propunere : înainte de asta, facem un chef. Ai, ce ziceți ?

— La dispoziție, răspunseră cei doi.

— Da' chef... carevasăzică...

— Monstru !...

— Cu lăutari și cu... mă'nțelegi...

Și Generalul făcu din ochiu...

— Aprobă, răspunseră cei doi.

Ionescu încheie :

— O viață are omul, nene ! Și, dacă e vorba să-ți lași ciolanele pe câmpiile ungurești... cel puțin...

— Să mori sătul — complectă ideia cel gros.

— Cu Ungurii cum stăm ? întrebă amicul înalt, pentru a aduce alt subiect în discuție. Și, așezându-se comod pe scaun, trase mai aproape de dânsul rotogolul de păslă, împreună cu halba respectivă.

— Ungurii așteaptă dela hoi grâu, răspunse Generalul. O să vadă ei ce fel de grâu am să le trimet...

— Să-și facă coliva... de tâlhari... se înfurie cel gros.

Și de indignare, pânțelele enorm i se clătină ca o gelatină.

— O să le bag un fitil... să mă pomenească cât o fi și-o mai fi sămânță de unguroi ! Și... iute ! Campania din 913... așa !... ce are-a face !... a fost războiul lung pe lângă ăsta...

Entuziasmat, Generalul puse mâna voinicește pe scăfârlie. Dar, înainte de a-i scruta figura :

— Planul e gata...

Și pe când cu o mână deșerta lichidul, cu cealaltă vântura aerul, ca pentru a spune :

„Strașnic !”

Era vorba de plan...

Apoi punând jos căpățâna :

— Eu l-am făcut.

— Apropo, moncher — zise cel cu ochelari folosindu-se de buna dispoziție a marelui său prieten : — Cu bocancii cum stăm ?

Generalul clipi iute de câteva ori :

— Ce face ?

— Bocancii...

— Ne mai trebuie.

După o clipă de concentrare, amicul întrebă :

— Pot spera ?

Generalul căzu pe gânduri :

— Să vedem... Vorbește cu Toto.

— O să fie licitație ?

— Nu cred.

— In cazul ăsta... ne înțelegem noi.

— Atunci... adă laba...

— Să trăiești... Bubilică !

Și purtătorul ochelarilor de aur, mulțumit că armata nu va duce lipsă de bocanci, se trase cu scaunul mai îndărăt.

Amicul gușat înaintă puțin, împreună cu mobila ce-l susținea.

— Dar cu puștile cum e ? întrebă el.

Generalul răspunse cu indiferență :

- Avem.
- Avem cât ne trebuie ?
- Cam două puști... la trei oameni.
- Nu e puțin ?
- Doar... n'o să avem lupte.
- Dar dacă avem ?
- Cei vii iau puștile dela morți...
- Și... tunuri ?
- Bune... vreo 750.
- Da' mitraliere ?
- 500.

Aici amicul cu gușe tuși în palmă, apoi :

— Apropo, ghegenerale... fiindcă veni vorba... Știi că Divizia nu vrea să-mi primească cojoacele...

- Generalul îl privi fix :
- De ce ?
- Știu și eu ? Zice că-s crude...
- S'or fi lipind unul de altul și... te pomenești că nu iese la număr, zise cu humor generalul.
- Aș, de unde ?
- Le-ai predat ?
- Acu... cinci zile.
- Și... cum a rămas ?
- Am spus că vin la București.
- Foarte bine ai făcut... Uite c'ai venit... glumi iarăș comandantul.

— Bine-bine... să vedem mai întâiu... ce ispravă fac...

Și cel cu ochii bulbucăți, în semn de înțelegere discretă, lovî ușor cu palma peste unul din genunchii generalului. Bubi îi răspunse :

— Ai noroc că n'o să avem nevoie de ele. Campania va ținea... cel mult două luni. Suntem în August... Pân'la începutul lui Octomvrie... hai să zicem pân'la Vinerea Mare... gata ! Facem pace în Europa. O să le bag un fitil... să mă pomenească când or mânca papricașul ! Numărul lor e exact ?

— Zece mii în cap.

— Bine.

Generalul scoase un carnet intim și notă ceva. Apoi :

— Voiu da ordin Diviziei să-mi raporteze asupra cantității, nu asupra calității. Ești mulțumit, Domnule furnizor de cojoace ?

— Să trăiești, generale ! Să-ți văd statuia mai abitir ca a lui Mihai Viteazul...

— Veștile sunt splendide din toate părțile, zise Generalul trecând iute peste Mihai Viteazul, căci statuia îi era de mult asigurată. — În Germania situația e grozavă, urmă el. Fiecare neamț duce rășboiu și cu stomahul. Nemțoaicelor... li s'a li-pit coastă de coastă... mânâncă numai coji de cartofi. Armată nu mai au deloc... ultimele forțe...

le-au măcinat la Verdun. Să mai poată scoate...
ăl mult... să fiu galantom... 600.000 de oameni. Or,
noi singuri vom arunca în foc aproape de două
ori pe atâta. Nici bani nu mai sunt: au ajuns să
rechiziționeze și dinții de aur din gură... ca să-i
facă depozit la Reichs Bank. Unsori, ioc! Și... toc-
mai acuma... aliații le-au rupt frontul pe Somme,
ofensiva austriacă în Trentin este oprită, Bulga-
rii au intrat în pământ, Ungurii s'au evaporat,
iar cazacii lui Brussilow... să-i pupi! Ai destupat
butoiul?

Intrebarea e adresată lui Ștefanache care, în
vârful picioarelor, vine să rădice halbele goale,
ca să le readucă pline.

Furnizorul de cojoace zise :

— Dar dacă ne atacă Bulgarii?

Generalul făcu din cap :

— Nu ne atacă.

— Presupun...

— În cazul ăsta... o să cunoască și ei Verdu-
nul nostru.

— Care-i ăla!

Bubi răspunse :

— Turtucaia.

Urmă o mică pauză. Generalul continuă:

— Am potrivit totul așa... ca să mergem la si-
gur. Armată avem... berechet! Nici nu ne trebuie
atâta. Aci însă nu m'am uitat: astmatic... reu-

matic... cardiac... chiar tuberculos... bine înțeles dacă era numai atins... l-am declarat bun. Trebuie să facem impresie... E și părerea lui Ionel... Un milion de baionete !...

— Mi se pare că atâtea baionete nici n'avem, obiectă cel gros.

— Ce are aface, replică Generalul. Trebuie ca pacea Europei să ne găsească c'o cifră mare. Lupte nu vor fi... cu cine să te lupți?... Pentru mine chestiunea e limpede ca un pahar cu apă... Uitați-vă pe hartă...

Și Ionescu se sculă în picioare, pentru a face dovada chiar pe câmpul de bătaie. Cei doi amici, gravi, veniră cu scaunele lângă masă, ca să asculte mai cu profit lămuririle tacticianului...

Bubi scoase din geantă o linie gradată : „Asta e frontul“ — și el așează rigla peste Bucegi : — „Armata va înainta cam așa...“ (Generalul mișcă încet linia cu un capăt) — „când ajunge aci... cade Râșnovul... mai departe... cade Brașovul... mai departe... cade Feldioara... mai la nord... cade Baraolt... apoi Cic-Sereda...“

Și vorbind, învârtea linia încetșor, iar orașele dela capătul ei cădeau unul după altul, numai cât le atingeau...

Furnizorul de bocanci fu încântat :

— Admirabil ! exclamă el.

Și neputând să-și stăpânească sentimentele, își

scoase batista — albă ca omătul, — o duse de două ori la frunte, o pături frumos așezând-o iarăș cu colțul în afară, apoi își potrive ochelarii.

Cel gros nu răspunse nimic. Trăgându-se cu scaunul puțin îndărăt, își luase o înfățișare cașicum i s'ar fi pus înaintea spre deslegare o problemă prea complicată pentru dânsul.

— Am auzit că Nemții au de gând să trimită împotriva noastră pe Mackensen, spuse el mai târziu.

Ionescu îi răspunse liniștit :

— Foarte bine... Il vom face prizonier.

Halbele pline sosiră...

Amicul cu cojoacele se râdică :

— Ei, generale, să te văd la Berlin !

Toată lumea e în picioare...

— Bubi, spuse amicul celălalt, lasă-mă să te pup! O țară care are oameni ca tine... merge sigur la victorie. Mare noroc a avut Brătianu... Să trăiești !

Și furnizorul de bocanci sărută solemn pe generalul victorios, care la rândul său îmbrățișă oficial pe amicul cojocar. Apoi halbele trinchiră încă odată, prietinii își reocupară locurile, iar Generalul remarcă :

— Asta, da ! Se cunoaște că-i proaspătă...

Apoi, revenind la altă idee :

— Brătianu haber n'are ce fac eu. La Mini-

ster... le are pe toate de-a gata... Da' întreabă-mă cum.... Numai eu și cu capul ăsta... o știm.

Și Bubi bocăni de câteva ori cu degetul în frunte. Apoi, devenind grav :

— Chestiunea e... pe unde intrăm.

Deastădată Generalul căută să deslege pe hartă problema care-l preocupa și, după un moment de cercetare *à vol d'oiseau*, zise clătinând ușurel din cap :

„Hm ! al naibei de Ungur !“

Apoi, plictisit :

— Văd eu deseară...

Amânând soluția, strânse și harta. După ce o băgă în servietă, pe care o închise cu grijă în cătărămile ei, spuse zâmbind :

— Ionel și-a făcut uniformă de general. De cavalerie... hoțul! Il prinde de minune. Toată ziua stă la oglindă. Așa o să intre în Alba-Iulia. Pe urmă... hm !... o să vedem noi... carevasăzică... ce uniformă și-o mai comanda...

Asupra acestui punct Ionescu tuși cu înțeles făcând din ochiu furnizorului de bocanci. Acesta răspunse :

— Să-i ajute Dumnezeu... că'n diplomație nu-l întrece nimeni. I-a făcut marț pe toți... și pe Lloyd George... și pe...

— De asta cam așa-i, întări celălalt.

— Las' că-i bine... să ne cunoască și pe noi lumea — fu de părere Generalul frecându-și mâinile.

— Ei, să ne trăiască !

— Vivat !

— Să trăiască Franța !

Cele trei halbe fură împreunate iarăș, apoi rădicăte iute în sus. Dar, înainte de a fi aduse la gură, amicii furnizori urară într'un glas :

— Să trăiești, generale !

Ionescu încheie sculându-se în picioare :

— Să trăiască Rusia !...

De astădată, tustrei băură berea pân' la fund păstrând cu toții o gravitate solemnă, inspirată de puterea împărăției vecine.

N'apucară să se așeze bine pe scaunele lor, și ușa se deschise, iar Ștefanache anunță :

— Domnu Smântânescu.

Generalul zise :

— Să vie.

Un domn, tot civil, potrivit la statură, însă bine legat, având și el subsuoară o servietă, tot voluminoasă, dar mai puțin impunătoare ca a Generalului, intră cu voie bună în odaie. După ce salută prietenos asistența, își trase un scaun pe care se așeză.

Generalul îl întrebă :

— Vii dela Minister ?

Noul sosit răspunse punându-și geanta pe colțul mesei :

- Nu... dela Aprovizionare.
- Cu potcoavele ce s'a făcut ?
- Gata !
- Ce-a spus Alecu ?
- Iți mulțumește...
- Dar cu foile de corturi ?
- Suntem în regulă...
- Brătianu a observat ?
- Aș !...
- Și... cu ziaristii ?
- Le-am dat câte 5000 de lei.
- Ca să atace Franța ?
- ...și Anglia și să ceară războiu alături de Puterile Centrale.
- Bravo ție, Smântânescu !

Și Generalul, satisfăcut cu totul, lovi palmele una de alta.

Domnu Smântânescu zise :

- Astea ca astea... Am ceva mai important.

Generalul întrebă :

- Ce ?

Aducătorul știrii se dădu aproape de superiorul său și-i șopti ceva la ureche cu mult interes. Bubi ascultă cu încordare, apoi, după un moment, tresări :

— Cum se poate ?

Drept răspuns, Domnu Smântânescu își arată dinții albi.

Generalul exclamă plin de veselie :

— Bravo ție, Smântânescule ! Să știi că te înaintează. Și... când ?

— Deseară.

— M'așteaptă ?

— Pân'la zece.

— Și... unde mergem pe urmă ?

— Unde vrei... la Suzana... la Flora..

— Bravo ție, Smântânescule! Să fie otomobilele gata. Spune-i și lui Ciolac...

Și Generalul, bine dispus, sări într'un picior, pe urmă în celălalt. Apoi, grav :

— Câți bocanci ți-am dat, Tache ?

— Zece mii.

— Haide... treacă dela mine încă... zece.

Amicul cu ochelari răspunse grav :

— Vasăzică douăzeci de mii. Inseamnă, moncher, să nu uiți.

Și, cu o nobilă demnitate, își scoase batista și se tamponă sever de două ori pe frunte.

Furnizorul de cojoace tuși și el sgomotos în palmă, apoi zise cu oarecare reticențe :

— Cu Divizia... vasăzică... regulezi, ghenerale! Ionescu îi puse mâna pe umăr:

— N'ai nici o grijă... odată ce-i scris la nenea în buzunar.

Domnul Smântânescu în fața acestei mărinimii, ripostă cu drept cuvânt :

— Bravo ! Și mie nu-mi dai nimica ?

Bubi zise :

— Pe tine te fac colonel.

Apoi frecându-și mâinile :

— O să fie bine. Intr'o lună suntem dincolo de Viena.

Poemă orientală

POEMĂ ORIENTALĂ

*Domnului
N, Batzaria*

De unde răsărise prin locurile noastre, ca o fragedă anemonă, n'am știut nimica în acea zi neuitată. Venea oare din regiuni misterioase scăldate în lumină tropicală și răcorite de ape ca mărilor cele întinse, din ținuturile biblice ale frumoasei Sulamite, ori din pustiile îndepărtate pe care le stăpânește beduinul și suflul dogoritor al simunului?

Era într'un amurg de primăvară. Trandafirii își plecau capetele roșii împovărate de splendoare, toporașii plăpânzi se strângeau unii lângă alții sub adăpostul lor verde, iar privighitoarea se pregătea să-și cheme soția. Un nour alb ce se

oprise deasupra, se învăluia cu mișcări domoale într'o haină cenușie ca să se apere de răcoarea nopții. Vremea era liniștită și sufletul meu căuta nemărginitul... Atunci a apărut și ea, încântătoarea străină, cu ochii ca adâncul Bengalului...

Dacă mi-ar fi spus că vine din țările în care florile se îmbrățișează împletindu-se în bolți uriașe cât pagodele zeilor, ori de pe țarmurile Ofirului unde se pescuește mărgăritarul, aș fi crezut că țărâmurile acestea au păstrat ceva din farmecul ei, mai puternic decât tăria vinului, mai amețitor decât hașișul...

Înaltă și mlădioasă ca o trestie de Aral, purta în obraji rumeneala kehribalului pe care strămoșii săi îl prefăceau în pulbere aromată parfumând cu el și templele zeilor, și locuințelor muritorilor. Iar părul său negru avea luciri de safir în împletiturile-i grele, ori când îl desfăcea pân' la călcâie — un văl întunecat ca păcatul...

Infățișarea ei, impunătoare și sfioasă, aducea aminte de eroinele vechi pomenite în aezii păgâni și'n cărțile sfinte, — de nepoata lui Mardocheu, de văduva lui Manasse — fermecătoarea Iudită— și de frumoasa regină feniciană care la mijlocul vieții și-a găsit înșfârșit adăpostul pe un țarm îndepărtat. Da, pe dânsa au cântat-o Omar Kham, și grațiosul Hafiz, și nemuritorul Firdusi.

Pe dânsa a proslăvit-o cu vorbe de foc și înțeleptul rege iudeu...

.
 O chema Isughî... nume ca un ciripit de rândunică...

Rămăsesem împietrit subțv privirea ei galeșă și arzătoare, par'că m'aș fi oglindit în ochii Gorgonei. Dacă mi-ar fi făcut un semn, aș fi fost gata ca pe urmele ei să mă duc până în pustietățile în care prințul Sidharta și-a dobândit înțelepciunea, până dincolo de muntele unde Soarele se adapă în izvorul vrăjit, pe deasupra căruia străbate numai paserea măiastră...

Frumoasă Isughî, de ce pasul ți s'a oprit tocmai când paradisul pământesc își deschidea porțile largi înaintea suspinului unui întristat călător? Te-a înspăimântat cumva negura sării? Sau liliacul cu fâlfâitul său greoiu a aruncat în sufletul tău de copil o frică nestăpânită?

O, Isughî...

Povestea ta o cunosc de mult, fecioară a deșertului! Tatăl tău, negustor de pietre scumpe, te-a crescut cu grijă fără odihnă a celuiia care stăpânește o neasemănată comoară. În odaia ta de fildeş, plină cu bogății mai mari decât ale Khorasanului, între diamante și topaze, nici vântul n'a suflat asupra ta, nici soarele nu te-a desmierdat

cu raze prea fierbinți și nici trandafirul de Shiraz nu ți-a atins chipul măcar c'o înflăcărată petală. Din picioru-ți mic, ca un porumbel îndrăgostit, a picat odată pantoful de catifea, și puternicul sultan, împăratul împăraților și stăpânul raielelor, i-a găsit părechea în pălămida lăzii tale. Dar într-o zi, când florile cu care te-a încununat s'au veștejit, ai fugit din seraiu îmbătată de dragostea câmpului pe care îl vedeai în depărtare pe ochiul geamului zăvorât — și sfătuită de lucefăr care vorbea în fiecare sară cu tine graiul străvechiu. Un călăreț aprig, fiul deșertului și el, înveșniântat în mantie albă, te așteptă cu calul în spume și, de subt ferestrele puternicului devlet, ca pe un fulg te-a așezat pe sălbaticul său fugar; și sărind peste porțile ferecate, ai ajuns în locuri mai puțin bogate, dar mult mai fericite. Da, cunosc trecutul tău, par'că l-aș fi cetit în povestirile Halimei, par'că ar fi scris în poemele aurite pe care credincioșii unui zeu neîngăduitor le spânzură în temple ca pe niște piei de iepuri...

...Și acuma spune-mi, o Isguhî, pentru ce domnul și stăpânul tău, pe care știi că-l adori, te-a lăsat singură prin locurile noastre, unde rozele sunt mai puține, și rândunelele nu ciripesc mereu dulce numele tău? Cum a putut el să se despartă de o neprețuită comoară a cărei cheie o păstrezi numai tu?

Isguhî a zâmbit misterios rădicând ușor din umeri, iar eu m'am uitat cu nesaț la mâinile ei albe și mici, ca două ramuri de crin...

Am întrebat-o iar :

— Isguhî, cum se numește pe limba ta melodioasă... „raiul pământesc“?

Ea mi-a răspuns cu o cascadă de sunete guturale :

— Asharhaîn arkhaiuntiu.

— Dar vorba... *amor* ?

— Bhaștel.

— Și... *te iubesc* ?

— Gă sirem kez.

— Frumoasă Isguhî, spune-mi ceva din viața ta... episodul cel mai poetic.

Și ea mi-a spus totul.

Povestea e scurtă...

.....

O chiamă de-acasă Isguhî Tulumbagian. Tatăl său, măcelar în Balcic... avan și bețiv... vorba ei... „batut, mult batut“. Atunci a fugit la Domnu Agop, misit de cereale și, în orele libere, teleleu de slugi. Dar nici aici n'a fost bine decât în cele trei zile dela început... „căci și el bhatut“. A fugit deci și dela Domnu Agop și... în sfârșit...

— Acuma... sunt la voi.

— Cum, te-ai așezat aici ?

- Aici... la Făgădău.
 - Și pentru ce ai venit ?
 - Găsit alt barbat.
 - Cine-i fericitul ?
 - Așotâm Tahtaburun.
 - Și... ce face el ?
 - Are pravali bun.
 - A, vasăzică... vinde...
 - Da... vinde mult...
 - Ce ? Chihlimbar și felegene ?
 - Nu... abale și opinci.
-

Rămăsei îngândurat. Am întrebat-o atunci :

— Dar Așotâm ?

Ea a rădicat ochii în sus :

— Așotâm... nu bun.

Geologus Horridus Teutonicus

GEOLOGUS HORRIDUS TEUTONICUS ...

*Lui I. Hl. Brătescu-
Doinești, prietin stimat și
iubit, cu ocazia sărbăto-
ririi sale.*

Cine trecea în primăvara anului 1921 prin strada Chamberlain din București — fostă înainte de războiu Dr. Zimmermann — vedea o mare mișcare la No. 63. Se lucra de zor la transformarea sălii dela parter. În primele zile, nici un indiciu nu arăta ce întreprindere avea să se statornicească aici. Se înnoiau pereții, se așeza o pardoseală cimentată, se împodobeau tavanul cu stuc, iar un zugrav, încălecat pe o scară, încondeia pe zidul din fund o căciulă țurcănească care jurai că e a lui Mihai. Și într'adevăr, nu trecu mult, și apărură de sub penelul meșter, chiar figura încruntată

și bărboasă a voievodului care a pregătit unirea tuturor Românilor. Infățișarea sa fioroasă se datora, pe cât se pare, unei concepții istorice a pictorului care, probabil, avusese în vedere nu numai marele act național la care participase Domnitorul, ci și mulțimea Turcilor trăsniți de dânsul cu săcurea pe podul Neajlovului. Pe lângă decorația sălii, mai atrăgea încă atenția și un omușor firav, cu chipul palid și uscățiv, îmbrăcat cam ponosit, care umbla forfota printre lucrători făcând schime repezite cu aerul unui patron nemulțămît. Peste vreo săptămână, deodată cele patru ferestre mari s'au acoperit cu storuri groase, pentru ca ochii indiscreți să nu poată vedea ce anume se rânduiește înăuntru, asta — nu mai încapă vorbă — ca să mărească curiozitatea trecătorilor. Misterul a ținut și el un răstâmp, până când într'o bună dimineață doi lucrători jerpeliți aburcau cu greu deasupra ușii de intrare, sub privigherea nervoasă a aceluiaș omuleț, o firmă ochioasă, cu litere mari, aurii, pe care cei ce-și aruncau privirea în sus ceteau cu oarecare nedumerire : „Bodega la Premiantul Academiei“ iar dedesubt, cu caractere mai mici „Grigore Hobâncescu...”

— Care Hobâncescu, geologul?

— Da, lectorule scump, chiar el în persoană.

Cum a ajuns Hobâncescu ca dela lucrările sale

stratigrafice să se gândească la un local de consumație alcoolică, el, care mai anii trecuți voise să înjghebe o ligă de temperanță, după modelul celor norvegiene, e o poveste cam lungă, dar nu lipsită de interes. Dela început putem spune că și năsdrăvănia asta este tot o pozună a războiului...

Cetitorul nu trebuie însă să se mire de loc. Când aprigul Marte a provocat atâtea și atâtea cataclisme; când a învrăjbit nu numai națiunile pământului, ci și oamenii aceluiaș popor, ba chiar membrii unor familii între dâșii aprinzând revoluții sângeroase; când a prăbușit țări puternice și a răsturnat dinastii vechi și glorioase; când înfârșit a dat la fund chiar Continentul — ce mirare mai poate fi că Hobâncescu din geolog reputat a ajuns crâșmar?

Pe atunci Grigore Hobâncescu — omușorul plăpând — era încă tânăr. Astăzi, după ce bodega i s'a închis de vreo șapte ani, abia a intrat în al patrulea deceniu. După înfățișare pare însă mai bătrân, și asta numai din pricină că niște afurișiți de peri albi i-au ieșit din belșug în barbă, în musteți, ba chiar și în sprincene. Desigur că, pentru o parte din ei, cea mai vizibilă, ar putea uza de mijlocul cunoscut, mai ales de când moda englezească s'a întins și'n Orient; dar amicul nostru nu se prea gândește la astfel de nimicuri care mai mult i-ar complica viața decât i-ar ușura-o.

De felul său, Hobâncescu este de prin Moldova unde, în copilărie, bătea luncile Siretului strângând melci și pietricele colorate pe care încă de pe atunci le clasifica după criterii, firește, puerele. În liceu — a învățat la Botoșani — arătase mare aplicație pentru partea științifică, iar din această categorie își alesese geologia, particularitate pe care nimeni din familia sa n'o mai avusese până la dânsul. Universitatea a făcut-o însă la București, de unde, c'o bursă, a plecat în Germania, să se specializeze în domeniul variat al fosilelor...

*

Intors în țară, după trei ani de muncă laborioasă printre străini, el colindă râpile și ponoarele Moldovei, cu sacul în spinare și cu ciocanul în mână, pentru a-și da sama cum se prezintă diferitele ere în așezarea pământului nostru. Cercetă munții Vrancei, până la izvoarele Bâscei și ale Buzăului, stăruiind mai ales prin împrejurimile Penteleului unde spera să găsească urme devoniene. Dar, afară de nenumăratele oi mițoase și de cașcavalul cât un numulit uriaș, nu află altă nimica. Trecu apoi în munții Tarcăului luând-o în sus până la Tărhăoș, unde desgropă câteva fosile — *Spiriferi* din specia *robustus* — și un *Psilodon Euphrosinae*; iar la poalele Barnarului,

chiar unde încep cheile lui, găsi o *Calceola sandalina*, ce aducea cu cothurnii antici, și o prea interesantă moluscă, dintre acele care au făcut nemuritor numele lui Blumenbach, dar de o formă ciudată și necunoscută, căreia Hobâncescu, în amintirea altui savant român, îi dădu numele de *Calymene Stephanescui*. Însă „Geologische und Mineralogische Archiv“ din Berlin, îndată ce a văzut forma chefalopodului și și-a dat sama de importanța descoperirii, l-a botezat *Calymene Hobâncescui*...

Era o mare onoare pentru tânărul nostru compatriot ca numele său, puțin cam rustic, să strălucească alături de al atâtor savanți străini, cu pronume subțiri. De aceea și el își îndoii activitatea științifică.

În dorința de a cunoaște toate aspectele geologice ale solului românesc, văzu de aproape coifurile Tomascăi și căldările Orșovei; atinse cu emoție țurturii urieși ai stalactitelor și îmbrățișă, ca pe niște vechi cunoscuți, stalagmitele Polovracilor, răsărite în înunericul umed al peșterii ca niște sfeșnice grosolane; cercetă cu mare luare-aminte (din punct de vedere dinamic) dunele Rahovățului și nisipurile lui mișcătoare vânturând în palmă prundișul fin, întocmai cum ar face un negustor de cereale cu boabele de grâu; se sui pe vulcanii glodoși dela Policiori băgându-și capul

în gura fiecăruia din ei, și vizită peștera Cioclovinei din Ardeal, plină cu excrementele liliecilor, care, din vremuri străvechi s'au transformat într'un *guano*, aproape tot așa de mănos cași cel american. Ba încă Hobâncescu analizându-l cu minuțiozitate, găsi că al nostru e mai bogat în oxalați de calciu ($C^2 O^4 Ca$) și în acid uric decât cel de pe țărnul chilian.

În peregrinările sale prin țară, Hobâncescu era mânat nu numai de acea pasiune științifică care l-a dus pe bătrânul Pliniu până la marginea Vulcanului clocotitor și care și pe dânsul îl suspenda uneori deasupra prăpăstiilor fără fund, încleștat c'o mână de-un jneapăn. Aptitudinile sale științifice, cu tendințe desigur acaparante, erau adeseaori tulburate de o puternică rezonanță sentimentală. Căci prietinel nostru care ciocănea mereu stâncile și săpa în diverse terenuri umblând printre șuroieri de ape și tot felul de grohotișuri, nu rămânea rece la glasul misterios al codrilor nesfârșiți, nici la vederea piscurilor sure, scăldate în ceața viorie a asfințitului, nici la murmurul vrăjtit al pâraielor dela munte care șopotesc domol fericiților ascultători o încântătoare poveste. Aflarea unor urme jurastice sau siluriene, a unei fosile, fie ea un *trinucleus ornatus* ori un *graptolites vulgaris*, descatena în sufletul său puternice resorturi spre reverie, dăunătoare mai totdeauna

omului de știință. Ceasuri întregi era în stare să privească, cu ciocanul în mână, rotirile line ale vulturului în azurul nesfârșit, când această superbă sburătoare domină prin măreția ei olimpiacă, cărunții munți și văile înfricoșate. Iar când dădea peste unul din acele izvoare intermitente, cărora în graiul dela munte li se zice *izbuc*, aștepta țâsnirea apei, cu răsuflarea întretăiată, tot așa cum un cântăreț al lunii ar aștepta cântecul întrerupt al privighitorii...

De aceia colecția sa de fosile era pentru dânsul nu numai un simplu material științific, mânuit subțiv privirea unui ochiu rece și indiferent; nu numai un auxiliar brut pentru deslegarea încurcatelor probleme paleobiologice, ci și o sursă de caldă plăcere comunicativă, al cărei înțeles pornea dintr'un sentiment de evlavie pentru orice lucru peste care au trecut vremuri îndelungate. Acele găoci și carapace mici, forme bizare și chinuite, așezate cu grijă pe mesuțele lor, îi vorbeau de ciudate ființe vii, de noianuri de ape ce învăluiau odată pământul, când numai haosul plutea pe deasupra, și de înspăimântătoare cataclisme ce prăbușiseră uscaturile cu tot ce se afla pe ele și care îl duceau până la începuturile lumii. Iar toate aceste înlănțuiri de idei îi arătau deșertăciunea amară a vieții și zădărnicia tuturor străduințelor omenești.

Rodnica activitate a lui Hobâncescu îi dobândi un nume respectabil în știință, când studiul său asupra *Rocelor verzi din Conglomeratele terțiare dela Cocârjați*, fu distins de Academia Română cu un premiu indivizibil, dar mai ales după ce teoriile sale, enunțate aici, au fost remarcate de „Analele Geologice” din Paris. Această mare revistă arată că concluziile savantului român lămuresc pe deplin natura rocilor colorate aruncând în acelaș timp o clar-văzătoare lumină asupra tuturor conglomeratelor în general, cu care ocazie — zicea Revista — tânărul geolog a înscris cu litere de aur în paginile nobilei științe a Pământului, regiunea Cocârjaților...

*

În urma acestor succese, Hobâncescu se crezu biruitor în viață. Era sigur că, în baza articolului 81, îl așteaptă o catedră universitară și, cine știe... poate chiar un loc la Academie, atunci când, împrejurările vieții permițându-i, își va publica și importantul său studiu asupra Belemnțiilor și Numulițiilor români. Pentru moment, el se mulțămii cu un post de specialist la Institutul Geologic și cu o suplinire în învățământul secundar, cu oarele împărțite pe la diverse licee din Capitală

Dar Hobâncescu, pe lângă toate calitățile care-l îndreptăteau să viseze la viitoarea sa ascen-

siune în cariera didactică, purta în el, fără să bănuiască, fermentul prăbușirii.

Anume, se întorsese din Germania cu o părere cât se poate de bună despre felul cum se învață acolo carte. Rămăsese entuziasmat de punctualitatea și de scrupulozitatea profesorilor, precum și de faptul că nici unul din ei nu făcea politică, de mijloacele lor de studii, de bogăția uimitoare a laboratoarelor, de mecanismul minunat — lipsit de formalisme deșerte — al bibliotecelor, de prietenia dintre student și profesor. Cu alte cuvinte, Hobâncescu era un înflăcărat admirator al Nemților.

A doua pricină care, probabil, deriva din cea dintâi, era de o natură mai delicată. Hobâncescu venise din Germania nu numai cu diploma de doctor în buzunar, ci și cu o încântătoare soție la braț: o nemțoaică rumenă la obraz și aprigă la treabă. Ba încă printre bagajele sale și ale tovarășei, geologul, care se vede că găsisese acolo vreme și pentru alte îndeletniciri decât studiul fosilelor, mai adusese și un kinder dolofan, cu părul ca matasa păpușoiului și cu răsunătoare coarde vocale.

Izbucnind războiul, Hobâncescu fu nemângâiat. Cetise cartea lui Angell asupra acestei groaznice erori omenesti, tradusă aproape în toate limbile pământului, și meditase așa de adânc asu-

pra convingătoarelor ei argumente, încât i s'ar fi putut spune și geologului nostru, printr'o paradoxală litotă, *homo unius libri*. Rămăsese încredințat că astăzi, cu enormele cheltueli ale înarmărilor, răsboaiele nu mai aduc nici un folos nimănui și, mai ales, învingătorului. Căci lichidarea diferendelor omenești cu arma în mână presupune primitivitate, nu o civilizație înaintată. Când învinșii puteau fi luați robi și puși să muncească pentru biruitori, măcelul folosea desigur uneia din părți; dar acuma, când întreg pământul formează o unitate economică, prăbușirea oricărei țări strică aproape deopotrivă tuturora. De aceia învingătorul, dela cele dintâi pregătiri până la victoria finală, trăește mereu într'o înșelătoare iluzie. În schimb, viața se înjosește, oamenii se sălbătăcesc, bogățiile și valorile, strânse cu trudă, se risipesc și se părăduesc stupid, știința, arta și literatura — bunuri neprețuite — decad. Se gândea cu ură la bărbații politici care, de multe ori, pentru interese dezonorante, aruncă popoarele unele asupra altora asmuțându-le întocmai cum fac copiii „vârsta fără milă“ când întartă câinii între dânșii. Legăturile dintre oameni le visa pașnice și cordiale. Un umanitarism vag, care-i colora sentimentele cele mai adânci, îl făcea să repete adesea că, de oarece omul, destul de nenorocit prin firea lui, își târăște zilele nu-

mai printre greutăți și primejdii naturale, ce-i întind curse la tot pasul, e absurd ca, singur și de bunăvoia sa, să-și mai puie pe cap și bolovanii dușmănoși ai națiunilor, ai claselor și ai religiilor. Iar când îi venea în minte lăcomia popoarelor mari și nesăbuita lor dorință de a se încăleca unele pe altele, se gândea cu plăcere la Danemarca și la Elveția, unde trăise câtăva vreme, care n'au râvnit niciodată la bunuri străine și unde omul își duce viața în liniște, în belșug și'n mare mulțămire de sine.

Când s'a pus și la noi problema atitudinii României, Hobâncescu a fost de părere că trebuie să rămânem neutri. Țările încăierate erau prea puternice, pentru ca să ne băgăm și noi printre picioarele lor. Iar dacă e vorba de reparat nedreptăți, ele vor dispărea cu progresul omului nu cu îndobitocirea lui. De aceea, în discuțiile care se încingeau la Institutul Geologic, prin cancelariile liceelor și la Cafeneaua Imperială, unde adeseori venea și Hobâncescu, el susținea că trebuie să așteptăm în liniște sfârșitul războiului. De Germania, după cum am văzut, avea idei bune, căci atmosfera în care trăise acolo îi lăsase cea mai plăcută amintire din viață. La perspectivele iminente ale unui războiu cu Nemții, el își amintea o convorbire pe care o avusese într'o sară, la un pahar de bere, cu Geheimrat-ul Wolf, care-i

dovedise cu multiple argumente, că Germanii sunt singurul popor care au interesul ca România să progreseze și să se mărească. Ii mai spusese profesorul neamț că, în ce privește idealul națiunii noastre, câtă vreme Rusia țarilor va sta în picioare, Românii nu pot face nimica. Iar alcătuirea țaristă numai Nemții pot s'o sdrobească.

Și geheimrat-ul vorbind de Români, îi numea mereu „die guten Freunde“.

Hobâncescu făcu o obiecție :

— Și cu toate acestea, Herr Professor, e ceva care ne împiedică să fim cu toată inima pentru Dumneavoastră.

— Știu, răspunse Profesorul. E vorba de Austro-Ungaria.

— Tocmai. Dumneavoastră o susțineți sub forma ei actuală și asta nouă nu ne convine.

— O susținem, e drept, dar numai până la prăbușirea țarismului, izvorul tuturor relelor în Europa. Și puterea Junkerilor, care ține Germania pe loc, tot de acolo își trage seva. Iată pentru ce suntem siliți să facem tot felul de compromisuri. După ce vom distruge însă această formă de guvern anacronică, vom lichida și monarhia vecină, pentru ca Austria, țară germană, să treacă la Confederația noastră. Vor fi atunci mari prefaceri pe Continent pe care dumneata le vei vedea sigur, dar sper să le văd și eu. Și, deoarece din

pricina diverselor rivalități, cred că nu se va putea ajunge la o unitate politică a Europei, în felul Statelor-Unite americane, și nici măcar la un Zollverein, care ar ușura așa de mult traiul claselor muncitoare, desigur că popoarele vor proceda după alt criteriu, în legătură cu interesele lor. Care va fi acela? Deocamdată nu-l văd decât pe cel național. Românii se vor uni cu toții la un loc, Germanii din Austria vor trece alături de noi, Slavii dela sud se vor grupa poate în jurul Croației — așa ca fiecare *ethnos* să-și aducă aportul său original în cultura omenirii.

— Dar toate aceste schimbări presupun un războiu, și eu nu-l văd de loc — spuse Hobâncescu.

— Nu-l vezi pentru că ești deprins cu pacea și apoi nu cunoști ce se uneltește de cătră forțele oculte ale capitalismului. Dar războiul vine, fii sigur, și încă cu pași gigantici — închee trist profesorul.

— Și cu Franța ce veți face?

— Ah, aici e buba dureroasă! Am luat Alsacia și Lorena, țări germane, răpite dela noi într-o vreme când fiecare popor din Europa se simțea dator să ne încalce pământul și să ne umilească. Dar să mă crezi că alipirea lor la Imperiu n'a compensat pierderea prieteniei franceze. Acuma firește, nu le mai putem da îndărăt. Dar când vom găsi mijlocul ca legăturile dintre Franceji și

Germani să fie cordiale — pe deasupra celor două biete provincii — evenimentul acesta va însemna nu numai o mare binefacere pentru amândouă popoarele, ci aproape o fericire planetară. Crede-mă, tinere prietino, că îți vorbesc din toată inima, și ca mine gândesc mulți nu numai dincoace de Rin, ci și dincolo. Va veni însă războiul... poate îl vom începe chiar noi — ca o măsură preventivă — căci știm cu ce ardoare se dorește pieirea noastră. Atunci vom merge împreună, și D-voastră, bunii noștri amici, ne veți ajuta din toate puterile, căci altfel va fi în joc însăși existența României.

Vorbele Profesorului îi rămăseseră întipărite în minte lui Hobâncescu care se convinsese de atunci că nu există altă orientare politică mai sănătoasă pentru România, decât alături de Puterile Centrale.

*

Eticheta de *filogerman*, pe care prietini o lipiseră de numele Geologului, nu-i aduse nici o neplăcere. Doar atâta că, în discuțiile aprinse urmate în cancelaria unui liceu, Hobâncescu se cam ciocnise cu profesorul Iaroslavici, naturalist ca și dânsul, care, având alte idei în privința grupării popoarelor, susținea morțiș că trebuie să mergem împotriva Nemților, fiind vorba de o politică la-

tină, cătră care ne împinge de altfel și instinctul națiunii...

Hobâncescu râdea de argumentele adversarilor, mai ales de politica latină, și silințele sale de a aduce lumină într'o chestiune atât de palpitanță, făcea pe Domnul Pompilian, directorul liceului, să intervie prietenește punându-le cataloagele în mâni și trimețându-i pe fiecare în clasă, subț falaciosul pretext „că fac sgomot băieții“.

Intrarea României în războiu a fost pentru geologul nostru o adevărată catastrofă morală. Era sigur că ne așteaptă nenorocirea. Și, într'adevăr, după Turtucaia, el se gândea cu groază până unde se va întinde dezastrul. Iar când a venit și ocupația dușmană, cu toate neplăcerile ei, Hobâncescu n'a ieșit câteva zile din casă. După vreo săptămână, străbătând calea Victoriei, plină de soldați în fel de fel de uniforme și sguduită până în fundamentul ei de camioane grele, cu sirene suierătoare, Geologul se întâlnește în strada Episcopiei, cu Iaroslavici. Profesorul era trist și abătut. Văzând pe colegul său, se opri :

— Ei, ce zici ?

— De, răspunse Hobâncescu — aș vrea să știu ce zici dumneata...

— Bine am ajuns, hai ? Și de abia suntem la începutul nenorocirilor noastre. Ne-am băgat într'o chestiune care nu era de nasul nostru și a-

cuma... o să murim de foame... că ăștia sunt flămânzi de tot. Dar cine strică? Numai noi! Trebuia să luăm paru... nu să lăsăm pe toți neprocșiții să-și facă mendrele. Aș vrea să aud ce spun acuma vitejii noștri...

Hobâncescu nu înțelese bine rostul cuvintelor din urmă :

— Care viteji? întrebă el.

— Acei cu războiul.

— Cum, dar parcă și dumneata ziceai că...

— Te înșeli, — îl întrerupse profesorul — noi niciodată n'am spus că trebuie să ne luptăm cu Nemții... am fi înțeles poate cu Bulgarii... iar eu, pe onoarea mea, dacă am fost vreodată pentru războiu...

— Dar cu... instinctul națiunii cum stăm?

— Gogomăanii, zise Iaroslavici căutând să schimbe discuția.

— Și cu politica latină?

— Vai de capul nostru! — încheie el plictisit.

— Vorba e... acuma ce facem?

— Acuma? Uite...

Și Iaroslavici arătă cu capul înspre doi ofițeri nemți care tocmai treceau țațoși pe lângă dânsii.

Hobâncescu se despărți de colegul său, mai trist încă, și se întoarse acasă gândindu-se: „As-

tăzi vrea să iee parul, iar atuncea făcea spume la gură cerând războiul. Ce omenire !“

*

După ce administrația militară deschise școlile, Hobâncescu a ajuns personajul cel mai important din cancelarie. În jurul său se strâneau acum toți profesorii. Il întrebau despre toate problemele dela ordinea zilei, asupra comunicatelor germane, asupra revoluției rusești, asupra intervenției Americii, asupra războiului înăsprit, și doreau să afle ce crede el în cutare și cutare chestiune. Răspunsurile sale erau hotărâri de oracul. Situația aceasta privilegiată a ținut până când Nemții au încheiat armistițiul. Din acel moment Hobâncescu a căzut de pe pedestalul pe care, cu așa cinste, îl rădicaseră colegii, și înălțimea fiind cam mare, cu atâta mai vârtos a simțit efectul distanței. Incepură să vorbească ironic de părerile sale, unii râzând deabinelea, alții pasă-mi-te, luându-i apărarea... „Că de, era obligat omul să ție asemenea limbaj, odată ce s'a încuscrit cu poporul german...“ sau „ce are aface? Nemții sunt oameni cu cap... au pus pușca jos... și Kalikenberg mă chiamă!“ Barbaria teutonă era scoasă mereu în evidență pe toate tărâmurile... chiar și pe cel literar și artistic și, pentru

documentare, se citau numele lui Nietzsche, Schopenhauer, Hegel și mai ales al lui Wagner. Iar Iaroslavici, care își recăpătase acuma vechea sa elocvență, perora din nou despre „instinctul națiunii“ și de politica latină... salvatoarea statelor mici...

După ce victorioșii s'au întors dela Iași, au început lichidările. Întăiu s'au spart câteva duzini de capete și un înzecit număr de geamuri din anumite cartiere ale Capitalei. Apoi socotelile cu grupele mari încheindu-se prin bilanțuri frumoase, au venit la rând și unitățile. Odată ce România Mare avea să se înfăptuiască, care mai de care dorea să guste din dulceața ei. Pentru asta trebuiai însă să te pui în evidență cu vreo faptă patriotică, iar în evidență te puneai denunțând diverselor autorități pe cei mai proaspeți dușmani ai țării. Intrau în această categorie toți care fuseseră împotriva Rușilor și apăraseră Basarabia; cei care nu crezuse în barbaria nemțească; care afirmase cândva că știința germană e o realitate; că Immanuel Kant a fost un mare gânditor, iar Goethe, un scriitor de geniu. Un ministru cinic și prevaricator găsi formula tuturor răsbunărilor: „atitudine nepatriotică“. Incepură delațiunile. Iaroslavici, sub presiunea continuă a unei revolte greu stăpânite, denunță în scris pe Hobâncescu autorității școlare: germanofil incon-

știent (însurat cu o boșă); otrăvește tineretul cu teorii antiromânești; a slăbit rezistența națională în timpul Ocupației... „pe când noi, bunii Români ne sileam s'o întărim prin conferințe, discursuri și apropouri patriotice“; antidinastic incarnat; a pactizat cu inamicul; a insultat armata; a criticat guvernul și pe bărbații noștri politici; a calomniat Antanta. Denunțul se sfârșea cu următoarele cuvinte: „Cu greu am mai putea tolera prezența acestui individ printre noi, considerându-l ca o flagrantă sfidare a patriotismului și a iubirii de neam“.

Pe lângă Iaroslavici mai iscălră reclamația Grigore Măgârdici — profesorul de limba germană — Mișu Horn, profesor de matematici, și maestrul de gimnastică I. G. Popescu, ai căror strămoși tresăriră și ei în morminte cerând răsunare pentru patria ofensată...

După câteva zile, Hobâncescu primi o adresă din partea Direcțiunii învățământului secundar, prin care i se făcea cunoscut că suplinirea sa încetează, până când se vor face cercetări în privința atitudinii sale din timpul Ocupației.

Hobâncescu nu spuse nimica acasă când primi înștiințarea Ministerului Instrucțiunii. Ar fi vrut chiar ca Elfrida să nu știe că fusese înlocuit. Iși făcu socoteală că, deși bugetul casei, și așa greu echilibrat, suferise un sdruncin puternic, va iz-

buti totuș să înfrunte nevoile cu ceia ce-i rămăsese dela Institutul Geologic. O presimțire apăsătoare nu-l lăsa însă liniștit aducându-i când și când în minte urmările unei logici inerente situației, urmări la care Hobâncescu evita înadins să se gândească. Dar lucrurile fatale se întâmplă. Și, deoarece unul din organele Statului luase o așa importantă dispoziție de igienă morală, peste alte câteva zile Hobâncescu, fiind la Institut, tocmai când voia să așeze comod un *Bellerophon hystericus*, mai primi încă un plic galben și din partea Direcției Minelor din Ministerul Industriei, prin care iarăș i se făcea cunoscut că este pus în disponibilitate din postul său de geolog, până când, etc., etc., etc. Și lucru ciudat — așa cel puțin i se păru amicului nostru — în locul devenit vacant fu numit Iaroslavici care avusese încredere în destinele neamului și propovăduise victoria finală...

*

Hobâncescu părăsi Institutul, cu capul tulbure, par'că ar fi ieșit dintr'o bodegă, nu din templul științei. El veni acasă dând peste oameni, chemă pe femeia sa și-i spuse :

— M'au gătit !

Elfrida văzându-l schimbat la față, îl întrebă cu grijă :

— Ce s'a întâmplat?

Apoi, fără să mai aștepte răspunsul, alergă în bucătărie, dădu o tigaie mai la o parte și se întoarse iute ștergându-și mânilor cu șorțul:

— Pentru Dumnezeu, ce este?

Hobâncescu se plimba cu pași mari dela un părete la altul. Iar dispoziția sa peripatetică ar fi cerut, pentru moment, o odaie mai spațioasă. Văzându-și nevasta, el se lăsă pe un scaun spunând iar :

— M'au gătit briganzii !

Și Geologul îi întinse plicul dela Ministerul Instrucțiunii. Elfrida ceti adresa, scoase documentul și întrebă :

— Ce-i cu hârtia asta ?

— Mi-au luat suplinirea...

Soția rămase o clipă pe gânduri, cași când n'ar fi priceput bine răspunsul. Apoi spuse cu glas mai potolit :

— Asta e tot? Nu-i nimica... Vom trăi cu cât avem și ne vom strânge ca să ne-ajungă leafa ta dela Institut. Nu-i chiar așa... nenorocire... cum credeam. Ce Dumnezeu, m'ai speriat !

Și Elfrida răsuflă ușurată.

Hobâncescu trase și al doilea plic dela piept, zicând :

— Mi-au luat și Institutul...

Femeia îngălbeni :

— Pentru ce?

— N'aș putea să-ți spun, Elfrido.

— Ai făcut ceva?

— N'am făcut nimica.

— Nu se poate. Dacă n'ai fi vinovat, nu te-ar fi scos din slujbă...

Hobâncescu zâmbi cu amărăciune. Dar Elfrida avea ideile ei :

— Grigore, spune-mi ce este... Femeia ta trebuie să știe tot... Dacă e ceva de ascuns... eu nu te voi vinde. Haide, spune-mi ce ai făcut.

— Ce vorbești, Elfrido, ce-ți închipui tu?

Ea îi cuprinse mânilor și lăsându-se în genunchi, lângă dânsul, se acăță de hainele lui insistând cu desperare :

— Nu-mi ascunde, Grigore... te rog, vorbește! Poate ai greșit... Să zicem c'ai greșit... Dacă nu-mi spui mie, cui ai să spui? Haide, ușurează-ți sufletul... Pentru ce te-au gonit?

Hobâncescu zise clătinând din cap :

— Fiindcă n'am insultat pe tatăl tău...

Elfrida se rădică speriată :

— Ce are a face tata aici?

— Are... vei vedea că are.

— Grigore... tu mă faci să-mi pierd mintea...
Ce e cu tata?

Hobâncescu își lăsă mânilor moi peste scaun și spuse încet, resignat :

— Sunt germanofil !

Și articulând aceste două cuvinte, parc'ar fi mărturisit :

„Eu sunt asasinul !“

Elfrida nu înțelegea nimica :

— Și ce-i dacă ești germanofil ? Ai făcut cu asta vreun rău cuiva ? A suferit țara ? Ai adus tu pe Nemți ? Ce prostie vorbești ? Nu se poate... Trebuie să fie altceva...

— Asta e... Uită-te și în adresele Ministerelor... E vorba de... purtarea mea din vremea Ocupației.

— Din vremea Ocupației?... Dar ce s'a întâmplat în vremea Ocupației ? Ce crimă ai comis ?

— Tu știi doar cași mine...

— Dacă-i așa... trebuie să reclami. Du-te la Minister și arată-ți dreptatea... Fă scandal!... Nu te lăsa... Asta nu se poate...

— Cui să reclam ?

— Ministrului... Minister-Prezidentului...

— Ce naivitate ?

— De ce ?

— Sunt teribili cu toții... Doar au bătut pe Nemți.

— Ei și ?

— Ce știi tu, dragă Elfrido !

— Cu toate astea... trebuie să te duci la cineva...

— Dac'ar fi Haret... poate m'aș duce.

— Du-te la dânsul.

— E mort...

— Atunci eu nu te mai înțeleg. Tu scoți vinovat pe tata dela Bonn și vrei dreptate dela oameni morți...

Hobâncescu îi explică pe larg cum stau lucrurile. Iși arată desnădăjduirea de a i se face dreptate, cel puțin acuma când s'a pornit o furtună împotriva acelor care au fost contra războiului, pentru ca toți neputincioșii să-și creeze merite. Elfrida asculta în liniște, fără nici un gest și fără să zică ceva. Și trandafirii din obraji îi pălise. Bărbatul său văzând-o tulburată, o încurajă spunându-i așa, la întâmplare :

— Tu să n'ai nici o grijă... Atâta vreme cât sunt sănătos... vom avea tot ce ne trebuie. Pentru moment... poate să suferim ceva... dar... n'are a face. Ș'apoi... trebuie să ai încredere în mine...

Și, ca să dea și mai multă tărie vorbelor sale, Hobâncescu își îmbrățișă nevasta care rămase rece la desmierdările lui. El își făcu treabă prin casă, apoi, scoțându-și ceasul, zise răsuflând adânc :

— Mă duc până la Pompilian... e un om cum se cade... să văd ce zice și el.

Și Hobâncescu luându-și pălăria, ieși.

Elfrida rămase tristă și îngândurată. Viața,

până acuma, nu-i adusese nici o desamăgire. Venise din Germania lăsându-și acolo părinții, rudele și prietini, urmând pe Hobâncescu care o asigurase că în țară, cu diploma sa, îl așteaptă o situație strălucită. Nu-i păruse rău niciodată de pasul făcut. Se deprinsese aici, învățase românește și dorea cu ardoare să-l vadă cât mai ilustru pe soțul său, despre meritele căruia avea o idee ce nu suferea contradicere. Și iată că acuma venise catastrofa! Ea se frământa cu gândul ce va face el ca să-și poată ținea casa. Unde se va duce? Cui se va adresa? Neputând găsi răspunsuri mulțămitoare, se retrase în bucătărie, între oalele și cratițele ei, suspinând din când în când și zicând încetisor :

„Du lieber Himmel!“

*

După câțeva vreme, băiatul lor, Andrei, veni dela școala, cu ghiozdanul în spinare și cu un burete chinuit atârându-i în afară. Strâns într'un paltonaș scurt, cu mânușile pe mâni și cu o căciulă cu urechi, care-l apărau de gerul lui Fevruarie, în picioare cu jambiere de piele, mergea voiniceste răsunându-i la fiecare mișcare instrumentele de învățacel, hurducate într'o ritmică cadență. Cu obrazii ca două piersici pârguite și cu al-

bastrul cerului în ochi, părea un prichindel răsărit prin meleagurile noastre dintr'o poveste nordică.

Cum intră, se duse deadreptul la bucătărie :

— Mamă, noi suntem nemți ?

Elfrida tresări :

— Cine a zis asta ?

— Mi-a spus azi Stănescu că suntem nemți, că pe tata o să-l închidă la poliție și... la noapte îl împușcă.

— Nu-i adevărat... noi suntem Români. Dar tu ce-ai răspuns ?

— Am început să plâng și m'am dus la Domnu. Și Domnu a întrebat pe Stănescu : — Așa ai spus ? — Da, Domnu, a cetit tata în Universu. — Prostii, fleacuri... a zis Domnu supărat. Să știți că tata lui Hobâncescu e un om învățat care numai bine a făcut țării... iar tu, Andrei, când o să-ți mai spuie vreun măgar așa, să vii la mine ca să-l pun în genunchi, pe boabe.

Elfrida își sărută cu căldură băiatul, apoi își șterse iute ochii cu dosul palmei.

— Și tu crezi că au să-l împuște pe tata ?

— Nu, acuma nu mai cred, fiindcă a spus Domnu.

Copilul se duse în odaie, se desbracă de palton și își deschise Cartea de Cetire. Incepu să cetea-

scă cu glas „Condeiele lui Vodă“. Când ajunse la sfârșitul bucății, veni iar în bucătărie :

— Mamă, ce înseamnă că Mircea voia să trîmeată „o scrisorică“ Turcului? Ce scrisoare era și ce-i scria el într'însa ?

Elfrida luă cartea din mîna lui Andrei, ceti încetîșor mișcîndu-și buzele ca la rugăciune, răsfoi cîteva foi îndărăt, apoi spuse copilului :

— Asta înseamnă că Mircea voia să facă rășboiu Turcilor care ne prădau țara. Și Mircea știa că o să-i bată tare pe Turci, fiindcă îi mai bătuse de cîteva ori.

Andrei rămase o clipă gînditor, apoi întrebă :

— Mamă, Mircea era un domn viteaz ?

— Da, dragă, foarte viteaz.

— Apoi... cum era el așa de viteaz, dacă era bătrîn?... fiindcă-i zice Mircea cel Bătrîn...

Elfrida păru încurcată :

— Nu era chiar așa de bătrîn.

— Ba da, pentru că avea barbă mare... uite ce barbă avea.

— Apoi nu toți oamenii cu barbă sunt bătrîni...

— Așa ? Atuncea, da !

Și copilul, pe deplin mulțămit, plecă în odaie, cu cartea în mînă.

*

Hobînescu se văzu așadar scos din toate lo-

curile de unde primea o simbrie. Denunțat prin gazete ca trădător al idealului național, era acum un om fără resurse. Dacă ar fi fost singur... calea-valea. Dar nemțoaica cu obraji trandafirii și kinderul cu părul ca matasa păpușoiului — aveau pretenții la viață. În cele dintâi zile, rămase cu totul nedumerit. Intocmai cum ar fi primit o lovitură de măciucă 'n cap, căuta să se desmeticească. Hotărîrea celor două ministere i se păru monstruoasă. Cum? Iaroslavici și Horn își iubesc țara mai mult decât dânsul? Fiindcă n'a spus și el că știința germană e un moft? Fiindcă a ripostat lui Măgărdici că poporul care a scos din sufletul său acea muzică divină, care înobilează și încântă omenirea, nu poate fi barbar? Asta nu mai merge... Da... într'adevăr... trebuie să reclame. Cui să se adreseze însă și cine să-i facă dreptate?

Și Hobâncescu, față cu evidența crudă a faptelor, cădea într'un fel de reculegere încruntată, cercând par'că să puie puțină ordine în niște lucruri fără sens. Nepatriot!... Atitudine nepatriotică... el, dela Hobânca... trecut în Dimitrie Cantemir printre răzeșii cei mai vechi ai Moldovei... ai cărui strămoși au trăit și au murit aici apărându-și țara și Domnul. Și se vedea și pe dânsul... cu tăgârta în spinare cățărându-se prin sihle, pe unde se suiau numai caprele, pentru ca să smulgă cât

mai multe taine pământului țării; — iar venindu-i în minte „Analele Geologice“ din Paris, cu regiunea Cocârjaților, și *Calymene Hobancescui*, zâmbi cu tristeță ca de niște lucruri fără rost...

Dela o vreme însă, față cu purtarea dușmănoasă a unora și a altora, mai ales dintre cei care altădată îi aprobase toate părerile, și sub influența unei anumite stări sufletești din care s'a născut zicala : „când doi îți spun că ești beat, du-te și te culcă“, Hobâncescu începu cu tot dinadinsul să se întrebe dacă nu cumva cu atitudinea sa a greșit într'adevăr. Trebuia mai la urmă să admită și el părerile celor mulți... Să fi spus că Nemții sunt ticăloși... Să creadă în politica latină... cu Anglia, Rusia și Japonia la un loc... și cu America pe de-asupra. Dar, în fața lucrului ireparabil, o desperare lașă îl arunca pe pat, îngropându-și obrazii în perne, stând așa vreme îndelungată, fără să gândească ceva. Avea numai sentimentul că o mână nevăzută i-ar fi întins un pahar de otravă — luându-i toată vlagă. Apoi încet-încet, îi venea iarăș în minte anumite fapte concrete și judecăți care pentru dânsul erau axiome, și bănuiala anterioară a culpei era răsturnată, pentru ca revolta să-i puie din nou stăpânire pe suflet. Iar alternanța acestor replici contrazicătoare, îl făcea să vorbească singur și să gesticuleze cu schime repezite...

Intr'o zi, pe când Hobâncescu se îndrepta îngândurat înspre casă, a văzut de departe pe Virgil Cerbeanu. Prietinel nostru se pregătea să-idee ziua bună, dar Cerbeanu, care mergea la braț încă cu unul, și-a sburlit sprincenile și înțepenindu-se în mers ca un ostaș la defilare, i-a zis uitându-se urît când a trecut pe aproape :

„Germanofil infam !“

Hobâncescu n'a răspuns nimica, ci și-a iuțit numai pasul închipuindu-și că au mai auzit și alții apostrofa. Cu Cerbeanu învățase la Botoșani și, de multe ori, sările, se plimbau împreună prin grădina lui Vârnav, râzând și glumind. Dacă și Cerbeanu l-a ținut acuma de rău, nu mai încape îndoială că are o vină mare. Cum va ajunge acasă, va medita adânc s'o găsească. Altfel s'ar putea ca un fost camarad, cu care ai petrecut zilele senine ale copilăriei, să-ți arunce în față indignarea lui insultătoare ?

„Germanofil infam !“

Aceste vorbe îi răsunau în urechi cași când le-ar fi auzit dela fiecare trecător care se uita la dânsul. Acasă, Hobâncescu intră tăcut în odaie și se duse deadreptul la colecția sa de fosile. Fără să știe ce face, luă în mână un *Orthoceras timidum* și ținându-l de capătul subțire, cu gândul absent, dar cu ochii la fosta viețuitoare, zise ca un halucinat :

„Germanofil infam!“

Și pe când o tristeță covârșitoare îi strecura în suflet picăturile ei amare, își aminti de odată că fostul său coleg dela Botoșani, pe vremea Ocupației, fusese omul Komandaturii, care, între altele, designa locuințele încăpătoare și pe cele luxoase ale Bucureștenilor pentru încartiruirea ofițerilor aliați. Printr'o asociație care, probabil, stabilise mai de demult oarecare date, își mai aminti apoi că a auzit cândva chiar de un proces al lui la Curtea Marțială, de urmările căruia l-ar fi scăpat un membru influent al partidului democrat. Vrasăzică... lucrul se schimbă acum... Cerbeanu e o canalie... iar pentru apostrofă... păcat că nu i-a cârpit două palme.

Și Hobâncescu puse fosila la locul ei, zicând cu tonul scăzut :

„Germanofil infam...“

După ce ocoli de câteva ori odaia, cu pasul domol și cu mânila la spate, veni lângă geam unde își lipi fruntea de sticla rece căutând parcă acolo o forță înviorătoare. Apoi îndreptându-se spre biuroul plin de cărți și de foi de hârtie, trase saltarul dela mijloc și scoase de acolo o fotografie veche. Era chipul unui bărbat încă verde, cu mustețile ca două vrăbii, îmbrăcat c'o redingotă scurtă, cum se purta pe vremea lui Cuza. Mâna stângă o ținea la piept, cașicum ar fi voit să ajute

hainei să rămâie îmbumbată, iar cu dreapta se sprijinea pe o mesuță cu trei picioare, ce avea pretenție de oarecare stil. Hobâncescu privi cu evlavie imaginea decolorată zicând apoi cu intonația cu care, desigur, cei vechi invocau zeitățile tutelare :

„Hei, moșu Iordache, ia uită-te la dușmanul țării...”

*

Examenul de conștiință l-ar fi suportat el ușor, dacă o problemă mai dificilă nu i-ar fi răsărit mereu înainte, cu gravitatea unui spectru. Cu ce să-și întreție familia? Iși făcu tot felul de socoteli... Catedră nu poate căpăta.. De universitate — Hobâncescu flutură cu mâna — nici vorbă! Să scoată o revistă geologică... câți cetitori va avea? Sau... să-și vândă colecția de fosile (un val cald îl străbătea din creștet până 'n tălpi la gândul acesta)... dar cine s'o cumpere și cât va trăi de pe urma ei admitând că s'ar găsi cumpărătorul? Să se angajeze profesor la vreo școală particulară... ar fi o soluție... Te pomenești însă că are vreo neplăcere și pe-acolo. Dar dacă ar părăsi cu totul această carieră... să se apuce de altceva? De pildă... să se facă samsar. Pentru asta trebuie să știi să îndrugi toate minciunile... ca să vinzi capra râioasă drept o vacă de Olanda.

Nu, așa ceva e greu. Atunci să se ducă la Brăila sau la Galați și să se facă hamal. A auzit că unii din ei câștigă câte o mie de lei pe zi... El ar lăsa cu 500. Sau... mai bine... să se facă tovarăș cu vreun negustor... un băcan sau un manufacturist... băcanul cu capitalul, iar el cu munca. Ori cum... are și el un nume... care, la urma urmei, e tot un fel de capital. Decât... Hobâncescu... *Hobâncescu*... ce poate însemna rostogolirea acestui pietriu colțuros pentru un angrosist de cereale sau pentru un stambagiu? Numele său ar fi o sbârânăitoare pentru altfel de lume... care știe de *Calymene Hobancescui*. Atunci de ce să se apuce? Nu-i rămâne altceva de făcut decât să împingă și el un cărucior pe ulițele Bucureștilor, cu ață, ace, bumbi, degetare, șireturi, piepteni... cum a văzut pe unul lângă gardul Mitropoliei... sau... să poarte o caterincă cu papagal...

Neștiind asupra cărei afaceri să se oprească, Hobâncescu, deși croia tot felul de planuri, era mereu abătut, când, într'o zi, în chip cu totul neașteptat, îi veni în minte numele lui Philip Thomson.

Domnul Thomson era un Englez din Birmingham, venit în țară cu afaceri petrolifere. Fiind în capul unei societăți pentru exploatarea țițeiului, necesități profesionale îl adusesese de câteva ori pe la Institutul Geologic unde, din întâmplare, cunoscu

pe Hobâncescu. Geologul făcându-i odată oarecare servicii, Englezul rămase foarte mulțămît și la plecare îi strânse mîna cu atîta căldură, încît Hobâncescu rîdică un picior în sus. Gîndindu-se acuma la Domnul Thomson, el se sculă de pe scaun, făcu cîtiva pași mărunți prin odaie, apoi trăgându-se de bărbuță — semnul unei hotărîri nestrămutate — se așeză iarăș la loc. Da... se va duce la dînsul... îi va arăta situația în care se găsește... și Englezul îl va scoate la un liman. Poate să-l angajeze chiar în întreprinderile lui dela Moreni... unde, cu cunoștințele sale speciale... nici nu mai încape vorbă... i-ar fi de mare folos.

Hobâncescu își luă pălăria și plecă îndată la Domnul Thomson. Il găsi pe Englez în biroul său din strada Corăbiei uitându-se în zare, printr'un șip la o mostră de petrol roșietic. Dar el nu prea știa românește și nici altă limbă nu vorbea, iar amicul nostru n'o rupea de loc pe englezește. Domnului Thomson îi păru bine de vizita Geologului și îl pofti să stee jos. Și Hobâncescu așezându-se într'un grandios fotoliu de piele cafeinie, îi istorisi cum putu pacostea ce dăduse peste dînsul. Englezul, care dela ultima lor întrevedere mai făcuse ceva progres în articularea limbajului nostru, înțelese cu oarecare aproximație cam de ce suferă musafirul. Căci Hobâncescu avu gri-

jă să-i sublinieze pricina necazurilor sale punându-și degetul arătător în furca pieptului și răcnind :

„Eu... filogerman !“

La care, Domnul Thomson, foarte bine dispus, îl aprobă cu capul :

— O yes, neamțul... om și jum'tate.

Hobâncescu flutură din deget :

— La noi... nu !

Englezul se miră :

— De ce?... Noi ieri batut... azi prietin bun.

Geologul, clipind din ochi ca un om lovit pe neașteptate de o lumină prea mare, se suci pe fotoliul său. Englezul aștepta un răspuns. Prin schime și prin vorbe stropșite ale unui dialect germano-româno-francez, Domnul Thomson pricepu în cele din urmă că Hobâncescu își pierduse slujba și era acum la strâmtoare. Când înțelese însă că pricina suferinței erau ideile lui despre Nemți, atunci insularul își formulă astfel părerea despre persecutorii amicului nostru :

— Asta... prost la cap'a lui.

Văzând perplexitatea Geologului în căutarea unei ocupațiuni, Domnul Thomson stătu o clipă pe gânduri, apoi, vesel, îl bătu pe umăr, spunându-i :

— Pentru voi... eu ai ceva... bun, bun.

Și, fără altă explicație, îi spuse să vie la dânsul a doua zi, la aceiaș oră.

Până sara, Hobâncescu și Elfrida s'au întrebat de câteva ori ce le poate oferi Englezul ca să le convie. Geologul era sigur că-l va lua cu dânsul la sondele lui, soția — că-i va da o ocupație aici, în București. Insfârșit... au să vadă adoua zi... ce poate fi acel „bun-bun“.

Firește că în ziua următoare, Hobâncescu a fost punctual.

Domnul Thomson, după ce-l așează iarăș pe fotoliul cafeniu, îl făcu să înțeleagă că trebuie să deschidă o bodegă, fiindcă în România bodega e comerțul cel mai bun, poate chiar mai bun decât țigăria : cumperi cu kilogramul și vinzi cu bucățica. Apoi bucureșteanul e mare amator de aperitive... o pornește de dimineață... și când vine la bodegă cu un prietin sau c'o damă, nu se uită cât plătește: numai bun să fie... poți să-i iei și cămeșa de pe dânsul. Mai ales pe vremurile aceste de devalorizare ale leului, când prețurile se schimbă dela o zi la alta, nu greșești să-i ceri cât te ține gura...

Hobâncescu îl întrerupse :

— Dar local?... local... ioc !

Și auzind despre ce-i vorba îl cuprinse o ușoară descurajare.

Englezul îi făcu un semn liniștitor — apoi, ca și cum ar fi tratat o afacere de benzină sau de ozocherită, îi spuse grav că pe strada Chamber-

lain e o prăvălie liberă cu care de mult era el în vorbă. Acuma a regulat totul ; a plătit ieri o filodormă grasă și chiria pe un an. Hobâncescu să se ocupe cu amenajarea sălii, iar capitalul trebuincios întreprinderii îl va da el, fără dobândă.

Geologul văzând că treaba e și isprăvită, se aruncă în tot felul de mulțămiri frecându-și mâinile cu satisfacție și rădicându-le spre tavan, neștiind cum să-și arăte mai elocvent sentimentele de recunoștiință. Domnul Thomson însă îl opri vrând să spuie ceva în legătură cu efuziunea musafirului. Dar negăsind termenii potriviți, zise numai atâta : „Asta... forte bun... nu trebuie mult...” vorbe care se refereau nu la caracterizarea comerțului de vinuri, cum greșit s’ar putea crede, ci la manifestațiile de grațitudine ale lui Hobâncescu pentru serviciul, în privința căruia, Domnul Thomson nu voia să se insiste...

Și petrolistul, băgă apoi două degete în buzunarul jiletcei, scoase de acolo câteva bancnote englezești cam motolite pe care le complectă cu altele frumoase din portofel. Trecându-le lui Hobâncescu, îi spuse cu humor arătându-și dinții mari :

— Asta capital bun... la Rumunia Mare.

Și văzându-l că a rămas cu lirele ’n mână Domnul Thomson îl bătu ușor de câteva ori peste

umăr spunându-i încă odată „bun-bun !“, apoi îl conduse până la ușă cu multă prietenie.

Iată cum s'a deschis bodega „la Premiantul Academiei“.

*

Acuma totul este reparat și dichisit: poziție bună, cartier frecventat — nu departe de localurile de spectacul. Înăuntru e o frumuseță : mese și scaune de stejar, mozaic pe jos, rafturi luxoase pline cu tot felul de sticle, care de care mai colorate și mai aurite, aliniat după uniforme, ca soldații. În față, portretul lui Mihai și al lui Ștefan cel Mare, zugrăvite frumos — semn că e un local de consumație patriotică — iar de-asupra ușii, pe un postament înțepenit în zid, bustul lui Traian — aluzie la politica latină. Însfârșit draperii galbene, scurte și rotunde, cu ceaprazuri de mătăasă, par'că te îmbie să guști intimitatea caldă a noului stabiliment.

Pupitrul dela casă, o mobilă grandioasă, unde avea să stea patronul — adică Hobâncescu — construit anume după indicațiile sale, aducea mai mult a catedră universitară decât a tejghea...

Hobâncescu ar fi dorit ca inaugurarea noului local să fie cât mai solemnă. Să se officieze o sfeștanie... dacă s'ar putea de o înaltă față bisericească... vreun vlădică... un episcop... sau așa ceva

(mai sus nu îndrăznea să se gândească), care să binecuvinteze vinațul, iar consumația să fie în ziua aceea gratis și la discreție. A trebuit să renunțe însă, cu părere de rău, la asemenea program negăsind arhiereul dorit. Așa că, la începutul lui Maiu, două zile numai după Arminden, noua crăsmă boierească s'a deschis cu oarecare ceremonie, dar fără concursul Bisericii...

În dimineața întâia, patronul stând lângă casă, în așteptarea clienților, făcu semn unuia din chelneri pe care-l știa că-i de pe malul Prutului :

— Ioane — întrebă Hobâncescu — pe la voi... prin Fălciu... sunt dealuri ?

— Cum să nu fie ?

— Is pietroase sau argiloase ?

Ion se gândi uitându-se în vârful ciubotelor :

— Sunt dealuri ca toate dealurile.

— Te-ai urcat tu vreodată pe dânsle ?

— Ira... numai odată ?

— N'au ele cumva niște pături... așa știi... par-c'ar fi trase cu linia ?

— Pături?... Trase cu linia ?

— Da... albicioase.

Ion se mai gândi o toană :

— N'au, cucoane.

— Aș, nu le-ai văzut tu... trebuie să fie.

— Poate în *tirioru* lor... da pe-afară nu-s.

— Ce știi tu? Șterge frumos mesele și vezi ce pofteste Domnu.

Și Hobâncescu se așeză pe scaun scoțând din saltarul mesuței o carte voluminoasă.

*

Când Iaroslavici a auzit că Hobâncescu s'a făcut crâșmar, a pornit într'o dimineață să-l vadă cum îi stă în noua lui meserie. A intrat în bodegă, fără să dea bunăziua patronului care trona pe catedră cetind tocmai un tratat de paleontologie. Hobâncescu s'a uitat la dânsul căutând să se stăpânească, dar în piept a simțit o svâcnitură care l-a silit să închidă cartea. Iaroslavici s'a așezat nu departe de catedră și bătând într'adins cu bastonul în masă, a comandat o gustare și o sticlă de vin.

Hobâncescu văzându-și dușmanul lăfăindu-se în localul său, și-a adus aminte de toate necazurile trecute. Vrasăzică din pricina lui și-a stricat el cariera în care ar fi putut să însemneze ceva ; din pricina lui a fost batjocurit și insultat mai rău decât vânzătorii de țară ; din pricina lui a trebuit acum să deschidă prăvălie, și încă de băuturi spirtoase. Hobâncescu potrivi binișor volumul pe mesuță, se coborî de pe scaun și ducându-se la chelnerul care pregătea comanda, îi șop-

ti ceva la ureche. Chelnerul se uită speriat la stăpânul său, parcă n'ar fi priceput ceia ce-i spusese.

— Nu lungi vorba și fă cum îți spun eu — îi strecură printre dinți Hobâncescu.

Chelnerul întrebă cu mirare :

— Oțet ?

— Nu oțet, boule... esență de oțet... este o sticlă în fund... se cunoaște : are cap de mort. Ai venit ?

Chelnerul rămase cu gura căscată. Aduse totuș sticla, și Hobâncescu turnă din ea câteva gălgâituri bune în vinul lui Iaroslavici, după care băiatul îl puse cu o vădită lipsă de convingere dinaintea mușterii, împreună cu mezelicul dorit. Iaroslavici avea pe față o expresie jovială, fie din pricina situației, nelipsită de oarecare farmec, fie din impresia decorațiilor pitorești ale sălii pe care, subtil înțelegător, le cercetase cu privirea în toate direcțiile. Păstrându-și un zâmbet vag, care-i ilumina figura, el măncă feliuțele de salam, luă cu o scobitoare două masline, una după alta, apoi — fără să se grăbească — își turnă un pahar de vin, din care bău pe jumătate sărind în sus :

— Chelner, ce porcărie mi-ai dat aci ?

Și Iaroslavici închizând ochii tușea cumplit și se știreà, fără să izbutească să alunge din gâtlej ceia ce vroia el.

Băiatul veni timid înaintea clientului. Iaroslavici, înghițind mereu, răcni rădicând bățul :

— Ian ascultă, mă ! Omoriți lumea ? Asta-i cârciumă... ori ce-i ?

Și el scutură din cap oțărîndu-se ca după o doctorie rea.

Hobâncescu interveni rece afectând o politeță ceremonioasă :

— Domnule, zise el, mai întâiu aici nu e cârciumă de care știi dumneata, ci bodegă. Și-apoi cum îți permiți să sbieri în localul meu ? Dacă ai vreo reclamație de făcut, te rog să te adresezi mie, cuviincios. Și-acum, spune-mi ce poștești ?

Iaroslavici fierbea. El duse încă odată paharul la nas, apoi mirosi și sticla :

— Cum ce poftesc, domnule, ăsta-i vin ? Pentru aia te-ai făcut cârciumar ? Să otrăvești lumea ?

— Vrasăzică... acumă îmi calomniezi și magazinul — ripostă liniștit Hobâncescu. — Foarte bine ! Costache, vină aici... ai auzit ce-a spus dumnealui... să știi că ești martur.

Costache își făcu cruce, fără ca Iaroslavici să înțeleagă motivul. El răcni din nou :

— Ești nebun, se vede... Na, gustă, să vezi ce măgărie mi-a dat.

— Eu n'am nevoie să gust — răspunse Hobâncescu cu acelaș ton refuzând sticla. — Imi cunosc marfa... dar dumneata... mi se pare că ești

cam turmentat... Ai luat, pe cât văd, crâșmele pe rând... de dimineată.

Iaroslavici scoase o injurătură cu vreo patru etaje care îngloba pe patron împreună cu chelnerii săi atingând virtual și pe cel care dăduse capitalul. Apoi, cu gesturi furibunde, băgă sticla în buzunar după ce o astupă cu grijă, și luându-și pălăria și bastonul, ieși călcând apăsat, întorcând capul dela ușă :

— Las' că vă arăt eu, tâlharilor !

Și el își însoți făgăduința cu o viguroasă formulă matrimonială.

Hobâncescu se uită la dânsul cu privirea batjocuritoare, apoi îndată ce închise ușa, izbucni într'un răs sgomotos frecându-și palmele, ca și când cine știe ce strălucită afacere comercială încheiase. Chelnerii se uitau unul la altul neînțelegând nimica. Costache, fire probabil cu dispoziții mistice, își mai făcu o cruce.

Hobâncescu, foarte bine dispus, le zise :

— Dacă mai vine, îi punem gaz. Și să știți că mai aștept pe vreo doi.

*

Iaroslavici a venit într'adevăr, dar nu pentru consumație, ci cu sticla de probă și cu poliția alături susținând morțiș că Hobâncescu a voit să-l

otrăvească. A fost scandal mare, cu cercetări, cu interogarea chelnerilor și cu tot felul de confruntări — în urma cărora, bodega a fost închisă, spre marea părere de rău a Domnului Thomson. Când însă a aflat Englezul cum stau lucrurile, a dat drumul unui răsunător hohot de râs lovindu-se cu palmele peste coapse, zicând : god save the king ! Iar lui Hobâncescu — ca să-i arăte dispoziția sa sufletească — i-a încredințat un post de geolog-expert la rafinăriile sale de petrol.

Excursiune de plăcere

EXCURSIUNE DE PLĂCERE

Memoriei lui George Diamandy

Nu-mi plac localitățile balneare. Las' că organismul meu n'are nevoie de ape miraculoase, dar din principiu sunt contra stațiunilor cu renume. Nu de mult însă, mi-a căzut în mână un prospect care făcea cunoscut lumii suferinde calitățile minunate ale apelor dela Lacul-Amar. Pe două pagini se descria situația lor pitorească atrăgându-se atenția și asupra atracțiilor pe care mâna omului le adăugase frumuseților naturii; pe a treia, o analiză minuțioasă a elementelor lacustre dovedea că sunt superioare tuturor localităților similare din străinătate, iar la sfârșit, erau înșirate în două coloane lungi maladiile care se vindecă aici.

Pe la începutul lui Iulie — sunt acum câțiva ani — interese profesionale m'au adus într'o bună dimineată în orașul Mangalchioi. De aici până la Lacul Amar, e o poștă depărtare, și drumul îl faci cu trăsura. M'am hotărît să las la o parte ideile mele preconcepute și să vizitez stațiunea balneară, unde să petrec cele trei zile tradiționale.

La început am stat însă la îndoială și puțin a lipsit ca să nu renunț la proiectata călătorie: prețul trăsurii mi s'a părut exorbitant. Dar când birjarul m'a lămurit că sezonul e în toiu, am trecut peste ezitățile mele.

Cele patru ore de drum, pe un șes frumos, unde ochiul călătorului nu e plictisit de monotonia verdeții, nici nu obosește contemplând orizonturi nesfârșite, mi-au rămas până astăzi bine întipărite în minte. Iar movilele de pământ care răsar ici și colo pe lângă drumul vicinal și mai departe, ca niște păzitori statornici ai câmpiei, aruncă asupra tabloului o notă vagă de melancolie. Și, dacă soarele n'ar fi trimes raze așa de perpendiculare, și colbul n'ar fi fost turnat cu dimerlia pe șoseaua nepietruită, desigur că aș fi gustat și eu, în toată plenitudinea, pitorescul localității. Când am ajuns pe aproape de țelul călătoriei, hainele mele, de culoarea castanei prăjite—port totdeauna stofe închise, de când m'a asigurat o tânără

cuconița că deschisul nu mă prinde — își schimbaseră cu totul înfățișarea. Eram cași călătorul surprins de bătaia khamzinului, căci trăsură, ve-zeteu și cei doi telegari bicisnici dispăruseră aproape sub stratul gros de pulbere cenușie. Sim-team cum mă deschisesem și la figură, iar prin-tre dinți scrâșneam mici corpuri anorganice. Așa am intrat în Lacul-Amar. Cunoșteam din auzite „Otelul Imperial“: m'am dus repede acolo. Nici un loc liber. Birjarul m'a sfătuit să mergem la „Re-gal“. Toate camerele ocupate. Am trecut peste principiile mele monarhice și am voit să descind în „Otelul Republican“: acelaș răspuns. Am luat vilele pe rând: la „Cuibul cu Dor“, la „Vila cu Parc“, la „Zorile Albe...“ am bătut, am sunat, am parlamentat: degeaba!... Toate erau pline, „sezo-nul fiind în toiu“. Incepu să-mi pară rău de gân-du-mi nesăbuit, iar situația mea jalnică o pri-veam ca o dreaptă răsplată. Și cum stam fără curaj, lângă trăsură, chibzuind dacă n'ar fi mai nimerit să consider, chiar de pe acuma, sfârșită excursiunea mea, iată că amicul nostru Sofian ve-neă agale înspre noi. Când dădu cu ochii de mine, își iuți mersul și, după un scurt interogator, rela-tiv la rostul meu în localitate, mă cercetă cu pri-vire la adăpost:

— Ai fost la „Vila Splendidă?“

— Nu, unde vine?

— Haidem împreună. Cunosoc pe proprietar și cred că-ți va găsi loc.

Am pornit amândoi, *bras dessus bras dessous*, iar în urma noastră trăsura ne urma ca o tristă reminiscență. Caii, mergând la pas, cu capetele plecate, păreau icoana vie a desnădăjduirii. Am găsit pe stăpân chiar la intrare. Sofian mi l-a recomandat :

— Domnul Boțaiani...

— *Rumun matedonean* — adause proprietarul strângându-mi mâna cu putere.

După ce Domnul Boțaiani a luat cunoștință de dorința categorică a amicului meu, a stat o clipă pe gânduri, apoi m'a asigurat că-mi va găsi mai subț sară „*un culcusu*“, măcar că toate locurile sunt ocupate.

— Dar până atunci, unde aș putea să mă primenesc ?

Domnul Boțaiani rămase iar gânditor. Apoi :

— Poftiți la Domnu Sagamuți.

— La cine ?

— La Domnu Sagamuți... Dumnealui e dus pân'la *Cuștața*.

Și Domnul Boțaiani, pentru a-mi îndepărta o mică, dar justificată neliniște, scoase ceasul asigurându-mă :

— Nu cred să vie încă...

M'am despărțit de Sofian, iar grecoțelul m'a

condus într'o odaie scundă ce nu avea nimic comun cu numele vilei. Aici am revenit la vechea mea înfățișare, dar cam necomplet și pe fugă temându-mă mereu să nu dea cumva Domnu Sagamuți peste mine. Apoi, încredințând patronului bagajul, am plecat mulțumit, să vizitez localitatea...

*

M'am plimbat în sus și în jos, am admirat cei doi salcâmi din *parcul* vilei cu acest nume, singurii copaci ai regiunii, am luat chiar o baie în apa minunată a lacului. Și, vorba unui pacient care se îmbăia odată cu mine : „Se cunoaște că e bună, după miros“. Intr'adevăr, judecând după acest indiciu, trebuie să fi fost foarte bună. Reconfortat acuma, voiam să găsesc pe amicul meu Sofian gândindu-mă totodată că n'ar fi rău să părăsesc chiar adouazi aceste locuri rău-mirositoare.

Sofian, la despărțire, îmi spusese : „Apropo... masa s'o iai la Boțaiani... e cel mai bun restaurant“.

Soarele era încă sus, dar cele patru ore de drum și baia întăritoare mă leșinaseră la stomah. Hotărît s'o sfârșesc și din partea asta, m'am îndreptat din nou spre „Vila Splendidă“. Aici fui poftit în restaurant. Cu acest nume se designa o sandrama lungă, de scânduri negeluite, care se

lăsase puțin într'o rână; iar caracterul ei provizor era bine disimulat prin foarte multe stegulețe de hârtie tricoloră, amestecate cu câteva lampioane ce atârnavă ca niște armonici întinse. O căldură înăbușitoare te lovea la intrare, ca aburul dogoritor în fereleul turcesc. Am poruncit o supă.

Chelnerul îmi aduse farfuria comandată schițând cu ea ușoare figuri de jonglerie; dar, când fu să mi-o așeze dinainte, deodată se uită cu atenție concentrată într'însa și, fără multe forme, băgă degetul mare și arătătorul dela mâna stângă și binișor scoase ceva de-acolo; apoi își șterse degetele de grăsime într'un loc, pe unde unii obișnuiau mai dedemult să aprindă chibriturile. Ca încheiere, mă întrebă foarte respectuos:

— Altceva... ce mai poftiți?

— Aș fi preferat musca — am zis eu uitându-mă cam sceptic în farfurie.

— Așa? Pot să vă aduc alta — zise el punând iute mâna pe blid.

— A!... nu țin numaidecât...

Dar omul stărui și eu mă lăsai convins. Mi se aduse într'adevăr altă porție, operația extragerii fiind făcută probabil în laborator. Chelnerul, așezându-mi frumos tacâmul, adăugă:

— Să le bată Dumnezeu!... Ce mai mâncați?

Studiaseam lista. Văzusem între altele „momite la grătar“.

— Zic :

— Să-mi facă o momiță.

Chelnerul, încântat, se îndreptă spre ferestruica pe unde își făceau apariția produsele culinare ale casei și scandă dorința mea într'un solu de cantilenă pe care o mai ascultasem cândva în unele birturi bucureștene :

„Mo-mi-țe-la-grătar!“

Așteptând momița, o nostalgie subită mă cuprinse. De ce m'am gândit la moș Gherasim prisăcarul și la poiana lui Isac? Pentru ce, pe țărmurile mării, mi-a venit subit în minte acel colțișor tănuit unde, în copilărie, am gustat clipe atât de fericite? Și, pe când mă sileam să găsesc explicarea acestui fenomen psihologic, un bâzâit constant și uniform îmi îndreptă privirea asupra legioanelor de muște care, cași harnicele albine, descriau extravagante figuri în sborul lor capricios...

Sosirea momiței îmi strică reveria. Realitatea brutală mi se înfățișă sub aspectul unei bucăți informe de carne, așezată pe un pitoresc talger de lemn. Pentru ce pe talger de lemn? N'aș putea spune. Probabil, așa era datina momiței. M'am uitat c'o surprindere plăcută și la talger și la momiță, însă venindu-mi în minte ce aștepta ea de la mine, m'am oțărît fără voie. Am fixat-o de aproape cu neîncredere, așa cum se uită miopii la lu-

crurile interesante, apoi, socotind că voiu descoperi mai bine natura ei, o cercetai îndată și dela distanța unui presbit. Pe urmă, am întors-o de departe binisor cu furculița și, apropiindu-mi cu precauție obrazul de dânsa, aspirai de două ori...

Chelnerul mă urmărea cu mult interes.

— Ia-o de aici, băiete...

— Ce are, vă rog ?

— N'are nimica... dar ia-o repede !

Băiatul apucă ustensila de coadă făcând o schimă prin care își exprima tacit, dar elocvent, părerea sa despre mine : „abraș om trebuie să mai fii și dumneata !”

Apoi, tare :

— Să vă fac un șnițel garnit...

— Mulțămesc... nu-mi plac garniturile.

— Să vi-l fac atunci natur... ori o pârjoală bună... un cotlet... sau o...

— Nu !

— Avem pește...

— Destul !

Eram din nou cufundat în studierea listei. Descoperii alimentul favorit al lui Metchnikof. Chelnerul aștepta :

— Iaurtul e proaspăt ?

— Numai cât l-a adus.

— Il faceți aici ?

— Nu... îl cumpărăm.

- De unde ?
- De unde găsim.
- Bun !... Adă-mi unul.
- Il mâncați cu zahăr ?
- Nu, cu curmale.
- Cu ce ?
- N'auzi ? Cu curmale.
- Și... e bun ?
- Sigur... Prelungește viața.
- Păi... n'avem.
- Știu...
- Atunci ?
- Atunci... adă-mi-l așa.

Formulasem într'adevăr rețeta lui Metchnikof, pentru ca alimentul balcanic să-și producă efectul. Chelnerul însă, necunoscător al teoriei, își întări numai părerea că, de bună samă... îmi lipsește ceva.

Castronașul sosi, dar aducătorul se depărtă iute, din prudență socot. Căci admitând că conținutul felegeanului corespundea întocmai numărului respectiv de pe *menu*, rămânea de cercetat căror împrejurări datora el o colorație suspectă. Și fiindcă chestiunea, sugerată în chipul cel mai natural, aștepta un răspuns, deaceia mă adresai către un bunduc care tocmai trecea grăbit pe lângă mine, cu un clit de farfurii :

- Ce are laptele pe deasupra ?

Omul interpelat îmi aruncă mai întâiu o păreche de ochi cașicum cu întrebarea mea i-aș fi distrus fericirea vieții, apoi îmi răspunse în treacăt, vorbind foarte repede și apăsător, mișcându-și fața întocmai ca un epileptic :

— *Așa așa vine dela fabricațiune a lui...*

„Și ăsta e *Rumun mațedonean*“, îmi zisei eu.

Acuma altă problemă se ivea : să mi-l însușesc cum vine „dela fabricațiune a lui“ sau mai bine să-l abandonez și pe dânsul? Aceasta era întrebarea. Mă gândii la Metchnikof... „Oare el ce-ar face, dacă ar fi în locul meu? La urma urmei... poate prelungește viața... și fără fructul arab...“.

Cu acest îndemn, am pus mâna pe coada linguștii, hotărît să încep atacul. Dar, când să dau prima lovitură, am simțit neașteptat căzând de sus ceva umed și, sub ochii mei, conținutul vasului se mări puținel. Mă uit cu mirare pe mână, apoi, cu acelaș sentiment, în castron: era ceiace orbise de demult pe sârmanul Tobie din Biblie. Râdic ochii... cuiburi de rândunele !

...A ! Sfinte păsări călătoare ! Ospitalitatea de care vă bucurați chiar aici îmi satisface sentimentele în privința persistenței obiceiurilor bătrânești... De cât... voi nu vă veți supăra că gusturile asupra cărora m'am fixat de mult, sunt de parte de acele ale fiilor din fostul Imperiu Ceresc...

Am lăsat iaurtul, după cum lăsasem și momița, am plătit tot, am dat un bacșiș bun băiatului care m'a servit și care a rămas incredințat că nu sunt în toate mințile, și am ieșit iute din „cel mai bun restaurant...”

*

Cătră sară, m'am dus să-mi văd adăpostul : evenimentele zilei mi-l făceau cu deosebire prețios. Proprietarul, cum m'a văzut, m'a întrebat :

— Puteți dormi cu mai mulți în odaie ?

— Subt nici un cuvânt : nu pot închide ochii.

Domnul Boțaiani rămase pe gânduri. Fui cuprins de o neagră presimțire.

— Atunci să vă dau un loc în odaia Madamei.

— Dar Madama unde-i ?

Intrebarea a fost pusă, bine înțeles, în glumă...

— N'aveți nici o supărare. Este loc de două paturi.

Crezui că și el glumește, dar Grecul era foarte serios.

— Bine, Domnule Boțaiani — am început eu să mă înfurii — sper că nu-ți închipui să dorm la un loc cu madama dumitale...

Și ușurința cu care-mi propunea lucrul, făcu să-mi treacă pe dinainte o matahală scurtă și groasă legănându-se pe picioare voluminoase. În

fața acestei imagini, indignarea mea deveni manifestă...

Grecul căzu din nou pe gânduri :

— Atunci... așteptați... să vorbesc cu Madama...

Revenind, mă anunță că în hatârul lui Sofian, Madama a consimțit să doarmă noaptea asta aiurea, așa că voi fi instalat tot în odaia ei, dar fără dânsa.

Ah, Dumnezeu! Dacă ar fi să trăiesc de-acum înainte, cât a trăit Noe după potop, și încă n'ășuita noaptea pe care am petrecut-o — vorba vine — în odaia Madamei din „Vila Splendidă“.

..Vila Splendidă !... De sigur că cel care a botezat-o astfel, a fost un glumeț ori un mare mizantrop, altfel nu-mi pot explica ironia amară cuprinsă în aceste două cuvinte.

Când am intrat în odaie, am rămas consternat ! La flacăra slabă a chibritului, mi-a apărut în toată splendoarea încăperea care avea să mă adăpostească. Trei pereți, zugrăviți de ploi și de vreme cu desene variate; un morman de covoare, ieșite din uz, străjuind semeț într'un ungher, și fundul de scări care, printr'o ingenioasă combinație arhitectonică, alcătuiă în bună parte și tavanul, rânjiră la mine într'o clipă sinistră. Mi-a trebuit tot curajul de care dispun în cumpene grele, ca să nu dau îndărăt. Iar patul... numai oaspeții lui Procust trebuie să fi avut sentimen-

tele mele. Am fost foarte mulțămît că n'am găsit nici o lumină, să nu mai admir și mobila în detaliu. M'am culcat, hotărît să dorm...

N'am apucat bine să mă întind în patul, care devenise al meu, și auzii un sgomot scurt de insectă sburând, urmat de-o mică plesnitură de părete. Ascultai neliniștit. Imediat, din partea opusă, acelaș sgomot și altă plesnitură la fel, apoi... o sfârâială de titirez deasupra mea și însfârșit ceva îmi căzu pe față. Apuc repede : un gândac. Il trântesc de podele și mă culc iarăș. Altul... pe urmă încă unul.. Ah, Domnule Boțaiani !...

Gândacii sburau prin odaie în scurte explorații și cu mișcări inerte cădeau drept peste mine. Li culegeam prin pat, apoi îi trânteam de pământ cu gesturi grandioase. De prisos ! Păreau că izvorăsc. Cercetai pe unde vin. Ușa și geamul erau închise. Pe ochiul de sticlă al intrării o rază dela o lampă vecină cădea drept în odaia Madamei. Eu însă, partizan acuma al întunericului absolut, am chibzuit cum să astup dâra luminoasă care îmi scosese la iveală această neagră populație. Arunc o privire circulară : într'un cuiu deslușesc un veșmânt — fusta Madamei. O întind cu anevoie pe geamul dela ușă... dar operația nu reușește pe deplin. Dacă, aș pune deasupra și surtucul meu? N'am unde să-l prind. Mai bine să mă culc. M'am apropiat de pat și, cu sentimentul u-

nui om care n'are încotro, m'am aruncat în mijlocul lui, acoperindu-mă cu cerșaful în întregime. Simții că mă înăbuș, și din lipsă de aer și de mirosul învălișului. Incerc altă stratagemă: îmi ascund capul sub pernă. Gânduri oribile mă năvălesc... arunc chilota cât colo! Alt gândac... În bătaia razei de lumină mă uit la ceasornic: unu. Până în ziuă mai este. Părăsesc patul din nou și, cu pași desperați, măsur spațiul strâmt al odăii. Ochii mă ustură... capul îmi vâjâie. Cum străbăteam camera dela geam până la ușă, zăresc pe masă un vas cu un lichid albicios în care forme negre ieșeau pe de-asupra, ca niște insule plutitoare. Mă uit cu atenție: o oală cu lapte acru sau așa ceva, iar înăuntrul ei, vreo douăzeci de gândaci își găsiseră acolo o moarte prematură. Unii mișcau încă făcând sforțări desperate. Cercetez prin casă... nu aflu ce caut. Scotocesc prin buzunările hainelor... găsesc un creion și cu dânsul amestec laptele, cu intenții criminale. Un gândac lângă ceafă... îl înșfac repede și schițez un gest eroic... Imi veni o idee... îl arunc în oala cu lapte. Din acest moment dușmanii mei își găsiră mormântul. Dar ce folos? Zece pier... o sută mor... în lapte acru... sute vin în locul lor!

*

De multă vreme necazurile vieții mi-au inspirat o filosofie care, fără să fie încheșată într'un

sistem, am experimentat-o de câteva ori cu oarecare folos.

Mulți poate, în locul meu, s'ar fi revoltat blestemându-și ceasul când au venit pe lume, sau cârtind împotriva Creatorului, ori chiar făcând un scandal nocturn. Eu... nu! Din contra: în astfel de ocazii mă rezignez! Iată filosofia mea pe care ți-o recomand și duminică, cetitorule, dacă cumva păcatele proprii, ale părinților tăi sau ale vreunui strămoș îndepărtat, te vor aduce vreodată în Vila Splendidă! Imi alcătui prin urmare programul: gândacii în lapte și resignare completă! Nu-mi închipuiam că geniul Madamei, pe care-l simțeam plutind vag prin odaie, îmi rezervă oarecare surprize, nici că evenimentele acestei nopți vor depăși filosofia mea. Pentru moment, remediul își produsese efectul practic. Intins pe pat, cu ochii închiși, cu mâinile pe piept, mă învăluisem într'o blândă ataraxie care începuse să mă facă nesimțitor la asperitățile locului. Aproape să ațipesc... când, de sus, din tavan, așa mi s'a părut... buf! sări pe pieptul meu un animal. Pipăii fără grabire... „O mătă“, zic în gând... „Poate un motan...“ judecând după mărime. „Bun! Măța Madamei“. N'o așteptam, dar lucrul mi s'a părut tare natural. M'am scoborît din pat și, apucând-o bineșor de după ceafă, am deschis geamul și am expulzat-o fără mânie. Un țipăt omenesc... mai e-

xact de femeie: asvârlisem animalul nu afară, cum socotisem cu nevinovăție, ci peste o ființă de sex feminin care probabil nu se înarmase cu filosofia mea. M'am aruncat repede pe pat, care s'a clătinat ca o barcă pe o mare tălăzuită, și, cu inima svâcnind, am așteptat desfășurarea scandalului. Din fericire, afară de uimirea aceleia ce primise pe neașteptate motanul, altceva nu ș'a mai întâmplat.

Gândacii roiau. Sgomotul lor se amesteca de astădată cu un ronțait ușor. Mă rădic pe jumătate și, cu palpitații violente, îmi ascut auzul căutând să deslușesc vietatea care își făcuse acum apariția. În lumina razei fatale, se ivi un șoricel. El se opri brusc mușluind în loc cu botișorul, apoi, cu pași mărunți, mai străbătu o etapă, După dânsul, încă unul..

Aici trebuie să fac o mărturisire :

De câni nu mă tem; chiar dulăi să fie, știu să mă apăr. Caii nu-mi inspiră frică: copil, treceam pe subt pânțele lor. Pe buhau îl admir. Leii și tigrii nu mă înspăimântă; pot scoate răgete cât de sinistre, stau liniștit, mai ales dacă gratiile cuștii sunt solide. Dar de șoareci, o groază stupidă mă cuprinde, numai cât îi văd. Să fie scârba cât de mic, pentru mine e tot una. Stăpânit de panică, în asemenea momente mă urc vertiginos pe mobila cea mai înaltă și, cu mâinile între pi-

cioare, dănțuesc o tarantelă până ce dihania se face nevăzută.

Cum i-am zărit deci în acea noapte memorabilă, m'am ghemuit în pat ascultându-mi svâcnirile inimii. În desperarea mea, regretai acum a pisica ! Auzeam cum rodeau ceva într'un ungher : „Oare se vor sui și ei pe mine ?“ Acest gând îmi deslănțui întreaga forță motrice de care dispuneam în acel moment și asvârlind vajnic din picioare, patul s'a clătinat... și o prăbușire infernală mă aruncă la pământ...

— „Nu-i nimica!...“ am spus celor câteva capete speriate și buhoase care apărură pela geamuri bombănind. „Vă rog, nu vă deranjați... Patul...“

Imposibil să mai dorm. Mă uit la ceas : două și un sfert. Mă îmbrac și ies din odaie. În sală, pe jos, dormeau câteva ființe omenești. „Cine știe ? Poate aici e și Madama“. În vârful degetelor mă îndrept spre ieșire. Ușa încuiată ! Li aflui secretul și cu mișcări de asasin o deschid binișor. Ah, aerul nopții, după acel din odaia Madamei ! Tot sunt momente de mulțămire în viață ! Am făcut câțiva pași și... deodată m'am oprit înmărmurit... Înaintea mea aveam un spectacol grandios ! În jurul unui felinar aprins, milioane de gândaci se roteau cu o adevărată frenezie. Sgomotul lor, ca al unei uzine laborioase, se auzea

măreț în liniștea întunericului. Am rămas aiurit! Mi se părea că mă găsesc într'o regiune misterioasă, undeva... la capătul pământului, în împărăția gândacilor, unde, izolat ca Robinson, trebuia să-mi acomodez viața, alături de aceste întunecate gânganii...

După ce am admirat îndeajuns priveliștea, care nu era trecută în prospect, am apucat încotro am văzut cu ochii. Din când în când întorceam capul spre felinarul fantastic. Aveam vrasăzică cum să-mi petrec vremea până în ziuă. Cum mergeam, preocupat de gândul dacă disdediminează voi găsi o trăsură liberă, cu cai bine hrăniți... văd ceva înainte. Deosebesc un bărbat. „Atât mai bine, ne vom uita împreună la gândaci“.

Și, cu multă încredere, m'am îndreptat înspre dânsul.

— Stăi! răcni omul meu, cu glas alterat.

M'am oprit înspăimântat. Recunoscând uniformă poliției, fui neliniștit.

— Ce faci aici ?

— După cum vezi... mă plimb.

— La ora asta ?

— Da. N'am putut să dorm.

— Cine ești ?

I-am spus numele, pronumele, ocupația, locul unde m'am născut și pentru ce am venit la băi... Excursiune de plăcere...

— Mi se pare că te-am mai văzut pe dumneata și astănoapte, pe lângă Nicula Grecul, unde tocmai s'a făcut o spargere...

Și polițaiul apăsă pe cuvântul *tocmai*...

— Nu, Domnule, te înșeli... nu m'ai văzut și nici nu cred să mă mai vadă cineva vreodată pe aici începând de mâni dimineață...

Omul siguranței a continuat să se uite bănuitor voind se vede cu tot dinadinsul să stabilească o corelație între persoana mea și spargerea dela Nicula Grecul...

Dacă am văzut atunci că plimbarea poate să-mi aducă niscaiva neplăceri, m'am întors îndărăt și, până când aurora cu degetele-i de roze a împrăștiat întunericul opac, am admirat gândacii bezmetici...

*

Dimineața — încă nu începuse pacienții să se îndrepte cu păturile în cap spre băile rău aromitoare, când eu îmi și luasem toate măsurile. Aveam vasăzică să mă întorc cu tramcarul care pleacă din Lacul-Amar în fiecare zi înspre capitala județului, la opt ore a. m. Cum așteaptă naufragiatul barca de salvare, așa am așteptat și eu vehiculul mântuitor. Iar când clopotele și tălăngile răsunară melodios la capătul satului, mi-am

luat geamantanul și am pornit vesel să-i ies înainte. Am mulțămît călduros Domnului Boțaiani care, în hatârul lui Sofian, mi-a luat numai 5 lei pentru odaie, fără să aibă nici o pretenție asupra stricăciunilor, am dat un bacșiș bun Madamei — sfinte Dumnezeule ! — pentru mărinimia ei și, cu sufletul ușor, mă simțeam gata să fac chiar ocolul pământului. Iată și tramcarul binecuvântat ! Mi s'a eliberat biletul, bagajul l-am așezat la loc potrivit și, măcar că mai era pân' la plecare — tot mai bine să fiu prin apropiere...

Caii, patru la număr, cu căpețelele scoase, ronțăiau niște ogrinji scuturând în răstâmpuri tălăngile dela gât. Cineva a spus despre acest patru-ped că e cel mai nobil animal de pe pământ. Poate cu vreo două decenii în urmă să fi beneficiat și ei sârmanii ceva din această caracterizare, — dar acum aveau toți patru un aer tare plebeian. Oricum, felul lor de a fi se împăca cu sentimentele mele democrate. Când s'a apropiat ora plecării, mi-am făcut cruce, căci așa făcea și bietul tata, Dumnezeu să-l ierte, când pornea la drum. Am luat loc pe bancă, între un popă voluminos și un turc arămiu. Eram fericit ! Pasagerii soseau unul câte unul și tramcarul se umplu. Ne având nimica de făcut, mă uitam voios la tovarășii mei de călătorie...

O cuconiță cam corpulentă, veni însoțită de un

fercheș sergent-major, care rămânea pe loc, și de un cățel flocos, care pleca. Doamna era îmbrăcată sic : fustă *champagne*, bluză albă *en choeur*, mâneci scurte, coate goale, dantele cu profuziune. Un șarpe de *doublé* îi încolăcea mâna stângă, iar pe cap o pălărie *bébé*, cu maci deochiați, o aranja de minune. Un voal mare îi cădea pe figură, iar altele și mai lungi fluturau dinapoi, în bătaia vântului, ca cozile unui smeu. Cățelușul — un pudel — era și el împodobit cu o cordea albastră, strânsă într'un nod artistic ce-i atârna frumos într'o parte.

Domnul Sergent-major găsi un loc cuconiței, apoi o întrebă cu afecțiune :

— Stai bine ?

— Foarte rău. Știi că nu-s deprinsă cu tramcarul.

Popa tuși.

Doamna, schițând o mimică cași când și-ar fi stors o lămâie pe limbă, nu-și găsea astâmpăr.

— Las' că nu-i mult... ajungeți îndată, o liniști Domnu Sergent-major.

— Mă doare capul, ne spuse nouă cuconița. Apoi, cătră tovarășul său care, rezemat în sabie, așteptă plecarea vechiculului :

— Nu sta în soare, Turel. Vrei să-ți fie rău ? Na-ți umbreluța mea...

Și Doamna îi întinse cortelul, asortat cu pălăria, pentru a-i procura un adăpost.

— Is deprins să stau în soare, zise Turel respingându-i politicoș oferta.

— Teribil mă doare capul. De ce nu plecăm?

Intrebarea din urmă a cuconiței ne-a fost adresată nouă, cu un pronunțat accent de mustrare.

— Poate mai vin pasageri, răspuse popa.

Insfârșit vreo cincisprezece persoane (locurile erau ceva mai puține) ocupară complect amândouă băncile. Vezeteul, — un țigan negru, cu o lată strungăreață, — se urcă pe capră și puse mână pe hățuri. Eu îmi făcui iar cruce, dar cuconița :

— Te rog... un moment...

Și dându-se jos, sărută dulce pe Domnul Vagmistru, apoi spuse vezeteului :

— Deacuma haide, băiete ! — iar cătră Turel : „Să-mi scrii, puiule !“

— Se vede că vă despărțiți pentru multă vreme — voi să știe popa.

— Aș! Unde pot? Peste trei zile vine și el...

Caii se opintiră, și harabaua porni plecându-se brusc pe partea dreaptă, apoi, fără tranziție, se poticni la fel pe cea stângă. În ultima alternativă, fesul turcului se strâmbă și el pe urechea corespunzătoare.

Cuconița începu să vorbească cu cățelul:

— Ce mai zici tu, *mon cher*?

Dar potaia obrăznicindu-se :

— Șezi binișor, Bibi !

Doamna, cu toată durerea de cap, avea chef de vorbă. Pe câțiva dintre noi ne cercetă amănunțit de unde suntem, când am venit, care ne este starea civilă și mai ales ce afecțiuni maladive ne-au adus pe aici. Apoi ne întrebă colectiv:

— Vă supără fumul ?

Și punând picior peste picior, pentru a răsuci o țigară, făcu vizibil un pantof cam mare, prins cu o prea frumoasă buclă aurită.

După ce am străbătut o bucată bună, vezeteul opri caii, apoi, cu tonul unui conductor de tren când cere biletele :

„Jos, Domnilor !“

Era un deal. Noi ascultarăm de comandă, dar cuconița... nu !... că pe dânsa o doare capul. „Și apoi eu pot să rămân, că-s ușurică“.

Dar automedonul fu de altă părere :

— Dă-te jos, cucoană, nu vezi că boalele astea de-abia pot să se urnească, mânca-le-ar lupu !...

Doamna fu nevoită să descindă arătând de astădată până sus un frumos ciorap albastru.

Vezeteul se coborî și el.

Caii, cu gâturile întinse, se înțepeneau pe pi-

cioarele lor stricate opintindu-se din toate puterile. Apoi, se opriră brusc, și, în clipa următoare, tramcarul dădu înapoi.

— Pune-ți mâna și împingeți... altfel rămâneți aici... răcni vezeteul.

Cuconița... nu... că ea nu 'mpinge, c'o doare capul.

Noi, auzind amenințarea, ne-am grăbit să dăm mână de ajutor.

„Hi !... Hi-hi-hi !... ha !“ — răcnea țiganul — „Acu !... haida !... Odată-acu“ !...

Și mergând pe lângă cai, el îndemna vârtos din hături și din gură uitându-se semnificativ când la noi când la cele patru animale șoldite, învârtind harapnicul pe deasupra capetelor noastre.

Impingeam de ne alunecau picioarele. Chiar cuconița consimțise la această corvadă uitând durerea de cap...

„Acu ! Odată toți !“ răcni faraonul, și în entuziasmul lui fu să ne croiască chiar cu biciul, dar luându-și de samă, unul din cai primi el o strașnică lovitură...

„Haide-ha !... ha-ha !... Acu-acu !... Odată toți ! Cu toții, băieți ! Nu te da, părinte... Hopa !...“

Și vezeteul opri cursierii.

Calvarul era trecut. Răsuflarăm din greu și noi și dobitoacele.

— Să se odihnească puțin caii, zise omul.

Consimțirăm bineînțeles, căci beneficiam și noi de repaus. Popa scoase o batistă colorată, cât un prosop, se șterse de sudoare pe cap, pe gât, își așeză apoi coada, și zise :

— Bre! d'apoi aici a fost muncă, nu glumă!...

— Impingeai, părinte, de mâncai pământ, zise unul.

— Ce să faci, taică? N'ai auzit că altfel rămâneai pe deal?

Tiganul își aprinse luleaua, apoi suindu-se pe capră :

— De-acu țineți-vă bine că pornește *otămobila...*

Merserăm cât vom fi mers, clătinându-ne când la dreapta când la stânga, ba odată cât pe ce să ne răstoarne într'un șanț, spre marea spaimă a cuconiței și, după o bucată de vreme, vezeteul opri iar caii :

„Jos, Domnilor!“

După deal, natural venise și valea.

Cuconița nu !... că pe dânsa o doare capul. Dar vezeteul răcni: „Dă-te jos, cucoană, ori vrei să-ți sară alea din cap!“ — făcând probabil aluzie, măcar că pusese mâna pe iușcă, la primejdia unei scoborîri nesigure în tramcar...

Dar cucoana se înfurie de astădată :

— Las' că m'oiu întâlni eu cu stăpânul tău, să

văd el te-a învățat să te porți mojić cu damele?
Mocofane !

— Acù eram să-i zic și stăpânului una ! i-o întoarse țiganul scoțându-și luleaua din gură și făcând să funcționeze strungăreața...

Vezeteul, pe jos, cu hățurile strânse, începu să potolească avântul fugarilor :

„Ho-ho !... tpruci ! ho !... domol !... tot domol“ !...

Dar tramcarul greu, și piedica stricată... și bagaje multe... și valea cam mare... așa că scoborîrea devenea precipitată....

— Puneți mâna, că se duce dracului de râpă, răcni vezeteul începând să alerge fără voie...

Am apucat de arcuri silindu-ne să micșurăm viteza. De astădată trăgeam înapoi umezindu-ne în răstâmpuri palmele înfierbântate și îndoindu-ne de șele. Harabaua își urma însă mersul tot mai grăbit, cu toate silințele noastre; iar noi, legănându-ne, alergam cu pas mărunț, sacadat, cu fețe congestionate, într'o învălmășeală comică, măcar că tragedia era atât de aproape...

Și, după ce am fost târîți astfel din capul dealului până în vale, am ajuns la locul drept. Vezeteul opri caii și plecându-și pălăria pe ceafă, dădu drumul unei groaznice imprecății, fără să precizeze mai mult cui era adresată.

La primul popas — o cârciumă — cuconița a

poruncit un păhărel de rom „dar nu mare!“, iar eu o cafea turcească, care mi-a adus aminte de Nicula Grecul, din mahalaua comisarului. Am ajuns în oraș, fără alt incident. Aici m'am despăgubit de excursiunea de plăcere — dar de atunci am zis adio stațiunilor noastre balneare...

Pentru Bal . . .

PENTRU BAL . . .

În casă la Domnul Cuparencu și așa nu era tocmai ordine. Las'că praful pe mobilele cu suprafețe mai întinse te ademenea la adevărate inscripții, care dispăreau numai sub depozite nouă, iar painjenii își arătau în tihnă toată măestria de care erau capabili, dar obiecte cu totul nepotrivite destinației odăilor, staționau acolo nestingherite cu săptămânile. Și... nu numai atâta. Dacă o ustensilă domestică era compusă, de exemplu, din mai multe părți, după întrebuințare, fiecare din ele era considerată ca o individualitate de sine stătătoare și deci băgată în alt loc, așa că, la nevoie, cu greu le mai puteai aduna, pentru ca aparatul să-și îndeplinească menirea. De chei... nu mai vorbesc: la fiecare două săptămâni se co-

manda alt rând. De aceia, de câteva ori s'a întâmplat ca într'un moment oarecare să fie disponibile pentru aceiaș broască câte trei și patru chei, găsite din întâmplare prin locuri pe unde nici prin gând nu ți-ar fi dat să le cauți. Inșă specialitatea casei, care purta marca Doamnei Cuparencu, era ca prin antrete ori prin dreptul ușilor mai frecventate să se așeze de cu ziuă lăzi, scaune scunde ori câte o căldare cu apă care rămăneau acolo și după ce întunericul le ascundea forma. Intr'un cuvânt, se proceda astfel în această privință, ca genunchii și țurloaiele Domnului Cuparencu să se aleagă cu răni și vânătăi, dumnealui trecând uneori prin spaimile morții.

Iar sara, după ce stăpânii casei se așezau osteniți în pat și viața înceta cu totul în odăile de jos, începea sus o sarabandă satanică. Se auzea prin pod țuituri și covițăeli ascuțite, urmate de trânte voinicești, apoi cineva deșerta un săculeț cu nuci și în sfârșit alergături în galop, adevărate curse, de câte două și trei ori în toată lungimea tavanului. Când toate aceste sgomote îl făceau pe Domnul Cuparencu să tresară din somn, după ce se desmeticea puținel identificând condițiile locului, asculta cu atenție încordată expansiunea faunei sale misterioase și, de multe ori, din pricina ei, nu mai putea închide ochii până în ziuă.

Neorânduelile pomenite se întâmplau nu fiindcă n'ar fi avut cine să facă puțină ordine înăuntru și să domolească entuziasmul cursierilor nocturni. Căci Doamna Cuparencu, soția patronului casei, e tânără, sănătoasă și frumoasă. Dar dumisale îi repugnă să se amestece în astfel de treburi, lucru pe care l-a și adus la cunoștința bărbatului său chiar a doua zi de nuntă spunându-i ritos că ea s'a măritat să fie cucoană, nu bucătăreasă sau fată 'n casă. Și ce cucoană ar mai fi dumneaei dacă ar vântura prin odăi mătura de painjeni ori ar cotrobăi prin pod? Asemenea lucruri nu le fac azi nici servitoarele. Prin urmare, asta înseamnă că Domnul Cuparencu trebuie să-și iee nădejdea unei schimbări în mai bine a gospodăriei, atâta vreme cât Cucoana își va ține prestigiul sus, și deacea neajunsurile de care se plângea uneori, deveneau din zi în zi tot mai supărătoare...

*

De două săptămâni însă lucrurile s'au mai înrăutățit, și anume de când Domnul și Doamna Cuparencu au fost poftiți la balul Crucii Roșii ce se dădea în sala Prefecturii Județului și la care aveau să iee parte toate notabilitățile orașului, ba chiar și Domnul Porumbescu, Ministrul Lucrări-

lor Publice, în calitatea sa de șef al organizației politice locale. Din acea zi toate merg pe dos în casă la Domnul Cuparencu. De pildă azi : duminelui a ieșit în oraș fără să-și poată lua cafeaua cu lapte, la dejun mâncarea a crăntănit, iar paharul i-a mirosit a otreapă. Domnul Cuparencu s'a sculat dela masă fără să zică ceva... de altfel... nici n'ar fi avut cui, căci Roza era beată — dar, când a trecut prin ietac, a spus cătră soția sa care mânca în pat :

„De s'ar sfârși odată și cu balul ista“.

Vorbele acestea erau o aluzie directă la Doamna Cuparencu care, de două zile, nu s'a mai sculat din așternut, pentru ca desară, când e balul, să fie *freșă*.

Domnul Cuparencu s'a plimbat de două ori în sus și în jos prin ietac, împovărat de un sentiment care-l făcea să nu prețuiască viața, apoi și-a scos ceasul și a constatat că până să se ducă la tribunal are vreme să aștească cinci minute. Cu gândul acesta a trecut în odaia alăturată și s'a lăsat pe canapea. Dar n'a apucat să închidă bine ochii și de afară veni până la dânsul un țipăt al bucătăresei, însoțit de câteva expresii ardelențești. Doamna Cuparencu, care sta întinsă cu mânilen sus, ca să se facă albe, strigă din pat :

— Iorgule, tu ce faci? Iar te-ai culcat? (Dom-

nul Cuparencu se mai culcase și ieri, tot pe vremea asta). Vezi ce are bețiva.

Și, fără să-și schimbe poziția:

„N'am cap să stau și eu nici cinci minute liniștită“.

Domnul Cuparencu renunțând la veleitățile sale, se sculă, potoli pe Roza care se certa cu o vecină, apoi plecă la treabă.

Dar activitatea Domnului Cuparencu e mai puțin interesantă, de aceea trecem peste ea. Acea a soției sale merită însă să fie înregistrată.

*

Doamna Cuparencu, după plecarea bărbatului, a mai stat câțeva vreme cu mâinile ridicate, iar într'un târziu, se încumetă să se scoale.

Se rădică întâiu pe jumătate și capul îi apărură tot plin de bigudi-uri, învârtite încă din ziua trecută, pentru ca ondulațiile părului să fie rezistente. Apoi luă o oglindă cu coadă — ce stătea lângă dânsa — își cercetă cu atenție fața netezindu-și umerii obrazului, se uită de aproape la ochi, descoperi o ușoară „laba găștei“ pe care o tipări cu mare grijă, doar-doar s'ar face nevăzută, își arată dinții sus și jos, pe urmă sună.

Roza apărură :

— Ce-a fost afară, Rozo? Iar te-ai îmbătat...

— Da pocnească-i ochii cui a beut batâr o chicătură...

— Lasă... nu te mai jura... că într'o zi chiar au să-ți pocnească...

— No... pocnească cât o vrea...

— Du-te și pune pe foc oala cea mare cu apă și când a clocoti bine... da știi să forfotească... să mi-o aduci aici.

Roza întrebă :

— Desară ce gătesc ?

Stăpâna răspunse plictisită :

— Fă ce știi... n'am vreme să mă ocup de asta.

Doamna Cuparencu se dădu jos din pat, luă pe dânsa un *saut-de-lit* cu desene japoneze, își vârî picioarele goale în pantofi și întinse o acoperitură peste așterutul strâns în grabă. După asta scoase din garderob rochia de *mouseline de soie*, roză, pe care o așeză cu mare grijă drept la mijlocul patului; lângă dânsa puse îndată — pentru a se putea vedea conveniența — o dantelă de fir *or*, întreruptă printr'o bandă de catifea violetă, brodată cu spice de grâu de culoarea dantelei. Doamna Cuparencu le admiră pe amândouă dela distanță, întâiu drept în față, apoi puțin pieziș, rămânând satisfăcută de armonia combinației. Pe urmă, tot din garderob scoase și *dessous-ul de charmeuse rose*, cu bretele de panglică, la culoare, al cărui loc fu pe sofaua rotundă. Ieșiră în-

dată la iveală pantofii mici, de nuanță *chair*, care veniră tot pe sofa, mai la capăt; așezați cu atenție ca să formeze amândoi un unghiu ascuțit, iar ciorapii de mătasă, la fel cu pantofii, fură îndoiți pe speteaza scaunului, după ce, bine înțeles, au fost examinați cu profundă luare-aminte dacă cumva n'au vreun betesug. Mănușile *beurre-frais* — trecute mai ieri printr'o abundentă baie de benzină, au fost rânduite pe scaun, în toată lungimea lor, făcând oarecum un *pendant* cu ciorapii de pe spetează. Insfârșit evantaiul de pene, deschis și închis la repezeală, își găsi și el odihna de partea cealaltă a rochiei, căpătînd o notă bună dela inspectoarea lui.

Dar Doamna Cuparencu își amintește ceva și din scriin scoate o camelie și o roză — care poți să juri că-s naturale — și le aliniază și pe dânsesele tot pe pat, însă în partea opusă a evantaiului.

După ce și-a așezat astfel fiecare obiect la îndemână, Cuconița noastră își încercă un pantof, numai pentru a vedea ce formă va căpăta piciorul cu coloarea aleasă anume din București. Și pe când trăgea ciorapul pînă sus, gata să-l introducă în pantoful *chair*, deodată un ochiu al împletiturii, aninat de unghia trandafirică a arătătorului dela mîna dreaptă, s'a desprins pînă jos cu așa exactitate, cum desigur n'ar fi izbutit dacă ar fi vrut s'o facă înadins. Doamna Cuparencu s'a

îngălbenit simțind în partea stângă o tresărire violentă. Dându-și samă de imensitatea nenorocirii și găsimdu-se în fața unui dezastru ireparabil, sună prelung.

Bucătăreasa veni numaidecât. Stăpâna îi vorbi cu glas întretăiat :

— Dă fuga la tribunal și chiamă pe Domnu. Să lese totul și să vie iute acasă. Să nu caști gura pe stradă... cum ți-i obiceiul... și să te întorci la moment. Ai auzit ?

Roza alergă la Domnul Cuparencu pe care-l găsi la secția întâia așteptând sentința unui proces unde tocmai pledase. După răsuflarea sgomotoasă a femeii, avocatul crezu că l-a lovit vreo nenorocire și uitând și de sentință și de client, veni și el într'un suflet acasă.

Intrând la soția sa, o întrebă gâfâind :

— Pentru Dumnezeu... ce este ?

Doamna Cuparencu, cu obrazul palid și cu suferința în față, îi întinse ciorapul :

— Du-te iute la Pruncu sau la Horoviț și cumpără-mi o păreche de ciorapi la fel. Dă cât ți-a cere. Dar uită-te bine să fie identici. Eu nu pot ieși.

Domnul Cuparencu întrebă cam perplex :

— Dar ce s'a întâmplat ?

— Nu mă mai cerceta... Du-te iute... cât e lumină... A ieșit un fir.

— Ei și ?

Doamna Cuparencu se înfurie :

— Cum ei și ? Pot să mă duc cu ciorapul destrămat ?

Bărbatul, nefiind se vede convins, inspectă împletitura căutând să-și dea samă dacă într'adevăr face să se ostenească pân' la magazin.

— Poate nu se observă — încercă el.

Doamna Cuparencu îi smunci ciorapul din mână, dându-i pe cel bun :

— Nu vorbi prostii... Du-te iute.

— Mă rog... pentru asta m'ai chemat ?

— Sigur că pentru asta.

Domnul Cuparencu plecă rădicându-și mâinile în sus, dintre care una cu ciorapul :

— Dumnezeule, multă minte îți trebuie ! De s'ar isprăvi odată și cu balul ista...

Dar cucoana, neluând în samă imprecățiile soțului, îi strigă din urmă :

— Vezi să fie identici !

Cum plecă bărbatul, Doamna Cuparencu se duse la biuroul lui și scrise repede o scrisoare. Chemă apoi pe Roza. Și punându-i în mână ciorapul stricat :

— Roza, du-te până la Sofi cu scrisoarea asta. Are să-ți dea un pachet... Bagă de samă să nu-l pierzi... și vină repede acasă. Spune-i și din gură să-mi împrumute o păreche sau două de ciorapi

din cei pe care i-a adus din București, dacă se potrivesc la culoare cu ai mei. Ai înțeles?

— Am înțeles, cocoană.

— Ei, ce-ai să spui?

— Am să spun că... la cocoana Safta...

— Spune mai iute, dobitoaco!

— Să-ți dee două părechi de ...călțuni.

— Nu numaidecât două... și una îmi ajunge... dacă e la fel cu ciorapul meu. Ai înțeles?

Roza luă proba și scrisoarea și plecă numaidecât. După o bucată de vreme, care i se păru Doamnei Cuparencu un an, soțul se întoarse, și dela ușă, îi spuse cu un aer triumfător :

— Am găsit.

— Bravo, Iorgule!

Și Domnul Cuparencu îi întinse un pachetel învălit în hârtie subțire. Soția sa îl desfăcu în grabă, și se înfurie numai cât se uită la conținut :

— Bine, Iorgule, ce fel de om ești? Se potrivește aista cu-aista?

Ca să facă dovadă și mai evidentă, Doamna apropie cei trei ciorapi unul de altul ținându-i așa ca să cadă lumina pe dânșii.

— Eu văd că se potrivesc foarte bine — făcu Domnul Cuparencu stricându-i-se pe loc dispoziția.

— Ah, când îl aud vorbind !...

— Bine, dragă, și Horoviț a spus că-s identici...

— Dar tu n'ai ochi? Nu vezi că unii sunt *rose-chair* și alții *rose-thé*?

— Ce știi eu de prostiile tale?

— Dacă nu știi... de ce te îndeși să te duci?

— Cum?... Mă îndes eu? Nu m'ai chemat tu dela tribunal?

— Te-am chemat crezând că ești om... dar dacă știam că nu ești bun de nimica... nu te mai chemam.

— Acuma mă și insulti... Insultă-mă încaltea bine... c'așa mi se cade... dacă ascult de nebuniile tale...

Și Domnul Cuparencu trântindu-și pălăria pe cap se duse iute la tribunal să iee cunoștință de rezultatul procesului.

Abia ieși dumnealui și intră Roza.

Ea îi întinse un petec de hârtie și ciorapul cu firul rupt. Doamna Cuparencu află că Sofi și-a cumpărat într'adevăr ciorapi dela București — dar nu se potrivesc de loc: ai ei sunt *rose-saumon*...

Cucoana se plimbă agitată prin odaie, cu ciorapii Domnului Cuparencu în mână. Din când în când se uita la ei punând alătura și pe cel destrămat și de fiecare dată constata absurditatea tonului. Ce e de făcut?... La cine să mai trimeată?

li va pune așa cum sunt, ...de și nu se potrivesc cu pantofii. Iată ce înseamnă să trăiești în provincie... poți să mori... nu găsești nimica !...

*

Resignată în fața fatalității, ea trecu la lavuar unde se spală pe față, pe gât, pe brațe, pe piept. Căută apoi ceva și nu găsi. Cercetă pe după oglindă, prin garderob, pe mesuță, și negăsind nici acolo, chemă pe Roza :

— Unde mi-i apa de castraveți ?

— Eu nu știu, cocoană...

— Era aici... Am pus-o cu mâna mea...

— Atunci musai trăbui să se găsească.

— Nu cumva ai luat-o tu ?

— Poi mie la ce mi-i bună ?

— Să nu te prind că iei ceva, păcătoaso, că te duc la poliție. A clocotit apa ?

— Și acuma colcăie...

— Du-te și-o adă.

Roza aduse din greu, ținând de cele două torți, o oală mare cu apă din care ieșeau aburi dogoritori. Ea o așeză jos răsufând ușurată. Apoi Doamna Cuparencu, întocmai cum ar oficia un ritual misterios pentru îmblânzirea geniilor răufăcătoare, își acoperi părul cu o bonetă de cauciuc, pe urmă și-l învăli legându-l strâns într'un ștergar vărgat, ale cărui capete rămase în sus ca două

urechi lungi. Părându-i-se că nu-i destul de apărată, se mai înfășură pe deasupra și cu un șervet gros care luă forma unui original turban. Ținând gata-pregătite alte trei prosoape păroase, porunci Rozei să răstoarne vasul în lighean. Și Doamna Cuparencu se repezi cu obrajii în vaporii înfierbântați făcând semne desperate bucătăresei s'o înmădușe cu prosoapele grele, ca să nu se irosească nici o părțică din emanațiile fierbinți...

Ea stătu câteva clipe deasupra ligheanului încins, apoi se trase puțin în lături, reveni și se retrase din nou, iarăș se plecă peste lighean și iarăș se îndepărtă, părând într'adevăr că îndeplinește cu minuțiozitate formula unui descântec.

După ce-și aburi bine obrazul, încât apa îi curgea în șiroaie, se liberă de învălișurile superflue, alergând apoi la oglindă să vadă efectul imediat. Și admirând puterea vaporilor într'un sens diferit de învățatul francez, (și el cu oala lui), se tamponă ușor cu un burete moale care scoase la iveală un obraz fraged și rumenit, convingându-se mai târziu că și opera bigudi-urilor rămăsese intactă...

Obosită de atâtea operații extenuante, se lăsă pe scaun comprimându-și pieptul. Rămase așa cu capul pe spate într'un pseudo-leșin. Dar vreme de stat nu e multă, căci oarele sunt aproape șase...

Doamna Cuparencu se așază comod înaintea oglinzii, după ce mai întâiu își puse la îndămnâă două cutii rotunde, câteva borcănășe, un flacon de parfum în cutioara lui, o periuță cu coada ruptă, două chibrituri stânse și o migdală prăjită.

Prioritatea o avu borcanul cel mare care și ieși din rând. Doamna luă cu trei degete din el o alifie și o întinse pe toată fața insistând mai ales pe subt ochi și prin jurul nasului. Rezemându-și capul pe speteaza scaunului făcu o pauză de câteva minute pentru ca unsoarea să-și producă efectul. După asta se șterse ușor cu un șervețel de olandă plecându-și așa de tare obrazul înspre oglindă, cași cum ar fi voit să-l treacă printr'însa. Își desfăcu apoi părul fluturându-l ca pe un stindard glorios având însă grijă să nu i se desfacă creții. După ce-l parfumă ușurel cu dopul flaconului, îi alese o cărare riguroasă, adunându-l la spate într'un moțoc provizor ce părea totuș grandios, din pricina iuțelii cu care fusese ticluit. Pieptănătura... e hotărîtă : à la Cléo.

Acuma se începea adevărata artă. De aceia veniră la rând pudra roză, pudra albă, care fură împărăștiate cu profuziune pe figură, și pe urmă alungate de pe unde nu trebuia de periuța invalidă ; iar dintr'o cutiuță mică, cât o monedă, un cocoloș de vată, colorată roș, atinse umerii obra-

jilor, bărbia urechii, prea puțin barba, ceva mai accentuat pe subt sprincene — și cocoloșul fu abandonat în folosul migdalei. Cu vârful ei se încunjură ochii, se încondeiară sprincenele trecându-l c'o mână sigură și prin gene dând un mic ajutor acestora din urmă și cele două chibrituri...

Doamna Cuparencu își desfăcu în urmă cocul și își scutură părul plecându-și capul într'o parte, trebuind acuma să-și reguleze definitiv cuafura. Dar, înainte de a începe această operă capitală, sună. După un minut, bucătăreasa deschise ușa, gata să execute porunca.

Stăpâna îi spuse :

— Rozo, du-te și te spală pe mâni. Iea huște din putina cu borș și freacă-te bine. Pe urmă să vii aici.

Când femeia ajunsese în bucătărie, tocmai se întorcea și Domnul Cuparencu. El întrebă pe bucătăreasă :

— Ce face Cucoana ?

Roza răspunse prompt :

— Se dă cu grețărîm.

Domnul Cuparencu veni în odaie la Doamna. Își aruncă pălăria în capătul neocupat al sofalei și voi să se așeze pe pat, lângă rochia de bal — dar nevasta răcni :

— Nu acolo !

Domnul Cuparencu se îndreptă spre scaun, Doamna îi spuse însă cu acelaș ton :

— Nici acolo!

Soțul își aruncă ochii la sofa : și ea era ocupată. Văzând că pentru dânsul nu-i loc, se duse posomorît în odaia de alături.

Roza veni cu mânilor purpurii.

— Ia arată-mi-le, zise Doamna Cuparencu.

Bucătăreasa îi întinse palmele : stăpâna i le mirosi, strâmbă puțin din nas, apoi spuse :

— Iea soponul meu și mai spală-te. Freacă-te bine.

Roza trecu în odaia cu ligheanul, iar Cucoana zise cătră bărbatul său care se lungise dincolo, pe pat.

— Iorgule, să te speli și tu pe mâni... ai să-mi strângi laseurile.

Slujnica se întoarse dela a doua purificare, iar Doamna, pentru toată siguranța, îi turnă și puțină colonie parfumată în pumni. Roza își duse mânilor la nas zicând veselă :

— No... că mândru ninosă !

Doamna Cuparencu, pieptănată cu tâmple, ca faimoasa favorită regală, se încălță cu pantofii punându-și, vai, ciorapii dela Horoviț! Pe urmă, cu ajutorul Rozei, își fixă centura ce trebuia să-i comprime puțin formele : într'adevăr în unele lo-

curi, ele ieşeau cam mult în relief. În aşteptarea acestei operaţii, ea îşi chemă bărbatul :

— Iorgule, vină.

Soţul se prezintă. Dar Doamna îşi aduse a-minte :

— Nu te-ai spălat... Treci dincolo. Roză, toarnă Domnului să se spele pe mâni.

Domnul Cuparencu îndeplini întocmai imperioasa dorinţă a Doamnei... aşa că, după câteva minute veni şi el cu mâinile stacojii. Doamna, fără să i le mai miroase, îi turnă şi lui în palme din lichidul admirat de bucătăreasă. Şi... întocmai ca şi Roza, îşi duse şi Domnul mâinile la nas.

După ce s'a clătit cu apa parfumată, soţul puse mâna pe laţuri. Şi, măcar că fără chef, începu să întindă de o parte şi de alta, ajutat de bunăvoinţa Doamnei care se sugea mereu. El strânse scrâşnind din măsele până când Doamna Cuparencu zise „destul!“ Apoi ea părăsind preocupările egoiste :

— De-acuma îmbracă-te şi tu.

Bărbatul întrebă :

— Am tot ce-mi trebuie ?

Soţia îi răspunse punându-şi *dessous*-ul :

— Ai.

— Şi unde-s ?

— Sunt toate acolo...

— Cămeşa e curată ?

- Ți-a adus-o Roza dela spălătorie.
- Dar cravata albă?
- E în dulap.
- Mânușile mi le-ai spălat?
- Pentru ce?... le-ai pus doară numai de câteva ori. Ai tot-tot ce-ți trebuie.

Soțul mai dori să afle ceva, în legătură cu altă ordine de idei :

- Noi ce mâncăm?
- Intreabă pe Roza... eu nu mânânc nimica.

*

Domnul Cuparencu se scoborî în sufragerie, de unde peste vreo zece minute se întoarse încă și mai rău dispus. Ceasurile sunt opt și un sfert : trebuie să se gătească și el. Iși scoase fracul din garderob — și îl cercetă : o mânecă era cam șifonată, iar pe umeri avea o ușoară pătură surie. Il așeză pe pat, în odaia sa. Alături își puse cămeșa scrobită. Ca să-și găsească cravata, a trebuit să răscolească toate albiturile. Mânușile, murdare pe la degete. El se opri o clipă locului uitându-se cu un sentiment de milă la aceste obiecte de mare ținută aruncate unele peste altele pe pat. Apoi începu să se plimbe prin odaie frământând niște idei care n'aveau nici o legătură cu balul dela Prefectura Județului...

Dincoace Doamna Cuparencu făcea acuma pro-

ba florilor. Luă camelia și o duse la cap cercând să vadă cum o prinde: în față și în profil. Dela cap o purtă la umăr, întorcându-se în diferite direcții, iar dela umăr o scoborî la piept, fără să poată încă spune care ar fi poziția cea mai avantajoasă. Iar trandafirul îl puse întâiu la piept, apoi la umăr și pe urmă la cap, când înaintând, când dându-se îndărăt în fața oglinzii.

Domnul Cuparencu mai aruncă o privire disprețuitoare asupra ținutei sale de gală și cu mișcarea omului care face ceva împotriva voinței, hotărî să se îmbrace. Incepu întâiu cu aranjamentele preliminare. Iși prinse manșetele la cămeșă pe care o împodobi și cu seria bumbilor de rigoare. Când să-și așeze însă butonul dela gât, el trecu cu totul prin gaură. Mai cercă odată, însă... zadarnic : butoniera ajunsese de două ori cât trebuie. Domnul Cuparencu rămase gânditor cu cămeșa de mare ținută în mână și cu ochii la rup-tură. Și, ca și cum ar fi avut în față o oglindă magică, își văzu acolo imaginea vieții. Iși aminti de însurătoare... o prostie enormă... apoi de neînțelegerile și de sfzile veșnice care îl amărau făcându-l de multe ori să-și blesteme traiul. Li apăru dezordinea în care trăia, încurcăturile bănești, din pricina cheltuelilor nesăbuite, și se opri la masa tristă din astă sară, când singur a trebuit să umble prin oale și să mânânce... o porcărie. El se în-

duioșă de viața sa stricată din pricina femeii care dincolo se gătea cu ardoare ca să pară cât mai frumoasă... Și pentru cine făcea asta?... Pentru dânsul?

Domnul Cuparencu aruncă cât colo cămeșa din mână și spuse tare soției sale :

— Eu nu mai merg...

Urmă o liniște după care el zise cu glas mai rădicat :

— Auzi?... Nu mai merg la bal.

Doamna Cuparencu, tot în *dessous*, deschise ușa cu trandafirul în mână, și întrebă :

— Ce spui ?

— Eu nu mai merg în astă sară...

Soția îl fulgeră c'o privire tăioasă :

— Se vede că nu ești în toate mințile.

— Sunt... ori nu sunt... e altăceva... în sara asta însă nu merg.

Și ca să arăte că lucrul e serios, Domnul Cuparencu își desfăcu patul. Femeia totuș nu voia să creadă :

— Desigur... glumești...

— Ba nu glumesc de loc.

— Atunci trebuie să fii nebun.

— Și asta se poate.

— Și pentru ce, mă rog ?

— Treaba mea.

— Iorgule, nu mă fă să 'nebunesc și eu...

— Mi se pare c'au izbutit alții înaintea mea...

Doamna Cuparencu, dând cu ochii de cămeșa aruncată și având o vagă intuiție, schimbă tonul:

— Ei... haide... haide... Te rog! Se vede că asta aștepți...

Și ea voi să se apropie de dânsul. Domnul Cuparencu se înfurie:

— Poți să-mi cazi și în genunchi... nu merg!... Și... ca să fii bine încredințată... uite...

El se repezi și își rupse cămeșa de bal din poale pân' la guler.

Doamna Cuparencu, schimbată la față, zise: „Așa?” și trecu furioasă dincolo de unde se întoarse cu ligheanul cu apă. Și, pân' să mai zică ceva, Domnul Cuparencu se trezi cu conținutul ligheanului în față, pe urmă și cu vasul în cap. Iar Doamna Cuparencu fugi în odaia de unde venise strigând cătră Roza:

— Pune-te 'n ușă!

Amândouă femeile se întepeniră cu spatele la intrare căutând să nu le fugă tălpile pe scânduri. Domnul Cuparencu rămase nemișcat în mijlocul odăii, fără nici un gând de reacțiune. Pentru a ușura scurgerea apei prin pantaloni, își îndepărtă picioarele unul de altul, zicând încet:

„Ce ticăloșie!”

Admiratorii . . .

ADMIRATORII...

Cârloveanu ieşise să iee puţin aer : în dimineaţa aceia n'avea chef de lucru. Vremea se îndreptase şi căldurile nu începuse încă, aşa că înviorarea primăvărarică a naturii te îmbia, fără voie, să apuci peste dealuri. Incătuşat în Capitală de ocupaţiile sale prozaice, Cârloveanu ar fi dorit să evadeze undeva, la ţară, departe de oraşul vulgar în care micile mizerii ale vieţii, ca o apă corosivă, îi rodeau zilnic sufletul — dar împrejurările nu-i îngăduiau această plăcere. În lipsă de ceva mai bun, se gândi să se ducă la Şosea. Fiindcă avea oroare de Calea Victoriei, apucă prin bulevardul cel nou, ca să iasă deocamdată la statuia lui Lascar Catargiu.

El mergea încet, ca omul fără treabă, lovind

din când în când cu bastonul de corn marginile trotuarului. Avea un sentiment de libertate completă pe care nu-l simțise de mult: întreaga dimineață îi aparținea și prin urmare putea să urmeze, după fantazia sa, toate ademenirile momentului...

Cam prin dreptul bisericii Amzii, o cuconiță sveltă îi aruncă o privire înadins când trecu pe aproape și, după câțiva pași, întoarse și capul cu un zâmbet imperceptibil.

Cârloveanu remarcă mișcarea trecătoarei, și atitudinea ei drăgălașă îi făcu mare plăcere, căci Doamna era tânără și frumoasă.

Uitându-se cum se depărtă, îi admiră linia elegantă și jocul armonios al formelor și se gândi cu o ușoară amărăciune: „Cât de rău sunt alcătuite lucrurile pe pământ! Toată viața alergi după o clipă fericită, și uneori norocul îți trece poate pe lângă tine, fără măcar să-l bănuiești“.

Și, ca încheiere, Cârloveanu trânti cu bățul în caldarâm.

Doi domni în puterea vârstei, care mergeau iute în direcție contrară vorbind și gesticulând, își întrerupse convorbirea, iar unul din ei făcu celui-lalt semn cu cotul — ca și când i-ar fi spus: „uite cine trece“.

Cârloveanu nu-i băgă în seamă, căci în momentul acela, printr'o asociație căreia nu i-am pu-

tea găsi explicația plauzibilă, îi venise în minte cearta sa cu proprietarul care, după cât bănuia el, ar fi vrut să-l alunge din casă în speranța unei chirii mai bănoase. Avea înaintea ochilor înfățișarea lui grosolană, cu capul patrat, cu ochii înfundați în grăsime, cu mâinile scurte și butucănoase și îi răsunau par'că în urechi vorbele lui de dimineață : „Dacă nu-ți place, Domnule Cârloveanu, n'ai decât să-mi liberezi odaia. Iți zic merci și-ți strâng și mâna“. Cârloveanu se întrebă în gând : „Oare dacă aş fi proprietar, aş jupui și eu lumea ca bandiții ăștia ? Mai știi?“ Și el râse singur de răspunsul îndoelnic pe care și-l dete. Pentru moment însă, putea fi liniștit : schimbarea nu era probabilă, Cârloveanu fiind și el unul din cei care îngroșau rândurile armatei proletare...

Pe aproape de Piața Romană, un tânăr cu o față, amândoi studenți, îi ieșiră în față. Ea ținea de un capăt o servietă îndoită cu care tăia aerul în mers, el istorisea ceva tovarășei sale în hohote de râs. După ce trecură de dânsul, tânărul spuse cu glas destul de tare :

„Cârloveanu“.

Auzindu-și numele, prietinel nostru întoarse capul și urmări puțin cu privirea pe cei doi adolescenți care mergeau săltând și râzând în voie, fără să se mai îngrijească de existența lui.

Ajuns în Bulevardul Colții, o luă domol înainte

pe trotuarul din dreapta uitându-se cu o atenție— pe care niciodată n'o avusese până atunci — la casele grandioase de pe amândouă părțile acestei mari artere bucureștene, croite în fel de fel de stiluri, unele mai baroce decât altele, cele mai multe fără gust, două-trei ridicule — și zise cuprins de un sentiment de milă : „Sărmanii burghezi... nu mai știu cum să-și cheltuiască paralele !“

Pe trotuarul celălalt, doi elevi de liceu, care tocmai voiau să apuce pe Clopotarii Vechi, dând cu ochii de Cârloveanu, se opriră, vorbiră ceva între ei, apoi amândoi trecură strada și se ținură după dânsul, la distanță.

Cetitorul s'a întrebat desigur cine e eroul nostru și ce isprăvi a făcut el ca să fie remarcat astfel aproape de cătră toți trecătorii ? Poate unii să-și fi închipuit că e vreun luptător de circ, specialist în lovitura „la centură“, sau un boxeur care a sdrobit câteva duzini de fălci ori vreun mare om politic. Nu, Cârloveanu face parte din *genus iritabile*, e poet și încă poet adevărat — în care literatura română (înșelată de atâtea ori, nu-i vorbă) și-a pus toată speranța și al cărui ultim volum a cunoscut aproape un triumf...

Cârloveanu nu observase pe cei doi liceeni și nici prin gând nu-i trecea că e urmărit, iar băieții,

ca doi detectivi începători, îi spionau, cu discreție, toate mișcările.

Trecând pe lângă un grilaj de fier, poetul îl atinse cu bastonul hârșcâind câteva ostrețe ca să le-audă toaca. Cel mai tânăr dintre urmăritori zise plin de entuziasm :

— Ai văzut ?

— Se joacă... spuse celălalt.

— Da de unde ? E distrat.

— Se poate.

— Cine știe le ce se gândește el.

— Și... uite ce băț are.

— Ah ! ce zi fericită !

Cârloveanu ajunse la Capul Podului și, mai înainte de a lua drumul la Șosea, se opri un moment pe trotuar să se uite la încărcăturile aurite ale palatului Sturza. Cei doi se opriră și ei prefăcându-se că vorbesc unul cu altul. Apoi poetul o luă, fără să se grăbească, înspre trotuarul Muzeului de Istorie Naturală așteptând însă în mijlocul drumului să treacă mai întâiu două automobile. Băieții păstrară iarăș distanța și pe urmă pășiră încet după dânsul.

Cârloveanu trecând de rondul întâiu căută o bancă mai retrasă și o găsi lângă o deschidere de copaci în spre păduricea dela spate. Liceenii se așezară și ei nu tocmai în față, ci puțin mai la

stânga, de unde puteau să-l urmărească în voie pe poet.

Odată așezat pe bancă, Cârloveanu își descheie nasturele dela sacou luându-și o poziție comodă. Venindu-i în minte discuția cu directorul ziarului în care își publica din când în când impresiile literare, își zise :

„Să mă ierte Domnul Marinescu... dar numai prostii a spus. Se vede c'a început să se zaharisească... Auzi... mâncările franțuzești nu sunt igienice... Asta înseamnă că sarmalele, chiftetele, pârjoalele, caltaboșii și tuzlamaua... fie și regală... sunt mai sănătoase... Hm !“

Și el făcu un gest ce ar fi voit să spue :

„Dracu a mai văzut ?“

Liceenii se uitară încântați. Unul din ei conchise :

— E absorbit...

— Il preocupă vreo imagine frumoasă...

— Ori o cugetare înaltă.

— Sau... o idee filosofică.

— Bagă de seamă... Să nu ne vadă !

Și ei se uitară prin copaci...

Cârloveanu își urmă mai departe gândul :

„Insfârșit... prost-prost... bine că mi-a dat o mie de lei. Tot e om de treabă... Să văd acuma... cum îi întind“.

Și lăsându-și capul pe spate, făcu deodată :

„Hap !“

O rândunică se repezise și prinse o musculiță din sbor.

Prietinii remarcară :

— Ce-a fost ?

— A tresărit...

— Să știi că e inspirat...

— Ah... dacă am avea noroc!...

Și cel mai mic nu îndrăzni să-și exprime ideia pân' la capăt...

Cârloveanu își mai zise :

„Se codea... dar tot mi-a dat... Hai să-i împărțim...“

Aici poetul scoase din buzunarul dela piept un carnet.

Băieții se făcură numai ochi. Cel mai mare din ei strânse de mână pe celălalt :

— Compune !

— Taci !

— Iți spun că compune...

— Ai dreptate.

— St !

Intr'adevăr, Cârloveanu scrise în carnet :

„Cucoana Marița... 300 de lei“.

Apoi completând în gând : „Restul l-o mai aștepta băboiul... că n'o crăpa. Mai trebuie și altceva...“ Se gândi o clipă : „Să-mi iau vreo cămașă, batiste, ciorapi...“ Și ducând creionul la

gură: „În chestiune de ciorapi... e mai bine mai mulți și mai proști decât buni și puțini“. Formulând această cugetare practică o trecu în cifre subț rânduț cucoanei Marița : „2 perechi ciorapi 80 de lei“, iar dedesubț „Diverse 120 și...“

Aici Cârloveanu surâse, iar cei doi :

— A răs...

— E bine dispus...

— Cine știe ce frumuseți scrie.

— O să vedem când le-o publica.

Cârloveanu urmă : „500 de lei pentru ceva... știut numai de mine, cum ar zice Dinică Goleșcu“.

Și el râse din nou :

— Sigur că scrie ceva vesel.

— Poate vreo fabulă...

— Sau... vreun epitalam.

— Știi... are poezii cu vinul.

— Atunci... vreo bâhnică.

— Ce noroc avem !

— Uită-te aiurea... ne-a văzut !

Intr'adevăr, Cârloveanu zâmbind, a dat cu ochii de liceeni, dar ei s'au prefăcut că n'au nimic cu dânsul, și poetul a închis catastiful.

.
Dimineața era fără pic de naur și printre crenșile copacilor soarele încălzea plăcut. Cârlovea-

nu se gândi : „Acuma să fiu singur... m'aș întinde coala la soare... și mi-aș scoate și ghetete... Dar poți ? Uite boii ceia cum se uită la mine...”

Aluzia era la prietinii noștri pe care poetul îi surprinse în flagrant delict de admirație fățișă.

Cârloveanu neputând să-și scoată ghetetele, se uită la ceas și zise :

„Am o foame de lup... O să mănânc niște mititei turbați!”

Și fiind târziu, se sculă și plecă. Băieții se rădicară de asemenea, dar temându-se să nu-i observe poetul încăodată, au mai mers o bucată de drum împreună, apoi s'au despărțit și fiecare s'a întors încântat acasă, cu convingerea că au asistat la „elaborarea unei opere poetice”...

In memoriam . . .

IN MEMORIAM . . .

Cu inima strânsă scriu aceste rânduri, după ce am așezat în mormânt pe cel mai nobil fiu al pământului nostru, pe un erou din alte timpuri care zăbovisc printre noi par'că anume să ne fie o pildă vie de cinste, lealitate și curaj intelectual. Chinuit de o boală necruțătoare, s'a stâns bătrânul cărturar, încetul cu încetul, dispărând dintre noi cu aceiaș discreție cu care își ducea viața în vremea sa de pe urmă. Trăind retras, deși iubea plăcerile lumii, consacându-se cu totul unei opere pe care ținea mult s'o isprăvească, el a închis ochii cu regretul că n'a putut să dea tot ce-și pusesese în minte. Pentru noi, pierderea este enormă: o lume întreagă se prăbușește cu moartea acestui vrednic bărbat, o lume al cărei secret numai

el îl avea și pe care l-am închis pentru totdeauna în groapa care-i adăpostește rămășițele-i pieritoare. Nimeni nu-l va putea înlocui...

*

Toată opera sa a ieșit din legătura lui tainică cu trecutul. Patriot fără asemănare, ceiace, firește, nu spunea niciodată, dar care reieșea din fiecare gând, din fiecare vorbă, din fiecare mișcare, el iubea pământul țării aceștia cu o pasiune pe care vârsta, cu pornirile ei melancolice pentru acel „altădată“ o ținea vie și scânteietoare. Căci pe pământul binecuvântat al Moldovei au trăit și s'au bucurat de viață — tatăl său, marele logofăt Răducanu Rosetti, om învățat și aprig iubitor de țară, și mama sa, Domnița Aglaia — cea mai bună și mai frumoasă femeie din Moldova — fiica lui Grigorie Ghyca Voievod, a celui Domn blând și cuvios, care toată viața a luptat pentru *Unire* și a cărui domnie este una din epocile cele mai senine ale trecutului. Aici trăise bunul său de pe mamă, Alecu Ghyca, bărbat de o cinste și integritate neasemănată, care trecea drept un sfânt prin viața-i fără prihană, și Costache Ghyca, care căpătase titlul de principe al imperiului rusesc dela Caterina cea Mare, și voievodul nenorocit Grigore al III-lea Ghyca, ucis de Turci la Iași, când cu răpirea Bucovinei. Aici trăiseră toți

Ghyculeștii moldoveni — rudele maicei sale din toate stirpele : Trifeștii, Budeștii, Comăneștii, Delenii, Brigadireștii și Kefaleștii, aliați de aproape cu neamul lui Buhuș, ai cărui cei mai îndepărtați strămoși ilustraseră domnia lui Alexandru cel Bun, cu Sturzeștii, care domniseră în câteva rânduri, și cu toate familiile mari din Moldova.

Și iarăș pe pământul pe care-l iubea atâta, și-a petrecut viața, bunicul său depe tată, vestitul hatman Răducanu Roset, om vajnic și neastâmpărat, dar credincios, drept și nelacom, pe care literatul ni l-a descris în *Pacatele Sulgeriului*; și comisul Lascarachi Ruset, cel cu multe procese, și medelnicerul Iordache, ascendentul său. Aici a trăit vornicul Manolache Ruset, care a prins pe regele Poloniei, Stanislav Lescinski, ce se rătăcise prin Bacău, cu o samă din curtenii lui, și l-a dus prizonier la curtea lui Neculai Mavrocordat, cum povestește Axinte Uricariul pe larg. Apoi Constantin Roset, numit *Cupariul*, cu urmașii săi, Cupăreștii, care, cu faptele lor au umplut întreaga istorie a Moldovei, la sfârșitul veacului XVII-lea, cum arată cronicarii, — și Antonie Ruset, voievodul Moldovei, care „măcar că grec țarigrădean, era mai bun decât pământeni”, după vorbele lui Neculcea. Aici au trăit deci, au suferit și s’au bucurat toți strămoșii săi depe tată — Roseteștii — cu toate ramurile directe și

colaterale : Tețcanii, Orășenii, Roznovăneștii, Filipeștii, Soleștii, Bălăneștii și Pribeștii.

Pentru a-și satisface dragostea sa de pământul țării, îndemnat și de o nobilă pornire morală, s'a afundat în studiul documentelor ce-i desvăleau trecutul aspru și sbuciumat. De aici a ieșit o operă științifică care-l pune alături de istoricii noștri fruntași. Cercetând însă cu râvnă mai ales legăturile dintre boieri și țărani, a ajuns la niște concluzii care aruncau discreditul asupra clasei din care însuș făcea parte, dar pe care firea sa cinstită și dragostea de adevăr n'au putut să le ocolească. Și atunci el, urmașul unor mari proprietari de pământ, a vorbit limpede și răspicat : țăranul a fost despuiat în cursul vremilor de ocina lui strămoșească, iar moșiile boierești, în fazele lor depe urmă, sunt rezultatul tuturor nelegiuirilor...

Așa au ieșit la lumină cele două lucrări monumentale ale sale: *Pământul, Sătenii și Stăpânii în Moldova și Pentru ce s'au răsculat țărani*. Aceste opere au nu numai o valoare științifică, arătând cum s'a format marea proprietate la noi, ci și una socială, căci numai în urma apariției lor, au putut să se convingă adversarii împrumutării țărănești, că exproprierea este nu numai un act indispensabil pentru viitorul neamului — dar și unul de dreptate expiatoare...

Și opera sa literară, tot din acest îmbold a fost alcătuită : reînvierea trecutului. *Păcatele Sulgeriului*, acest roman pasionant, *Povești Moldovenești*, *Alte Povești Moldovenești*, care conțin bucați dramatice ca *Țigăncușa dela ietac* și *Spovedania Bașbulușei*, *Amintiri*, și mai ales, acea istorie vitejească dela începutul descălecării Moldovei — *Cu Paloșul* — poate cea mai fermecătoare lucrare ce s'a scris în românește — sunt icoane vii, cele mai multe întâmplăte în cursul veacurilor, care te robesc cu farmecul lor.

El n'a avut lectori mulți și aceste cărți n'au cunoscut ediții mari, însă toți acei care au cetit măcar una din lucrările sale i-au devenit, fără rezervă, admiratori sinceri...

Subt tipar se găsesc acuma, alte două volume de *Amintiri**)—dar izvorul lor nu era încă secăt. Avea de gând să mai scrie un volum, în care să arăte legăturile sale — începând din vârsta copilăriei — cu diferiții oameni mari ai țării și mai ales cu Alexandru Cuza. De asemenea voia să mai dea la lumină încă 2—3 volume din *Povești Moldovenești*, pe care le-ar fi intitulat : *Iar Povești Moldovenești*, *Tot Povești Moldovenești* și *Povești nouă Moldovenești*...

*) Amândouă volumele acestea au apărut încă din anul trecut, în ediția *Cultura Românească*.

Dar, cartea pe care dorea el s'o vadă mai iute sfârșită era *O Partidă de Stos* — la care lucra cu rânvă în vremea din urmă. E istoria noastră din timpul neutralității și a războiului. Materialul tot e adunat. Cele dintâi capitule sunt și redactate, însă lucrul mergea greu din pricina șubredei lui sănătăți. Radu Rosetti îmi vorbea de un testament literar, în cazul când moartea l-ar fi împiedicat să-și termine lucrarea. Nu știu dacă acu-ma a designat sau nu, pe acela care ar putea s'o isprăvească.

Pământul, Sătenii și Stăpânii avea de gând s'o refacă. Anume, ar fi dorit ca partea generală a operei, adică evoluția proprietății, s'o puie mai în acord cu ultimele date ale științei — și să mai revadă și unele amănunte. Lucrarea asta nu voia s'o facă singur. De aceia s'a adresat fiului meu — care l-a impresionat cu cunoștințele lui asupra chestiunii agrare de la noi. Înainte de a pleca ultima oară în străinătate, pentru doctorat (subiectul tezei băiatului meu e „Reforma Agrară din România“), Radu Rosetti i-a propus o colaborare pentru refacerea pomenită, spunându-i că pe copertă să fie numele amândurora, iar beneficiile cărții să le împartă în două. La care fiul meu i-a răspuns că cinstea de a sta numele său alături de unul atât de ilustru, e o mare distincție pentru dânsul. ca să mai fie vorba și de alte foloase...

Mai voia să facă o dramă cu subiect din viața lui Ștefan cel Mare, al cărui început îl avea scris, redactat însă pentru nuvelă. Așa mi-a spus în Iunie trecut și, pentru schimbarea pe care o plănuia, își căuta un colaborator cu pricepere în lucrările dramatice.

Moartea a voit însă altfel...

*

În copilăria mea auzeam de multe ori pe mama pomenind de *Răducanu*. Era vorba atunci de „fetele Răducanului“, de „casele Răducanului“ sau de „robii Răducanului“. Nu știam ce să cred. Augmentativul numelui mă puneă pe gânduri. Eram la vârsta aceea în care, limita dintre lumea imaginară a basmelor și viața reală nefiind bine fixată, cele două tărâmurii se amestecau unul cu altul, așa că trăiam alături de smei și de balauri pe care de multe ori îi luam drept ființe aievea. Numai că nu știam pe unde să-i caut. Răducanu... fetele lui... și mai ales *robii* de care auzeam vorbindu-se, ce puteau oare să însemne?

Odată am întrebat :

— Mamă, cine-i Răducanu ?

Mama mi-a răspuns nebănuind ce se petrece în mine :

— Un boier mare...

— E om ? am îndrăznit eu să adaug.

— Dar ce poate să fie alta ?

Știam eu ce putea fi — dar răspunsul îl păstram numai pentru mine. Aș fi dorit ca mama să se înșele asupra afirmațiilor ei. Intr'o zi însă, — să fi avut nouă ani — pe când eram amândoi pe una din străzile Iașilor — cam pe unde venea vechiul magazin al lui Schvam — mama uitându-se pe trotuarul celălalt, zise mai mult pentru dânsa: „Băietul Răducanului...”

M'am oprit brusc și m'am uitat cu mare atenție. Un domn înalt — chiar foarte înalt mi s'a părut — cu o bărbuță neagră, rotundă, cu haine cenușii, în mână cu un baston noduros, mergea agale înspre Mitropolie. Cine să fi fost ? Poate chiar Radu Rosetti. Imi aduc aminte impresia puternică ce mi-a făcut vederea lui și feluritele gânduri care m'au frământat până ce am ajuns acasă.

Mai târziu, o soră a mamei, care locuia pe malul Prutului, oridecâteori venea pe la noi, în convorbirile ei cu cei ai casei, pomenea de Bazga, Gura Bohotinului, Cozia, Răducăneni, Căiuți. Era vorba tot de Răducanu, de fetele lui, de Lasca-rachi Rosetti care aveà moșii prin Basarabia, de Beizade Alecu și de un grec, Gherolimatos. Deși eram în vârstă acuma, ascultam totuș cu interes vorbele mătușei mele, căci simțeam că cei pomeniți erau oameni mari și puternici.

Amintirile mele în această privință, nu se sfârșesc aici. În anul când am ieșit din universitate, am găsit în casa profesorului Dimitrie Stoika din Iași, o femeie bătrână care fusese doică la două din fetele sale, iar acuma trăia pe lângă dânșii. O chema Aristița și era fata lui Neculai Lefter — camardinerul lui Răducanu, și la urmă, factotumul lui care l-a întovărășit și la Brusa, atunci când stăpânul său fusese surghiunit de Mihalachi Sturza. Despre acest Neculai Lefter Radu Rosetti vorbește de multe ori în cel din urmă volum al Amintirilor sale. Fata lui trăise în Căiuți, la curtea Răducanului, și istorisea cu plăcere ce-și mai aducea aminte. Vorbea de sutele de robi răducănești, de țigancele cele frumoase care frecau în ietacuri tăpșile boierilor, de moșiile întinse și vilele lui, de frumuseța și cruda tinereță a Domniței, de blănurile de samur, de jder, de vulpe, de iepot, cu care se acopereau frânghii întregi, când le scoteau la aer, de belșugul de acolo și de mâniile cumplite ale Răducanului.

Iși amintea „par'că ar fi fost ieri“ de ziua când a venit la Căiuți Domnița Aglaia și de o întâmplare ciudată. Era îndată după nuntă (Răducanu se însurase de-al doilea) și tânăra lui soție avea numai 15 ani. Intr'o dimineață, luându-și pe umeri o cațaveică de catifea verde, blănită cu sângeap, întovărășită de cămărășiță și de tatăl ei —

pe atunci vătav de ogradă — a umblat prin cămări, a cercetat hambarele și coșerele pline, s'a scoborît la robi și a mângâiat pe copiii din sălașe. Când se întorcea, de după un colț, i-a ieșit înainte un țigan bătrân cu o păreche de coarne urieșe ferecate pe cap. S'a oprit înmărmurit înaintea Domniței, apoi i-a căzut în genunchi căutând să-i sărute mâna. Ea s'a speriat cumplit și lăsând pe cei care o însoțeau, a luat-o la fugă urcându-se la bărbatul său care o aștepta sus. Aici l-a rugat să dea poruncă să-i scoată moșneagului coarnele, și Răducanu a încuviințat — în hatârul ei. De atunci s'a făcut apărătoarea robilor scăpându-i de multe ori de pedepse grele și ușurându-le traiul. Pentru asta țiganii țineau la dânsa ca la o sfântă și-i ziceau „Domnița cea bună” căci într'adevăr era bună la inimă și iertătoare.

Uneori se juca cu păpușile, căci fiind tânără din cale-afară, avea apucături copilărești. Atunci aducea prin odăi țigance de vârsta ei și cu dânsese îmbrăca și desbrăca cele câteva păpuși mari pe care le avea de-acasă. Răducanu, veșnic hursuz, făcea haz de petrecerea nevinovată a soției sale. Și toți câți o vedeau se minunau de așa frumoșejă. Căci era mai frumoasă decât Domnița Natalia, sora ei, căreia de asemenea i se dusesse vestea...

— Și robii ce viață duceau? am voit să aflu dela fosta doică.

— Fiecare cu treaba lui. Erau fierari, dulgheri, lăcătuși, pitari, bucătari, grădinari, perdegii, rân-dași în ogradă. Noaptea pândarii făceau de strajă cu rândul. Umblau prin jurul caselor și a celorlalte acareturi strigând tare în răstâmpuri: „raită!“ Când îi auzeam în puterea nopții totdeauna mă înfricoșam. După cât îmi aduc aminte, prădăciuni însă nu se prea făceau...

— Dar Răducanu?... am mai întrebat eu pe bătrână.

— „Răducanu era om aspru. Ii plăcea apoi caii și ținea să aibă pe la moșii numai harmasari de soiu — pe care-i puneă și la butcă. Altfel, om învățat — când îl căutai era cu cartea în mână. Ziua stătea pe jâlțul său fumând cu ciubucul tutun turcesc pe care-l ținea în chiupuri mari, așezate în pod, unde umbla numai tata, iar noaptea se scobora în ogradă și se uita cu ochiana la stele. Avea obicei să zăbovească la masă — și se mânia rău când bucătarul greșea vreun fel de bucate. Iar vânatul, și verdețurile, și fruptul de vacă se cărau cu hărăbălile. La Căiuți venea boierime peste boierime, și mesele nu se mai sfârșeau. Și Vodă Carol, când s'a plimbat prin țară, tot la curțile lui a tras...

Când se supăra, era strașnic și toți tremurau

înaintea lui. Dar nu era om rău. Avea însă o durere ascunsă... care-l făcea să cadă pe gânduri... cuprins de tristeță... Ce era... nu puteam ști pe atunci, dar tata mi-a spus mai târziu că se temea de boală năprasnică...”

Așa îmi povestea fata lui Neculai Lefter. O ascultam cu plăcere, iar ea sfârșea totdeauna cu un oftat adânc : „Ei, s’au dus vremile acelea !”

Da, într’adevăr, acele vremi s’au dus...

*

În diversele mele peregrinări electorale prin județul Bacăului, am trecut odată și pe la Căiuți. Cam prin mijlocul târgului, vezeteul a întins biciul spunându-mi: „Curtea Răducanului...” Am oprit trăsura și m’am sculat în picioare. O casă mare, cu două rânduri, dărăpănată, aproape părăsită. Tencuiala lipsea din multe părți. Gardurile, la pământ. Grădina cea mare — frumosul parc de care vorbește Rosetti în amintirile sale — era părăginită. Cărările nu i se mai cunoșteau, iar copacii — unii din ei, schilodiți și tăiați — încetaseră de mult să mai fie o podoabă. M’am uitat cu strângere de inimă. Știam că în casă sunt doi bolnavi fără leac: un băiat și o fată a Răducanului. Și cum mă uitam, deodată dintr’o odaie a pornit un țipăt care n’avea aproape nimica omenesc. Am înțeles ce înseamnă. Vasăzică Dezolarea și

Ruina locuiau în voie, acolo unde altădată înfloreau cea mai mare gospodărie moldovenească. Da, vremile s'au schimbat — iar acum n'a mai rămas nimica din fala și mărirea de odinioară. Moșiile lor, trecute prin mâinile Grecilor, s'au împărțit la țărani, casele dela Căiuți s'au înstrăinat, iar în curțile dela Răducăneni, unde se strângea întreaga boierime din cele două țări ale Moldovei, se rădică astăzi, ca o tragică ironie, azilul de cerșitori al Ocrotirilor sociale.

În mijlocul lumii nouă — de multe ori aprigă și neîmblânzită — ce viață ducea Radu Rosetti? Suferea oare de vitregile schimbări ale soartei? Regreta el avuțiile părintești și măririle trecute? N'am putea spune. De Căiuți însă știm sigur. Pierderea acestei moșii era o mare durere pentru dânsul. Căci vremea cea mai frumoasă a copilăriei o petrecuse pe malurile Trotușului, în luncile și în dumbrăvile de primprejur care-i evocau veșnic figura lui Ștefan cel Mare. Aici a crescut și a învățat graiul străbun. Iar țărani din Rădeana, din Bogdănești, din Onești și din Târgul Ocnei erau tovarășii săi nedespărțiți, a căror limbă o vorbea cu plăcere și de a cărei particularitate nu s'a despărțit niciodată. Casa părintească din Căiuți ar fi voit s'o păstreze: prea multe amintiri sfinte erau legate de dânsa. Altfel sufletul său sănătos se modelase după cuvântul de pe armele familiei: Se-

reno aut nubilo sospes — „în senin și în negură teafăr...” cum e tradusă deviza pe o veche argintărie roznovănească. Trebuințele lui erau puține și totdeauna i-au fost satisfăcute. Plăcerile intelectuale, de care era capabil, îl despăgubeau însă de bunurile celelalte și, în privința asta, era mai bogat decât toți Răducăneștii laolaltă. Aceste plăceri le savura din belșug. Ultimele zile, doborât de boală, i-au fost triste, dar grozava vamă care se apropia, nu-l înspăimânta. S'a stâns fără dureri, într'un suspin prelungit...

*

Cu moartea sa, Moldova a amuțit... O *Partidă de Stos* va putea fi continuată de alții — *Amintirile* lui, niciodată! Viața descrisă acolo va rămâne atâta cât ne-a spus-o el. Deacea jalea noastră este mare, iar pentru țara de dincolo de Milcov, pierderea e ireparabilă. Cine va mai vorbi de hatmanii, de comișii, de pârcălabii vechi și de pitoreștile întâmplări de altădată? Cine va mai cânta farmecul vieții noastre patriarhale? Cu dispariția lui Radu Rosetti totul s'a sfârșit...

Cuprinsul

	<u>Pag.</u>
Un Prânz de Gală	9
Trage-i cinci părechi de palme	31
Temperament egal	55
Strategie	91
Poemă Orientală	113
Geologus Horridus Teutonicus	121
Excursiune de plăcere	167
Pentru Bal	197
Admiratorii	221
In memoriam	233

CĂRȚI APĂRUTE ÎN EDITURA „NAȚIONALĂ”
STR. DECEBAL * S. CIORNEI * TELEFON 44/61

FLACĂRI CATIFELATE

unul din cele mai reușite romane cosmopolite ale vest tului autor MAURICE DEKOBRA. Scenele senzaționale și de erotism se perindă în-lănțuit de misterul unor forțe oculte care domină voința și acțiunile unei tinere fete de o frumuseță remarcabilă.

Lei 60

FECIOARELE NEBUNE

opera marelui academicien MARCEL PHEVOST în talmăcirea românească a distinsului nostru literat Liviu Rebreanu. Realismul cu care sunt descrise caracterele și moravurile pariziene, este covârșitor și aproape dureros.

Lei 60

PASAGERA

este tragedia duioasă a unor neînțelegeri iluzorii dintre doi tineri, care se iubesc cu toată pasiunea sufletelor lor tinere, fără să și-o mărturisesc. Primejdia unui sbor în văzduh, peste Mediterana, cu avionul construit de erou, îi alătură pentru totdeauna.—
Ținuta literară desăvârșită: GUY CHANTEPEURE fiind unul din romancierii cei mai străluciți ai Franței contemporane.

Lei 65

COLECȚIUNEA AUTORILOR CELEBRI CONTEMPORANI

CĂRȚI APARUTE IN EDITURA „NAȚIONALĂ”
STR. DECEBAL ✕ S. CIORNEI ✕ TELEFON 44/62

1828-1928

100 DE ANI DELA MOARTEA MARELUI SCRITOR
LEON TOLSTOI

ANA KARENINA

monumentala operă a profietului dela Iasnai-Poliana, LEON TOLSTOI, *este pentru prima oară tălmăcită, în românește, într'o formă literară impecabilă, dato-*

*rită bine cunoscuților pu-
bliciști Sarina Cass-
van și Ion Pas.*

Acest mărgăritar
al literaturii universale,
plin de misticismul slav, care va
fi cetit cu emoție din generație în ge-
nerație, se prezintă din punct de vedere editorial
nu mai puțin impecabil. Este un omagiu pe care
Editura noastră s'a onorat să-i aducă memoriei
marelui Tolstoi cu ocaziunea centenarului său.

LEI 180 2 VOLUME ELEGANTE LEI 180

CEA MAI FRUMOASĂ, MAI STILATĂ
SI MAI ELEGANTĂ COLECȚIUNE

CĂRȚI APĂRUTE ÎN EDITURA „NAȚIONALĂ”
STR. DECEBAL * S. CIORNEI * TELEFON 44/62

T · H · A · I · S

*romanul cel mai frumos al
lui ANATOLE FRANCE.
Pagini în care freamătă cele
trei virtuți ale gloriei ome-
nești: Credința, Teama și
Iubirea sunt traduse cu talen-
tul robust și desăvârșit al
Domnului N. D. COCEA. — Lei 50*

I * E * D * E * R * A

*Opera celebrei scriitoare italiene GRAZIA
DELLEDA distinsă cu premiul Nobel pe
1928. Vultoarea sentimentelor înfe-
șită de patimă și de nevoi, duce
până la crimă, a cărei
ispășire cere afâta bu-
nătate și înțelegere
a firii omenești.
Lei 60*

COLECȚIUNEA AUTORILOR CELEBRI CONTEMPORANI

CĂRȚI APĂRUTE ÎN EDITURA „NAȚIONALĂ”
SFR. DECEBAL ☽ S. CIORNEI ☽ TELEFON 44/62

CÂNTECUL PLOPIILOR

Versuri de I. GR. PERIȚEANU

„Un coșuleț cu flori, al căror
parfum, — deși s'a strecurat
câte-un trandafir cu prea mulți
ghimpi, sau câte o mușcată cu
prea înfocate colori, — îți dă
totuș o senzație plăcută, iar
când închizi caietul, gâ nd u l
n'adoarme, obosit, ci te ia și te
plimbă prin toate amintirile, în
care ai iubit, ai plâns și ai
iertat, desmierdând astfel ce e
mai frumos în om: „sufletul“.

UN VOLUM ELEGANT CU

NUMEROASE ILUSTRAȚIUNI

de A. MURNU — LEI 120

COLECȚIUNEA AUTORILOR CELEBRI CONTEMPORANI

EXECUTATĂ
IN ATELIERELE
TIPOGRAFIILE
ROMÂNE UNITE
BUCUREȘTI
